

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vakuutusosoikeudesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta hallintolainkäyttölain voimaantulon johdosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa ja sen alaisissa lautakunnissa sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Vakuutusosoikeudessa ja tarkastuslautakunnassa sen toimiessa ylimpänä muutoksenhakuasteena sovellettaisiin hallintolainkäyttölain säännöksiä suullisesta käsittelystä siten, että suullinen käsittely olisi yleensä järjestettävä, jos yksityinen asianosainen sitä pyytää. Muissa asioissa tarkastuslautakunnassa ja muissa vakuutusosoikeuden alaisissa lautakunnissa sovellettaisiin hallintolainkäyttölain säännöksiä, jonka mukaan niissä voidaan tarvittaessa järjestää suullinen käsittely asian selvittämiseksi.

Vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvissa

asioissa ei sovellettaisi hallintolainkäyttölain säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta. Sen sijaan vakuutusosoikeus voisi poistaa lainvoimaisen päätöksen asianomaisten erityislakien nojalla samoilla edellytyksillä kuin nykyisinkin.

Vakuutusosoikeuden maallikkojäseniä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annettuun lakiin. Maallikkojäsenet määrättäisiin oikeusministeriön esityksestä. Menettelyä vakuutusosoikeudessa eräitä eläkeasioita käsiteltäessä ehdotetaan lisäksi yksinkertaistettavaksi.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	6
1. Johdanto	6
2. Nykytila	7
2.1. Hallintolainkäyttölaki	7
2.2. Sosiaalivakuutusasioiden muutoksenhakujärjestelmä	7
2.2.1. Yleistä	7
2.2.2. Muutoksenhakusäännökset eri asiaryhmissä	8
Kansaneläkelaitoksen hoitamat etuusjärjestelmät	8
Yksityisen sektorin työeläkejärjestelmä	8
Valtion ja kuntien palveluksessa olevien eläkejärjestelmät	9
Muuhun julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen perustuvat eläkejärjestelmät	9
Tapaturmavakuutusjärjestelmä	9
Työttömyysturvajärjestelmä	9
Opintotuen muutoksenhakujärjestelmä	10
Muut sosiaaliturva-asiat	10
2.2.3. Menettely muutoksenhakulautakunnissa	10
Sosiaalivakuutuslautakunta	10
Tarkastuslautakunta	10
Eläkelautakunta	11
Valtion eläkelautakunta	11
Kuntien eläkelautakunta	11
Tapaturmalautakunta	12
Työttömyysturvalautakunta	12
Opintotuen muutoksenhakulautakunta	12
2.2.4. Menettely vakuutusosoikeudessa	13
2.2.5. Muutoksenhakuelimissä käsiteltävien asioiden määrä	14
2.3. Kansainvälinen kehitys ja ulkomainen lainsäädäntö	15
2.3.1. Yleistä	15
2.3.2. Ruotsi	15
2.3.3. Saksa	16
2.3.4. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus	16
2.3.5. Euroopan unioni	18
2.4. Nykytilan arviointi	19
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	19
3.1. Yleistä	19
3.2. Hallintolainkäyttölain säännösten soveltuminen sosiaalivakuutusasioihin	20
Tapaturma-asioiden muutoksenhaku	20
Suullinen käsittely	21
Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen	22
Ylimääräinen muutoksenhaku	23
Muiden hallintolainkäyttölain säännösten soveltuvuus	24
3.3. Säännökset vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä	25
3.4. Menettelyn yksinkertaistaminen vakuutusosoikeudessa	25
4. Esityksen vaikutukset	26
5. Asian valmistelu	27

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	27
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	28
1. Lakiehdotusten perustelut	28
1.1. Laki vakuutus oikeudesta	28
1.2. Sairausvakuutuslaki	30
1.3. Kansaneläkelaki	30
1.4. Rintamasotilaseläkelaki	31
1.5. Laki ulkomaille maksettavasta rintamalisästä	31
1.6. Työntekijäin eläkelaki	31
1.7. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki	31
1.8. Merimieseläkelaki	31
1.9. Yrittäjien eläkelaki	31
1.10. Maatalousyrittäjien eläkelaki	32
1.11. Laki maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä	32
1.12. Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta	32
1.13. Laki maatalousyrittäjien luopumistuesta	32
1.14. Laki kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta	32
1.15. Laki maataloustuotannon lopettamistuesta	32
1.16. Valtion eläkelaki	32
1.17. Valtion perhe-eläkelaki	32
1.18. Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki	33
1.19. Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki	33
1.20. Tapaturmavakuutuslaki	33
1.21. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki	33
1.22. Sotilasvammalaki	34
1.23. Laki asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta	34
1.24. Työttömyysturvalaki	34
1.25. Laki työmarkkinatuesta	34
1.26. Laki työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta	34
1.27. Laki vuorotteluvapaakoikeilusta	34
1.28. Opintotukilaki	34
1.29. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista	34
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	35
3. Voimaantulo	35
LAKIEHDOTUKSET	
1. Laki vakuutus oikeudesta annetun lain muuttamisesta	36
2. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	39
3. Laki kansaneläkelain muuttamisesta	40
4. Laki rintamasotilaseläkelain 17 §:n muuttamisesta	41
5. Laki ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta ...	41
6. Laki työntekijäin eläkelain muuttamisesta	42
7. Laki lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 13 a §:n muuttamisesta	42

8. Laki merimieseläkelain 60 a §:n 3 momentin ja 61 b §:n kumoamisesta	43
9. Laki yrittäjien eläkelain 15 §:n 2 momentin kumoamisesta	43
10. Laki maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentin kumoamisesta	43
11. Laki maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta	44
12. Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta	44
13. Laki maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta	45
14. Laki kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta	45
15. Laki maataloustuotannon lopettamistuesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	46
16. Laki valtion eläkelain muuttamisesta	46
17. Laki valtion perhe-eläkelain 20 §:n 3 momentin ja 21 a §:n kumoamisesta	47
18. Laki kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta	47
19. Laki evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 7 e §:n kumoamisesta	48
20. Laki tapaturmavakuutuslain muuttamisesta	48
21. Laki maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 10 §:n 2 momentin kumoamisesta	49
22. Laki sotilasvammalain 29 a §:n kumoamisesta	49
23. Laki asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 7 §:n 3 momentin kumoamisesta	49
24. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta	50
25. Laki työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta	50
26. Laki työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta	51
27. Laki vuorotteluvapaakokeilusta annetun lain 13 §:n muuttamisesta	51
28. Laki opintotukilain muuttamisesta	52
29. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 26 §:n muuttamisesta	52

LIITE

Rinnakkaistekstit	53
1. Laki vakuutusoikeudesta annetun lain muuttamisesta	53
2. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	60
3. Laki kansaneläkelain muuttamisesta	62
4. Laki rintamasotilaseläkelain 17 §:n muuttamisesta	63
5. Laki ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta ...	63
6. Laki työntekijäin eläkelain muuttamisesta	64
7. Laki lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 13 a §:n muuttamisesta	65
11. Laki maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta	67
12. Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta	67
13. Laki maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta	68
14. Laki kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta	69
15. Laki maataloustuotannon lopettamistuesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	69
16. Laki valtion eläkelain muuttamisesta	70
18. Laki kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta	71
20. Laki tapaturmavakuutuslain muuttamisesta	73
24. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta	75
25. Laki työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta	76
26. Laki työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta	76
27. Laki vuorotteluvapaakokeilusta annetun lain 13 §:n muuttamisesta	77
28. Laki opintotukilain muuttamisesta	77
29. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 26 §:n muuttamisesta	78

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Tuomioistuinlaitos ja lainkäyttö ovat hallitusmuodon 53 ja 56 §:n nojalla jakautuneet kahteen peruslinjaan, yhtäältä riita- ja rikosasiain lainkäyttöön ja toisaalta hallintolainkäyttöön. Ensiksi mainituissa asioissa käyttää ylintä tuomiovaltaa korkein oikeus ja hallintolainkäytön alalla korkein hallinto-oikeus. Riita- ja rikosasiain oikeudenkäyntimenettelystä yleisissä tuomioistuimissa säädetään oikeudenkäymiskaarissa sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997). Menettelystä hallintolainkäytössä säädetään hallintolainkäyttölaissa (586/1996), joka on tullut voimaan 1 päivänä joulukuuta 1996.

Hallintoasioissa ensimmäisenä asteena hallintopäätöksen tekevän viranomaisen toimintaa ohjaa hallintomenettelylaki (598/1982), joka tuli voimaan vuonna 1983. Lakia ei sen 1 §:n mukaan sovelleta hallintolainkäyttöön. Menettelystä hallintopäätöksestä tehtävää valitusta käsiteltäessä ei ennen hallintolainkäyttölain voimaantuloa ollut yleislakia, vaan sääntely oli hajanaista ja puutteellista. Säännökset oikeudesta valittaa hallintopäätöksestä ja valituksen vireillepanomenettelystä sisältyivät muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin (154/1950). Lisäksi oli voimassa laki ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa (200/1966).

Ennen hallintolainkäyttölain voimaantuloa hallintolainkäyttöasian käsittelystä hallintotuomioistuimissa ja muissa muutoksenhakuviranomaisissa oli joitakin säännöksiä asianomaista muutoksenhakuelintä koskevissa laeissa, kuten lääninoikeuslaissa (1021/1974) ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (74/1918). Lakeihin sisältyi yleensä säännös, jonka mukaan asian käsittelyssä tuli noudattaa laillista oikeudenkäyntijärjestystä. Tällä tarkoitettiin oikeudenkäymiskaaresta ilmeneviä yleisiä menettelyllisiä periaatteita. Hallintolainkäytössä jouduttiin kuitenkin tapauksittain erikseen harkitsemaan, oliko oikeudenkäymiskaaresta ilmenevä periaate sellaisenaan sovellettavissa. Keskeiset hallintolainkäytössä noudatettavat periaatteet muotoutuivat korkeimman hallinto-oikeuden oi-

keuskäytännön perusteella.

Hallintolainkäyttölaissa säädetään muun muassa valitusoikeudesta, valitusviranomaisesta ja valituksen tekemisestä sekä asian käsittelystä valitusviranomaisessa noudatettavasta menettelystä. Lakiin on myös siirretty säännökset ylimääräisestä muutoksenhausta. Laki on kaikenlaatuisiin hallintopäätöksiin kohdistuvaa muutoksenhakua koskeva yleislaki. Sitä sovelletaan lainkäyttöön yleisissä hallintotuomioistuimissa eli korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja lääninoikeudessa, mutta myös, kun hallintoasiassa tehtyyn päätökseen haetaan muutosta hallintoviranomaiselta tai muutoksenhakuasioita käsittelemään perustetulta lautakunnalta.

Hallintolainkäyttölain voimaantulon johdosta on ollut muutettava muuhun lainsäädäntöön sisältyviä säännöksiä muutoksenhausta ja hallintolainkäytöstä. Lääninoikeuslakiin ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annettuun lakiin sisältyneet menettelysäännökset on pääosin kumottu tarpeettomina. Lisäksi vesilakia (264/1961), jota sovelletaan sekä riita- ja rikosasioihin että hallintoasioihin, on muutettu samanaikaisesti hallintolainkäyttölain kanssa niin, että hallintolainkäyttölakia sovelletaan asian käsittelyn eri vaiheissa vesioikeudesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja oikeudenkäymiskaarta vastaavasti vesioikeudesta korkeimpaan oikeuteen.

Tämän esityksen tarkoituksena on hallintolainkäyttölain voimaantulon johdosta uudistaa säännökset menettelystä vakuutus-oikeudessa ja sen alaisissa muutoksenhakulautakunnissa. Niissä muutoksenhaun kohteena ovat valtion hallintoviranomaisten päätösten lisäksi myös kansaneläkelaitoksen, yksityisten eläke- ja tapaturmavakuutusyhtiöiden sekä työttömyyskassojen päätökset. Kaikki päätökset eivät ole yksiselitteisesti hallintolainkäyttölaissa tarkoitettuja hallintopäätöksiä. Eräiden asioiden käsittelyssä on nykyisin voimassa olevien säännösten mukaan noudatettava soveltuvin osin riita-asiaiden oikeudenkäyntijärjestystä. Hallintolainkäyttölakia valmisteltaessa lähdettiin siitä, että uusi laki pääosin soveltuu myös sosiaalivakuutusasioiden muutoksenhakumenettelyyn.

Asiaryhmän erityispiirteiden vuoksi säännösten uudistaminen katsottiin kuitenkin tarkoituksenmukaiseksi toteuttaa hallintolainkäyttölain säätämistä erillisenä.

2. Nykytila

2.1. Hallintolainkäyttölaki

Hallintolainkäyttölain 2 luvussa säädetään hallintopäätökseen kohdistuvan valitusoikeuden yleisistä perusteista eli päätöksen valituskelpoisuudesta (5 §) ja valitukseen oikeutettujen piiristä (6 §). Lain 3 luvussa ovat säännökset valitusosoituksen liittamisestä päätökseen (14 §), velvollisuudesta ilmoittaa, milloin valittaminen on kielletty (15 §) ja valitusosoituksen korjaamisesta (16 §). Lain 4 luku koskee puhevallan käyttämistä. Siinä säädetään vajaavaltaisen oikeudesta käyttää itse puhevaltaa (17-19 §), asiamiehen ja avustajan käytöstä (20 §) sekä asiamiehen velvollisuudesta esittää valtuutus (21 §). Valituksen tekemistä koskevassa 5 luvussa on sosiaalivakuutusasioiden kannalta merkitystä esimerkiksi säännöksillä, jotka koskevat täydennysmenettelyä (28 §), asian siirtoa (29 §) ja virheellisen valitusosoituksen vaikutusta (30 §).

Hallintolainkäyttölain keskeisen osan muodostavat 7 luvun säännökset menettelystä asian käsittelyssä valitusviranomaisessa. Tärkeitä ovat erityisesti virallisperiaatetta ilmentävä lain 33 §, jonka mukaan valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi, sekä 34 §:n säännös asianosaisen kuulemisesta. Keskeisiä ovat myös 37 ja 38 §:n säännökset suullisesta käsittelystä.

Hallintolainkäyttölain yhtenä keskeisenä tavoitteena oli lisätä menettelyn suullisuutta. Lain 37 §:n mukaan asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely. Tätä säännöstä täydentää lain 38 §:n säännös, jonka mukaan läänioikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden on ensimmäisenä tuomioistuimena valitusta käsitellessään yleensä järjestettävä suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen sitä pyytää. Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla asianosaisia, päätöksen tehnyttä viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita. Lain 8 lukuun sisältyy täydentäviä säännöksiä menettelystä suullisessa käsittelyssä ja todistelukustannusten korvaamisesta. Lain suullista käsittelyä koskevia säännöksiä sovelletaan 2 §:n mukaan

vain hallintotuomioistuimissa. Näiden säännösten soveltamisesta muissa valitusviranomaisissa on laissa erikseen säädettävä.

Lain 9 luvussa säädetään päätöksentekomenettelystä. Lain 51 §:n säännöksestä ilmenee lainkäyttöviranomaisen ratkaisupakko, ratkaisun sidonnaisuus asiassa esitettyihin vaatimuksiin ja vapaa todistusharkinta. Päätöksen perusteleminen säädetään 53 §:ssä. Sen mukaan päätöksen perusteluista on ilmentävä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisilla perusteilla siihen on päädytty. Luvussa säädetään myös päätöksen sisällöstä ja äänestämisestä.

Muutosta aikaisempaan tilanteeseen merkitsevät myös hallintolainkäyttölain 13 lukuun sisältyvät säännökset oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Lain 74 §:n mukaan asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen olisi kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Asianosaista koskevia säännöksiä voidaan tällöin soveltaa myös siihen hallintoviranomaiseen, joka on tehnyt oikeudenkäynnin kohteena olevan päätöksen. Harkittaessa julkisen asianosaisen korvausvelvollisuutta on otettava erityisesti huomioon myös, onko oikeudenkäynti aiheutunut viranomaisen virheestä. Yksityistä asianosaista ei saa velvoittaa korvaamaan julkisen asianosaisen oikeudenkäyntikulua, ellei hän ole esittänyt ilmeisen perusteetonta vaatimusta.

Hallintolainkäyttölain 82 §:n 2 momentin siirtymäsäännöksen mukaan muussa laissa tai asetuksessa oleva viittaus muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin tai ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin tarkoittaa hallintolainkäyttölain voimaantulon jälkeen viittaus-ta tähän lakiin.

2.2. Sosiaalivakuutusasioiden muutoksenhakujärjestelmä

2.2.1. Yleistä

Sosiaalivakuutusasioissa valitusjärjestelmä on pääasiassa kaksiportainen. Ensimmäisenä valitusviranomaisena toimii lainkäyttöasioiden ratkaisemista varten perustettu lautakunta. Lautakunnan päätöksestä voidaan tavallisesti valittaa vakuutusosoikeuteen, joka on so-

siaaliturva-asioita käsittelevä erikoistuomioistuimien. Vakuutusosoikeus on yleensä ylin muutoksenhakuaste. Eräissä tapaturmavakuutusasioissa vakuutusosoikeuden päätöksestä voidaan vielä valittaa korkeimpaan oikeuteen, jolloin valitusjärjestelmä on kolmiportainen. Sairausvakuutusjärjestelmässä muutoksenhakuviranomaisina toimivat sosiaalivakuutuslautakunnat ja ylimpänä muutoksenhakuasteena tarkastuslautakunta.

Lähes kaikissa sosiaalivakuutusasioissa on nykyisin käytössä menettely, jossa muutoksenhakulautakunnalle tai vakuutusosoikeudelle osoitettu valitus käsitellään ensin itseoikaisuasiassa siinä eläke- tai vakuutuslaitoksessa, joka on ensi asteessa tehnyt päätöksen. Jos päätöstä ei oikaista valittajan vaatimalla tavalla, laitos toimittaa valituskirjelmän ja lausuntonsa valitusviranomaiselle. Päätöstä voidaan oikaista hakijan eduksi siinäkin tapauksessa, että valitus on tehty vasta valitusajan päättymisen jälkeen. Oikaisu päätökseen voidaan hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettely ei koske niitä tilanteita, joissa eläke- tai vakuutuslaitos hakee muutosta vakuutusosoikeudelta.

Muutoksenhakukeinoista on säädetty asianomaisia etuusia koskevilla erityislaeilla. Vakuutusosoikeudesta säädetään vakuutusosoikeudesta annetussa laissa (14/1958). Laintasoiset säännökset valitusviranomaisena toimivasta lautakunnasta ja siinä noudatettavasta menettelystä sisältyvät yleensä lautakunnan toimivaltaan kuuluvaa keskeistä etuutta koskevaan lakiin. Menettelysäännöksiä voi olla myös asetuksessa tai toimielimen työjärjestyksessä.

2.2.2. Muutoksenhakusäännökset eri asiaryhmissä

Kansaneläkelaitoksen hoitamien etuusjärjestelmät

Sairausvakuutuslain (364/1963) 53 §:n, lapsilisälain (796/1992) 15 §:n, lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 22 §:n, äitiysavustuslain (477/1993) 11 §:n ja sotilasavustuslain (781/1993) 19 §:n nojalla näiden lakien perusteella annettuihin kansaneläkelaitoksen päätöksiin haetaan muutosta valittamalla asianomaisen vakuutusalueen sosiaalivakuutuslautakuntaan. Sosiaalivakuutuslautakunnan

päätöksestä valitetaan tietyin rajoituksin ylimpänä muutoksenhakuasteena toimivaan tarkastuslautakuntaan.

Tarkastuslautakunta on ensimmäisenä valitusviranomaisena haettaessa muutosta kansaneläkelaitoksen antamaan päätökseen kansaneläkelain (347/1956) 73 §:n, eläkkeensaajien asumistukilain (591/1978) 10 §:n, lapsen hoitotuesta annetun lain (444/1969) 8 b §:n, vammaistukilain (124/1988) 7 §:n, kuntoutusrahalain (611/1991) 28 §:n ja kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain (610/1991) 8 §:n nojalla. Kansaneläkelain muutoksenhakusäännöksiin viitataan myös perhe-eläkelain (38/1969) 37 §:ssä, rintamasotilaseläkelain (119/1977) 17 §:ssä ja ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain (988/1988) 10 §:ssä. Lisäksi samasta muutoksenhakutiestä säädetään asumistukilain (408/1975) 20 §:ssä ja asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) 13 §:ssä. Tarkastuslautakunnan päätöksestä valitetaan tietyin rajoituksin vakuutusosoikeuteen.

Yksityisen sektorin työeläkejärjestelmä

Muutoksenhausta yksityisen sektorin työeläkelaitosten päätöksiin säädetään työntekijäin eläkelain (395/1961) 21-21 c §:ssä ja merimieseläkelain (72/1956) 59-60 §:ssä. Työntekijäin eläkelain muutoksenhakua koskeviin säännöksiin on lisäksi viitattu useissa muissa eläkelaeissa, kuten lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) 13 a §:ssä, maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) 19 §:ssä, maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/1990) 40 ja 43 §:ssä, yrittäjien eläkelain (468/1969) 17 §:ssä, taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain (662/1985) 11 §:ssä, luopumiseläkelain (16/1974) 23 ja 24 §:ssä, maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain (1330/1992) 32 ja 37 §:ssä, maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) 37 ja 40 §:ssä, kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetun lain (1297/1994) 12 ja 14 §:ssä sekä maataloustuotannon lopettamisesta annetun lain (1340/1996) 19 ja 22 §:ssä. Ensimmäisenä valitusviranomaisena on eläketurvakeskuksen yhteydessä toimiva eläkelautakunta. Eläkelautakunnan päätöksestä valitetaan vakuutusosoikeuteen.

Valtion ja kuntien palveluksessa olevien eläkejärjestelmät

Valtion palveluksessa olevien eläkettä koskevasta muutoksenhausta on perussäännös valtion eläkelain (280/1966) 23 §:ssä. Sen mukaan valtiokonttorin eläkeasiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla valtion eläkelautakuntaan ja valtion eläkelautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen. Vastava säännös on valtion perhe-eläkelain (774/1968) 20 §:ssä.

Kuntien palveluksessa olevien eläkettä koskevasta muutoksenhausta on perussäännös kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/1964) 8 §:ssä. Sen mukaan kunnallisen eläkelaitoksen päätökseen haetaan muutosta valittamalla kuntien eläkelautakuntaan ja kuntien eläkelautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen.

Muuhun julkisoikeudelliseen palvelussuhteeseen perustuvat eläkejärjestelmät

Evankelis-luterilaisen kirkon palveluksessa olevien eläkkeistä säädetään evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaisissa (298/1966) ja evankelis-luterilaisen kirkon perhe-eläkelaisissa (258/1970). Kirkon palveluksessa olevien eläkkeistä huolehtii kirkon keskusrahasto, jonka hallituksena on kirkkohallitus. Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 7 §:n mukaan kirkkohallituksen eläkeasiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen.

Suomen Pankin palveluksessa olevien eläkettä koskevassa asiassa johtokunnan päätökseen haetaan muutosta Suomen Pankista annetun lain (719/1997) 43 §:n 3 momentin nojalla vakuutusoikeudelta. Muutoksenhausta on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä valtion eläkelaisissa (280/1996) säädetään.

Myös kansaneläkelaitoksen palveluksessa olevien eläkeasioissa muutosta eläkelaitoksen päätökseen haetaan kansaneläkelain 58 a §:n 2 momentin mukaan suoraan vakuutusoikeudelta sen mukaan kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Vakuutusoikeuden sijasta korkein hallinto-oikeus on muutoksenhakuviranomaisena edelleen ortodoksisen kirkkokunnan ja Ahvenanmaan maakunnan palveluksessa olevien eläkkeistä valitettaessa. Tämä perustuu siihen, että ortodoksisesta kirkkokunnasta

annetun lain (521/1969) 73 §:n nojalla kirkollishallituksen päätökseen ja Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 25 §:n nojalla Ahvenanmaan maakuntahallituksen päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Nämä yleiset muutoksenhakusäännökset koskevat myös eläkeasioita.

Tapaturmavakuutusjärjestelmä

Muutoksenhausta vakuutuslaitoksen päätökseen säädetään tapaturmavakuutuslain (608/1948) 53 a-53 c §:ssä. Tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991) 14 §:ssä, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 9 §:ssä, sotilastapaturmalain (1211/1990) 5 §:ssä ja työttömyyskassalain (603/1984) 36 §:ssä viitataan tapaturmavakuutuslain muutoksenhakusäännöksiin. Sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjälle annetun lain (118/1991) 7 §:ssä on oma säännöksensä muutoksenhausta.

Vakuutuslaitoksen päätökseen haetaan muutosta tapaturmalautakunnalta ja sen antamaan päätökseen tietyin rajoituksin vakuutusoikeudelta. Vakuutusoikeuden päätökseen, mikäli siinä on ratkaistu, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema korvaukseen, tai kenen on suoritettava korvaus, saa hakea muutosta valittamalla korkeimmalta oikeudelta, mikäli korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n nojalla myöntää valitusluvan. Myös perustevalitusasiassa saa vakuutusoikeuden päätöksestä valittaa korkeimpaan oikeuteen, mikäli korkein oikeus myöntää valitusluvan.

Työtapaturman johdosta korvausvelvollista vakuutuslaitosta koskevissa tapaturmavakuutuslain 43 §:ssä tarkoitetuissa alistusasioissa tapaturmalautakunnan päätökseen ei saa kuitenkaan hakea muutosta valittamalla. Jatko-muutoksenhakuoikeutta ei myöskään ole tapaturmalautakunnan päätöksestä, jossa on kysymys sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille.

Työttömyysturvajärjestelmä

Muutoksenhausta työttömyyskassan ja kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston päätökseen säädetään työttömyysturvain (602/1984) 40 §:ssä, työvoimapolitiisesta

aikuislaskutuksesta annetun lain (763/1990) 23 §:ssä ja vuorotteluvapaakoikeilusta annetun lain (1663/1995) 11 §:ssä. Kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston työmarkkinatuokea koskevan päätöksen muutoksenhakusäännös on työmarkkinatuosta annetun lain (1542/1993) 30 §:ssä. Kaikissa näissä asioissa ensimmäisenä valitusviranomaisena on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva työttömyysturvalautakunta. Työttömyysturvalautakunnan päätöksestä valitetaan vakuutusoikeuteen.

Työttömyysturvalautakunta on valitusviranomainen myös haettaessa muutosta koulutus- ja erorahastosta annetun lain (537/1990) 3 b §:n mukaan ja eräissä palkkaturva-asioissa palkkaturvalain (649/1973) 8 §:n nojalla. Eroraha-asioissa työttömyysturvalautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta. Palkkaturva-asioissa työttömyysturvalautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Opintotuen muutoksenhakujärjestelmä

Opintotukilain (65/1994) nojalla opintotuen toimeenpano kuuluu kansaneläkelaitokselle ja opintotukikeskus on kansaneläkelaitoksen toimintayksikkö. Kansaneläkelaitos on opintotukilain 9 §:n perusteella sopinut korkeakoulujen yhteydessä olevien opintotukilautakuntien kanssa korkeakouluissa opiskelevien opintotukea koskevien asioiden hoitamisesta. Muutoksenhausta opintotukipäätökseen säädetään opintotukilain 29 §:ssä. Ensimmäisenä valitusviranomaisena on opetusministeriön yhteydessä toimiva opintotuen muutoksenhakulautakunta, jonka päätöksestä valitetaan edelleen vakuutusoikeuteen.

Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulumatkasta annetun lain (48/1997) 9 §:n perusteella koulumatkатукеа koskevaan kansaneläkelaitoksen päätökseen haetaan muutosta opintotuen muutoksenhakulautakunnalta. Lautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Muut sosiaaliturva-asiat

Edellä mainittujen asioiden lisäksi eräissä muissakin tapauksissa viranomaisen tai vakuutuslaitoksen päätökseen haetaan muutosta ensi asteena vakuutusoikeudelta. Tämän mukaisesti haetaan muutosta sotilasvammalain (404/1948) nojalla annettuun valtiokonttorin

päätökseen lain 32 ja 33 §:ssä tarkoitettuja tapauksia lukuun ottamatta ja asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain (1309/1994) nojalla annettuun valtiokonttorin päätökseen. Myös rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/1973) nojalla annetusta valtiokonttorin päätöksestä saa valittaa vakuutusoikeuteen. Valtiokonttorin ennakkokorvausta ja korvauksen hakemisesta aiheutuneita kuluja koskevasta päätöksestä ei kuitenkaan saa valittaa. Liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) nojalla annettuun vakuutuslaitoksen päätökseen haetaan niin ikään muutosta vakuutusoikeudelta. Vakuutusoikeuden päätökseen ei näissä asioissa saa hakea muutosta valittamalla.

2.2.3. Menettely muutoksenhakulautakunnissa

Sosiaalivakuutuslautakunta

Sosiaalivakuutuslautakunnan toimialueena on sairausvakuutuslain 51 §:n nojalla kansaneläkelaitoksen vakuutusalue. Tällä hetkellä lautakunta on siten viisi. Valtioneuvosto asettaa niiden jäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan. Lautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä yksi lääkärijäsen ja kaksi vakuutettujen olosuhteiden tuntevasta edustavaa jäsentä. Jokaisella jäsenellä on varajäsen. Lautakunnan puheenjohtajalla tulee olla tuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus. Käsiteltäessä asiaa, jonka ratkaiseminen olennaisesti riippuu lääketieteellisestä kysymyksestä, tulee yhden jäsenen olla lääkäri. Lautakunnan jäsenet ovat sivutoimisia.

Määräyksiä sosiaalivakuutuslautakunnan työskentelystä on sairausvakuutusasetuksessa (473/1963), mutta varsinaisesta oikeudenkäyntimenettelystä ei kuitenkaan ole säännöksiä. Menettely lautakunnassa on käytännössä kirjallista. Lautakunnan työjärjestys sisältää tarkempia määräyksiä päätöksenteosta lautakunnan istunnossa, pöytäkirjan laatimisesta ja päätöksen allekirjoittamisesta.

Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunnan kokoonpanosta säädetään sairausvakuutuslain 54 §:ssä. Lautakuntaan, jonka asettaa valtioneuvosto enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan, kuuluu päätoiminen puheenjohtaja, tarpeellinen

määrä varapuheenjohtajia ja muita jäseniä, joiden tulee olla sosiaalivakuutukseen perehtyneitä. Nämä jäsenet ovat lakimiesjäseniä, lääkärijäseniä ja vakuutettujen olosuhteiden tuntemusta edustavia jäseniä. Puheenjohtajalla, varapuheenjohtajalla ja vähintään kahdella muulla jäsenellä tulee olla tuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus. Muista jäsenistä ainakin kahden tulee olla lääkäri. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta jäsenet ovat sivutoimisia. Lautakunta toimii tällä hetkellä neljään jaostoon jakautuneena.

Tarkastuslautakunnasta annetussa asetuksessa (422/1964) on sisäistä työn järjestelyä koskevien säännösten ohella joitakin menettelysäännöksiä. Asetuksen 8 §:n mukaan asian käsittelyssä tarkastuslautakunnassa noudatetaan laillista oikeudenkäyntijärjestystä. Menettely tarkastuslautakunnassa on kirjallista. Suullisesta käsittelystä ei ole säännöksiä. Tarkastuslautakunnalla ja sen jaostolla on oikeus asetuksen 25 §:n mukaan kuulla asiantuntijoita ja saada virka-apua viranomaisilta.

Eläkelautakunta

Eläkelautakunnasta säädetään työntekijäin eläkelain 20 §:ssä ja työntekijäin eläkeasetuksessa (183/1962). Lautakunnassa on puheenjohtaja, jolta vaaditaan oikeustieteellistä tutkintoa sekä perehtyneisyyttä eläkevakuutukseen, ja vähintään kahdeksan jäsentä. Lautakunnan jäsenet määrää sosiaali- ja terveysministeriö enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Ainakin yksi jäsenistä määrätään varapuheenjohtajaksi ja muille jäsenille määrätään myös henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä ainakin kaksi määrätään työnantajajärjestöjen ja ainakin kaksi työntekijä- ja toimihenkilöjärjestöjen esityksestä. Muista jäsenistä ainakin yhdellä on oltava tuomarinviran hoitamiseen oikeuttava tutkinto, yhden on oltava vakuutusmatematiikko ja kahden vakuutuslääkäri. Maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n mukaan laissa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn osallistuu maallikkojäseninä maatalousyrittäjiä. Vastaavasti yrittäjien eläkelaiissa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn osallistuu lain 15 §:n mukaan yrittäjäjäseniä. Eläkelautakunta ratkaisee asiat kuusijäsenisissä jaostoissa, joita nyt on neljä. Tällä hetkellä lautakunnassa on puheenjohtajan lisäksi kolme varapuheenjohtajaa ja 20 varsinaista jäsentä. Muut jäsenet paitsi puheenjohtaja ovat sivutoimisia.

Menettely eläkelautakunnassa on kokonaan kirjallista. Asianosaisten kuulemisesta on säännös työntekijäin eläkelain 21 b §:n 3 momentissa. Sen mukaan eläkelautakunnan on varattava sille, jonka etua päätös koskee, tilaisuus tulla kuulluksi. Viittausmääräysten perusteella säännöstä sovelletaan kaikissa eläkelautakunnan käsiteltävissä eri eläke- ja etuuslajeissa. Suullisesta käsittelystä tai todistajan valallisesta kuulemisesta ei ole säännöksiä.

Valtion eläkelautakunta

Valtion eläkelain 23 a §:n mukaan valtion eläkelautakunnassa on puheenjohtaja ja seitsemän jäsentä, jotka valtiovarainministeriö nimittää kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajan tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut sekä perehtynyt virkamies- ja työoikeuteen. Jäsenistä yhden tulee olla lääkäri ja kolme on määrättävä valtion virkamies- ja työntekijäjärjestöjen esittämistä henkilöistä. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Eläkelautakunta toimii valtiokonttorin yhteydessä. Sen jäsenet ovat sivutoimisia.

Valtion eläkelain 23 §:ssä säädetään valitusoikeudesta, muutoksenhakuasteista, päätöksen tiedoksiannosta ja valitusajan alkamisesta. Muutoksenhausta on lain 23 §:n 3 momentin mukaan muutoin voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Menettely lautakunnassa on sen työjärjestyksen mukaan kirjallista. Lautakunta voi työjärjestyksen mukaan kuitenkin kuulla valittajaa tai hänen asiamiestään suullisesti. Sillä on myös oikeus kuulla asiantuntijoita. Lautakunnan työjärjestyksessä on määräyksiä myös muun muassa äänestämistä ja lisäselvityksen hankkimisesta. Valtion eläkelain 23 a §:n 4 momentissa on säännös asianosaisen kuulemisesta lisäselvityksen johdosta.

Kuntien eläkelautakunta

Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 7 §:n mukaan kuntien eläkelautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä yhdeksän muuta jäsentä, jotka määrää sisäasiainministeriö neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneita ja perehtyneitä virkamies- ja työoikeuteen. Jäsenistä yhden tulee

olla lääkäri ja yhden perehtynyt vakuutustointintaan. Muista jäsenistä kolme määrätään Suomen Kuntaliitto ry:n ja kolme kunnallisen pääsopimuksen 3 §:ssä tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdottamista henkilöistä. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen, josta on voimassa, mitä jäsenestä säädetään. Lautakunnan jäsenet ovat sivutoimisia.

Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 8 §:ssä säädetään valitusoikeudesta, muutoksenhakuasteista, päätöksen tiedoksiannosta ja valitusajasta. Muutoksenhausta on lain 8 §:n 5 momentin mukaan muuten voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään. Kuntien eläkelautakunnan työjärjestyksessä on määräyksiä asian käsittelyvaiheista, kuten lisäselvityksen hankkimisesta ennen asian esittelyä, asiakirjojen tarkastamisesta ennen istuntoa ja asian ratkaisemisesta istunnossa. Työjärjestyksen mukaan asian käsittely on kirjallista, mutta eläkelautakunta tai sen jaosto voi tarvittaessa kuulla valittajaa tai hänen asiamiestään myös suullisesti. Eläkelautakunnalla tai sen jaostolla on oikeus kuulla myös asiantuntijoita. Todistajien kuulemisesta ei ole määräyksiä.

Tapaturmalautakunta

Tapaturmavakuutuslain 53 §:n mukaan tapaturmalautakunnassa on päätoiminen puheenjohtaja, vähintään kaksi varapuheenjohtajaa ja vähintään kolme lakimies- ja kolme lääkärijäsentä sekä vähintään kuusi työmarkkinajäsentä. Valtioneuvosto määrää jäsenet ja heidän henkilökohtaiset varamiehensä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Työmarkkinajäsenistä on ainakin kolme määrättävä työnantajajärjestöjen ja ainakin kolme työntekijä- ja toimihenkilöjärjestöjen ehdotuksesta. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 10 §:n mukaan laissa tarkoitettuja asioita varten lautakuntaan määrätään vastaavasti vähintään kolme jäsentä maatalousyrittäjäjärjestöjen ehdotuksesta. Lautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenten tulee olla tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja tapaturmavakuutukseen hyvin perehtyneitä. Lääkärijäsenten tulee olla vakuutuslääketieteeseen perehtyneitä laillistettuja lääkäreitä. Lautakunta voi toimia jaostoihin jakautuneena.

Tapaturmalautakunnan toimintaa koskevat määräykset ovat tapaturmalautakunnasta annetussa asetuksessa (839/1981) ja lautakun-

nan työjärjestyksessä. Asian käsittelyssä lautakunnassa noudatetaan asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan riita-asiaien oikeudenkäyntijärjestystä. Toisaalta asetuksen 10 §:n 1 momentin mukaan menettely lautakunnassa on kirjallista. Lautakunnassa noudatettavaan menettelyyn vaikuttavat käytännössä hallintolainkäytön periaatteet. Tämä ilmenee muun muassa siinä, missä määrin lautakunta hankkii lisäselvitystä viran puolesta. Lautakunnalla ja sen jaostolla on oikeus kuulla asiantuntijoita ja saada virka-apua viranomaisilta. Todistajien kuulemisesta ei ole säännöksiä.

Työttömyysturvalautakunta

Työttömyysturvalain 39 §:n mukaan työttömyysturvalautakunnassa on puheenjohtaja, joka voi olla päätoiminen, sekä tarpeellinen määrä varapuheenjohtajia, lakimiesjäseniä, lääkärijäseniä sekä työvoimaviranomaisten ja työmarkkinajärjestöjen edustajia, jotka toimivat tuomarin vastuulla. Muille jäsenille kuin puheenjohtajalle ja varapuheenjohtajalle määrätään henkilökohtaiset varajäsenet. Valtioneuvosto määrää jäsenet ja varajäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Työmarkkinajäsenistä on puolet määrättävä työnantajajärjestöjen ja puolet työntekijä- ja toimihenkilöjärjestöjen ehdotuksesta. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenten sekä näiden varajäsenten tulee olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja työttömyysturva-asioihin hyvin perehtyneitä. Lääkärijäsenten ja näiden varajäsenten tulee olla vakuutuslääketieteeseen perehtyneitä laillistettuja lääkäreitä.

Työttömyysturvalautakunnassa noudatettavasta menettelystä on säädetty lähemmin työttömyysturvalain täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa (742/1984). Asian käsittely lautakunnassa on kirjallista. Lautakunnalla on oikeus kuulla asiantuntijoita ja saada viranomaisilta virka-apua. Työttömyysturvalain 39 §:n 4 momentissa on säännös asianosaisen kuulemisesta.

Opintotuen muutoksenhakulautakunta

Opintotukilain 32 §:n mukaan muutoksenhakulautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä ja kullakin heistä henkilökohtainen varajäsen. Valtioneuvosto määrää jäsenet sekä heidän varajäsenensä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee

olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita. Muista jäsenistä kahdella tulee olla korkeakouluopintojen ja kahdella peruskoulun jälkeisten yleissivistävien tai ammatillisten opintojen hyvä tuntemus. Määräykset opintotuen muutoksenhakulautakunnan toiminnasta ovat opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetussa asetuksessa (272/1994) ja lautakunnan työjärjestyksessä. asiat ratkaistaan esittelystä istunnossa. Säännöksiä asian suullisesta käsittelystä ei ole.

2.2.4. Menettely vakuutusosoikeudessa

Vakuutusosoikeudesta säädetään vakuutusosoikeudesta annetussa laissa (14/1958) ja asetuksessa (264/1982). Lain 1 §:n mukaan vakuutusosoikeuden tehtävänä on sosiaaliturvasiain erikoistuumioistuinena käsitellä asioita, jotka eri sosiaalivakuutuslaeissa on määrätty sen toimivaltaan kuuluviksi. Useimmista käsittelemissään asioissa vakuutusosoikeus toimii toisena ja viimeisenä valitusasteena.

Vakuutusosoikeudessa on vakuutusylituomari, vanhempia ja nuorempia vakuutustuomareita sekä vakuutussihteereitä. Viimeksi mainitut toimivat asioiden esittelijöinä ja esittelemissään asioissa kolmantena lakimiesjäsenenä. Vakuutusosoikeudessa on lisäksi lääkärjäseniä ja muita maallikkojäseniä sekä tarpeellinen määrä maallikkojäsenten varajäseniä. Vakuutusylituomarin, vakuutustuomarin ja vakuutussihteerin virkaan nimittävien tulee olla oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneita. Heidän kaikkien tulee myös olla tuomarin tehtäviin perehtyneitä tai vakuutussihteerin vaihtoehtoisesti vähintään kolme vuotta vakuutusosoikeuden esittelijänä toiminut.

Vakuutusylituomarin ja vakuutustuomarit nimittää tasavallan presidentti korkeimman oikeuden esityksestä. Vakuutustuomareiden nimittämisestä vakuutusosoikeus tekee ensin virkaehdotuksen. Vakuutusosoikeuden esittelijät, vakuutussihteerit, nimittää korkein oikeus vakuutusosoikeuden tehtyä virkaehdotuksen. Vakuutusosoikeuden lääkärjäsenet ja heidän varajäsenensä määrää valtioneuvosto sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Lääkärjäsenen tulee olla laillistettu lääkäri. Vakuutusosoikeuden edellä mainitut lakimiesjäsenet ovat päätoimisia. Lääkärjäsenet ovat sivutoimisia.

Muiden maallikkojäsenten määräämisestä säädetään vakuutusosoikeudessa käsiteltäviä asioita koskevassa lainsäädännössä. Säännös

asiasta on tapaturmavakuutuslain 54 a §:ssä, työttömyysturvalain 42 §:n 2 ja 3 momentissa, työntekijäin eläkelain 21 f §:ssä, maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentissa, maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkeistä annetun lain 40 §:n 2 momentissa, maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n 2 momentissa, maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n 2 momentissa, kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentissa, maataloustuotannon lopettamistuesta annetun lain 19 §:n 2 momentissa, yrittäjien eläkelain 15 §:n 2 momentissa, merimieseläkelain 61 b §:ssä, valtion eläkelain 24 a §:ssä, valtion perhe-eläkelain 21 a §:ssä, evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 7 e §:ssä, kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 10 a §:ssä, kansaneläkelain 58 a §:n 3 momentissa ja 74 a §:ssä, opintotukilain 33 §:ssä, sotilasmammalain 29 a §:ssä, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 10 §:n 2 momentissa ja asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 7 §:n 3 momentissa.

Säännösten mukaan muut maallikkojäsenet ja näiden varamiehet määrää valtioneuvosto yleensä sosiaali- ja terveysministeriön, mutta eräissä tapauksissa muun ministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Laeissa on säännöksiä maallikkojäsenille asetettavista vaatimuksista ja siitä, millaiset tahot tekevät maallikkojäsenten määräämistä koskevia ehdotuksia. Lainkohdissa säädetään myös siitä, millaisten asioiden käsittelyyn maallikkojäsenet osallistuvat.

Oikeudenkäyntiasiat käsitellään vakuutusosoikeuden jaostossa, jossa on puheenjohtajana vakuutustuomari ja muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä. Jos asia koskee lääkeopillista seikkaa, on jäsenenä lakimiesjäsen ja lääkärjäsen. Lakimiesjäsenenä voi olla myös vakuutussihteeri. Lisäksi asian käsittelyyn osallistuu kaksi maallikkojäsentä sen mukaan kuin erikseen säädetään tai jos jaosto niin päättää. Osa asioista käsitellään kolmijäsenisessä kokoonpanossa ilman maallikkojäseniä. Vakuutusosoikeudessa on nykyisin kuusi vakinaista ja kaksi ylimääräistä jaostoa.

Vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:n mukaan oikeudenkäyntimenettely vakuutusosoikeudessa on kirjallista. Oikeus voi kuitenkin erityisestä syystä päättää suullisen kuulustelun toimeenpanemisesta. Suullisessa

kuulustelussa voidaan myös kuulla asianosaisia totuusvakuutuksen nojalla sekä kuulustella valallisesti todistajia ja asiantuntijoita. Oikeus voi pyytää todistajien ja asiantuntijoiden kuulustelun toimittamista siinä yleisessä alioikeudessa, jossa se soveliaimmin käy pänsä. Vakuutusosoikeudella on oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua. Asian selvittämiseksi vakuutusosoikeus voi hankkia ammattiviranomaisen lausunnon ja muuttakin asiantuntija-apua. Lain 9 §:n 4 momentin mukaan muutoin on oikeudenkäyntimenettelyssä vakuutusosoikeudessa soveltuvin kohdin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä yleisissä oikeuksissa säädetään.

Menettelyä haettaessa muutosta vakuutusosoikeudelta koskevat myös julkisoikeudellisissa eläkelaeissa, esimerkiksi valtion eläkelain 23 §:n 3 momentissa, kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momentissa ja evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 7 §:n 3 momentissa olevat viittaukset siihen, että laissa tarkoitettuja asioita koskevassa muutoksenhaussa on lakiin sisältyvien erityissäännösten ohella noudatettava hallintolainkäyttölakia tai vanhentuneen viittauksen mukaan muutoksenhausta hallintoasioissa annettua lakia. Näiden erityissäännösten voidaan katsoa syrjäyttävän vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:n 4 momentin säännöksen.

Vakuutusosoikeudessa ei ole nykyisin järjestetty suullisia käsittelyjä. Asian selvittämisessä noudatetaan vakuutusosoikeudessa käytännössä laajasti virallisperiaatetta. Menettely vakuutusosoikeudessa poikkeaa siten huomattavasti oikeudenkäymiskaassa säännellystä. Menettelyä koskevat yksityiskohtaiset säännökset ovat vakuutusosoikeudesta annetussa asetuksessa ja vakuutusosoikeuden työjärjestyksessä.

2.2.5. Muutoksenhakuelimissä käsiteltävien asioiden määrä

Vakuutusosoikeudessa ratkaistiin vuonna 1997 noin 13 000 asiaa. Suurimpana asiar ryhmänä olivat ansioeläkeasiat, sillä eri eläkejärjestelmistä saapuneita asioita ratkaistiin yhteensä 3 347. Muita suuria asiar yhmiä olivat työttömyysturva-asiat (2 763), kansaneläkeasiat (1 937), sotilasvamma-asiat (1 638) ja työtapaturma-asiat (1 229). Eläkeasioista selvä enemmistö koski työkyvyn lääketieteellistä arviointia. Vakuutusosoikeuden netto-menot ratkaisua kohden olivat 1 668 mark-

kaa.

Sosiaalivakuutuslautakunnissa ratkaistiin vuonna 1997 yhteensä 4 799 asiaa, joista noin 2 000 asiaa koski sairauspäivärahaa, noin 800 lääkekorvauksia, noin 440 sairausvakuutuksen matkakorvauksia, noin 300 lasten kotihoidon tukea, noin 260 lapsilisää ja noin 110 sotilasavustusta.

Tarkastuslautakunnassa ratkaistiin vuonna 1997 yhteensä 11 461 asiaa. Näistä kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä koski 2 777 asiaa, yksilöllistä varhaiseläkettä 485 asiaa ja yleistä asumistukea 2 660 asiaa. Noin 1 700 ratkaisussa oli kysymys asiasta, jossa tarkastuslautakunnan päätökseen ei saanut hakea muutosta. Näistä 904 koski sairausvakuutusasioita, noin 500 eläkkeensaajien asumistukea ja 293 asiaa liittyi työterveyshuoltoa, lasten kotihoidontukea tai lapsilisää koskeviin kysymyksiin. Tarkastuslautakunnassa ratkaistavista asioista noin kahdessa kolmasosassa on kysymys lääketieteellisten seikkojen arvioinnista. Ylimpänä asteena käsiteltävistä asioista pääosassa riitakysymykset ovat kuitenkin lainopillisia. Tarkastuslautakunnan kustannukset ratkaistua asiaa kohden ovat vuonna 1997 olleet 563 markkaa.

Edellä mainituista kolmesta eläkelautakunnasta yksityissektorin eläkeasioita käsittelevässä eläkelautakunnassa ratkaistiin vuonna 1997 noin 5 000 asiaa, valtion eläkelautakunnassa noin 720 asiaa ja kuntien eläkelautakunnassa 1 429 asiaa. Ratkaisuihin noin 70 - 80 prosenttia koski työkyvyn arviointia joko työkyvyttömyyseläkkeen tai yksilöllisen varhaiseläkkeen edellytysten kannalta. Yhden asian käsittelystä aiheutuneet kustannukset olivat eläkelautakunnissa keskimäärin noin 1 700 markkaa.

Tapaturmalautakunnassa ratkaistiin vuonna 1997 noin 5 300 asiaa. Kolmanneksessa jutuista oli kysymys siitä, johtuiko vamma tai sairaus korvaukseen oikeuttavasta tapaturmasta tai ammattitaudista vai muusta syystä. Myös ratkaistaessa oikeutta korvaukseen kysymys oli useimmiten pääosin lääketieteellisistä seikoista. Näin ollen lautakunnassa käytetyn jaottelun mukaan asioista oli lääkeopillisia 4 785 ja lainopillisia 520. Tapaturmavakuutuksessa asioiden syy-seuraussuhteiden ratkaiseminen edellyttää tapaturman sattumisolosuhteiden tai ammattitaudin ilmenemisolosuhteiden osalta toisenlaista ja tarkempaa lääketieteellistä ja oikeudellista selvittelyä kuin ratkaistaessa yksinomaan

lääketieteellistä työkyvyttömyyttä. Lautakunnan kustannukset asiaa kohden ovat olleet noin 1 635 markkaa.

Työttömyysturvalautakunnassa ratkaistiin vuonna 1997 noin 11 700 asiaa. Näistä 908 asiaa koski koulutus- ja erorahaa, 293 asiaa palkkaturvaa ja muut 10 465 asiaa työttömyyden aikaisia etuuksia. Lautakunnassa ratkaistavista asioista useimmissa on kysymys niiden tosideikkojen selvittämisestä, jotka ovat johtaneet etuuden eväämiseen. Pienemmässä osassa asioista on kysymys etuuden määrää koskevasta tai muusta lainlukuinnasta. Lautakunnassa on esillä vain vähän lääkeopillisia kysymyksiä. Useimmissa työttömyysturva-asioissa valitusintressi koskee karenssiajalta suoritettavaa työttömyyskorvausta, mikä pelkäänsä peruspäivärahaa saavalla on yhteensä noin 3 000 markkaa. Intressi on suurempi, jos etuus on evätty sen vuoksi, että henkilön ei ole katsottu olevan työmarkkinoiden käytettävissä. Kustannukset ratkaisua kohden olivat 778 markkaa.

Opintotuen muutoksenhakulautakuntaan saapui vuonna 1997 yhteensä 2 287 asiaa. Suurimman asiaryhmän muodostivat opintotuen takaisinperintää koskevat asiat, joita saapui 650 vuonna 1997. Opiskelijan vanhempien tulojen huomioon ottamista koski 414 asiaa. Yhden asian käsittelystä aiheutuneet kustannukset olivat 752 markkaa vuonna 1997.

2.3. Kansainvälinen kehitys ja ulkomainen lainsäädäntö

2.3.1. Yleistä

Valtioiden kesken on eroja siinä, miten hallintopäätöksiin kohdistuva tuomioistuinvalvonta on järjestetty. Monissa maissa, kuten Ruotsissa, Saksassa, Itävallassa ja Ranskassa, on tätä varten perustettu hallintotuomioistuimia, mutta joissakin maissa, kuten Norjassa ja Tanskassa, toimivalta on samoilla tuomioistuimilla, jotka käsittelevät yksityisoikeudellisia riita-asioita ja rikosasioita. Tämän eron vuoksi myös muutoksenhaku sosiaaliturva-asioissa on järjestetty eri maissa toisistaan poikkeavalla tavalla. Asioiden erityisluonteen vuoksi useissa maissa on käytettävissä hallinnon sisäinen oikaisu- tai muutoksenhakumahdollisuus ennen tuomioistuin käsittelyä tai asioita käsitellään ainakin yhdessä asteessa sosiaal-

liasioiden erityistuomioistuimessa.

Kansallisiin lainkäyttöjärjestelmiin vaikuttavat myös asianomaisia maita sitovat kansainväliset sopimukset. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi Euroopan neuvoston piirissä solmitun yleissopimuksen (SopS 19/1990), jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus, 6 artiklaan sisältyy määräyksiä yksityisen oikeudesta saada tietyn tyyppiset asiat tuomioistuimen käsiteltäväksi sekä tuomioistuinmenettelylle asetettavista vaatimuksista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön perusteella artikla on otettava huomioon myös sosiaaliturvan muutoksenhakua järjestettäessä.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä jäsenmaiden oikeusturvajärjestelmälle on asetettu eräitä vähimmäisvaatimuksia, joiden tarkoituksena on turvata yhteisön oikeuden asianmukainen täytäntöönpano. Eräissä sosiaalivakuutusasioissa kysymys on myös yhteisön oikeuden sisällön tulkinnasta, joten näiden asiaryhmien osalta myös yhteisön oikeus voi vaikuttaa oikeus-suojajärjestelmää koskeviin ratkaisuihin.

2.3.2. Ruotsi

Ruotsissa sosiaaliturva-asioita koskevat valitukset käsiteltiin aikaisemmin ensin vakuutus-oikeudessa, jonka päätöksestä voitiin valittaa edelleen vakuutusylioikeuteen. Vakuutus-oikeudet, joita oli kolme, lakkautettiin kuitenkin vuonna 1991 ja niiden käsiteltäviksi kuuluneet asiat siirrettiin lääninoikeuteen. Sitten vakuutusylioikeuskin lakkautettiin 1 päivästä heinäkuuta 1995 alkaen ja sen toimivaltaan kuuluneet asiat siirtyivät ylimmälle hallintotuomioistuimelle, regeringsrättenille. Näin ollen kaikki sosiaaliturva-asiat käsitellään nykyisin yleisissä hallintotuomioistuimissa.

Lääninoikeuden päätöksestä valitetaan Ruotsissa kamarioikeuteen ja kamarioikeuden päätöksestä regeringsrätteniin. Vuodesta 1995 on muutoksenhaussa kamarioikeuteen tarvittu valituslupa useissa asiaryhmissä, muun muassa yleistä sosiaalivakuutusta tai sosiaalipalveluja koskevissa asioissa. Kamarioikeus voi myöntää valitusluvan, jos asiaan on tarpeen saada ylempään tuomioistuimen ratkaisu oikeuskäytännön ohjaamisen vuoksi, jos asiassa ilmenee aihetta lääninoikeuden päätöksen muuttamiseen tai jos valituksen tutkimiseen on muita erityisiä syitä. Kamarioikeus voi Ruotsissa käsitellä myös

purkuhakemuksia ja hakemuksia menetetyt määräajan palauttamiseksi.

Vakuutus oikeudessa ja vakuutusyhtiö oikeudessa oli lakimiesjäsenten ohella myös maallikkojäseniä. Lääkärijäseniä niissä ei ollut. Lääketieteellisistä kysymyksistä pyydettiin lausuntoja asiantuntijalääkäreiltä. Lautamiesjäseniä on myös lääninoikeuksissa, jotka toimivat ensimmäisenä valitusasteena kolmiasteisessa yleisten hallintotuomioistuinten järjestelmässä.

Menettely hallintotuomioistuimissa on yleensä kirjallista. Suullinen käsittely tietyn kysymyksen osalta voidaan järjestää, kun sen voidaan katsoa edistävän asian selvittämistä tai nopeaa ratkaisemista. Lääninoikeudessa ja kamarioikeudessa suullinen käsittely tulee järjestää, jos yksityinen asianosainen sitä vaatii, jollei suullisen käsittelyn järjestäminen ole tarpeetonta tai sitä vastaan ole erityisiä syitä.

Oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta hallintolainkäytössä ei Ruotsissa ole yleisiä säännöksiä. Jos asianosaiselle aiheutuu kustannuksia esimerkiksi todistajanpalkkioista tai muusta näytön hankkimisesta, nämä kulut voidaan korvata hänelle valtion varoista. Joissakin tapauksissa asianosaiselle voidaan maksaa hallintolainkäytöstä aiheutuneiden kulujen korvausta vahingonkorvaussäännösten perusteella. Lisäksi on veroasioiden osalta säädetty, että verovelvollisella on joissakin tapauksissa oikeus saada korvausta kuluista, jotka hänelle on aiheutunut veroasian hoitamisesta tuomioistuimissa tai muussa viranomaisessa.

2.3.3. Saksa

Saksassa on yleisten hallintotuomioistuinten ohella erityisinä hallintotuomioistuimina sosiaalituomioistuimet ja verotuomioistuimet. Sosiaalituomioistuinten järjestelmä on kolmiportainen samoin kuin yleisten hallintotuomioistuinten järjestelmä. Menettelystä erityisissä hallintotuomioistuimissa on omat erityislait, joten sosiaaliturvaa koskevien valitusten käsittelyssä noudatetaan sosiaaliprosessilain (Sozialgerichtsgesetz) säännöksiä.

Menettely sosiaalituomioistuimissa muistuttaa menettelyä yleisissä hallintotuomioistuimissa ja siviiliprosessissa esimerkiksi siinä, että asiassa tapahtuu yleensä kirjallisen käsittelyn lisäksi sitä täydentävä suullinen käsittely. Asianosaiset voivat olla suullisessa

käsittelyssä itse läsnä tai he voivat käyttää asiamiestä. Sosiaaliprosessissa niin kuin muussakin hallintolainkäytössä noudatetaan kuitenkin tutkintaperiaatetta toisin kuin siviiliprosessissa, joten sosiaalituomioistuimella on velvollisuus selvittää viran puolesta asian ratkaisuun vaikuttavia seikkoja.

Oikeudenkäynti sosiaalioikeuksissa on maksutonta ja yleisölle julkista. Oikeudenkäynnin julkisuutta voidaan kuitenkin rajoittaa, jos sen katsotaan voivan aiheuttaa asianosaiselle huomattavaa haittaa.

2.3.4. Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Englanninkielisen sopimustekstin mukaan artiklaa sovelletaan rikosasioiden ohella silloin, kun kyseessä on "civil right and obligation". Suomenkielisessä käännöksessä puhutaan tältä osin oikeuksista ja velvollisuuksista.

Käsite "civil right and obligation" tarkoittaa lähtökohtaisesti asioita, joissa yksityisoikeudelliset näkökohdat ovat hallitsevia, mutta on saanut ihmisoikeustuomioistuimen ja -toimikunnan oikeuskäytännössä yksityisoikeudellista riita-asiaa laajemman sisällön ja on vähitellen laajentunut koskemaan yhä useampia Suomen oikeusjärjestyksen mukaisia hallintoasioita, koska artiklan soveltamiskäytännössä ei ole pidetty ratkaisevana, millä tavoin oikeutta tai velvollisuutta luonnehditaan kansallisessa lainsäädännössä. Näin ollen sillä, että riita käsitellään muussa lainkäyttöelimestä kuin yksityisoikeudellisia riita-asioita tai rikosasioita varten perustetussa tuomioistuimessa, ei myöskään ole merkitystä.

Vaikka artiklan soveltaminen edellyttääkin, että on olemassa oikeutta tai velvollisuutta koskeva riita tai erimielisyys, tällaisesta saatavaa olla ratkaisukäytännön mukaan kysymys silloinkin, kun viranomaisella on tietystä etuudesta päättämässä harkintavaltaa, jos oikeudelliset kriteerit rajoittavat tätä harkintavaltaa. Ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa sitä, onko erimielisyys luonteeltaan oikeudellinen, ei välttämättä arvioida samoilla perusteilla kuin minkä mukaan määräytyy oikeus- ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan

raja Suomen oikeusjärjestyksessä.

Yleensä virkamiesasiat, kuten virkaan nimitysmistä, virassa ylenemistä tai virasta erottamista koskevat asiat ovat artiklan soveltamisen ulkopuolella. Ihmisoikeustuomioistuimien on kuitenkin useassa tapauksessa katsottu artiklan soveltamispiiriin kuuluvaksi virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä koskevan asian (F. Lombardo, 26.11.1992, 249-B, G. Lombardo, 26.11.1992, 249-C ja Massa, 24.8.1993, 265-B). Kun artiklan soveltamispiiriin kuuluvina on pidetty myös tapaturmavakuutuslainsäädännön nojalla myönnettävää leskeneläkettä koskevaa asiaa (Deumeland, 29.5.1986, 100), sairausvakuutuslainsäädäntöön perustuvaa etuutta koskevaa asiaa (Feldbrugge, 29.5.1986, 99) ja julkisoikeudellisesti järjestettyä invalidivakuutusta koskevaa asiaa (Schuler-Zraggen, 24.6.1993, 263), tuomioistuimen käytäntö tulkitaankin nykyisin niin, ettei yksityis- ja julkisoikeudellisten piirteiden erottelulla ole merkitystä sosiaaliturvaetuuksia koskevissa asioissa. Mikäli kysymys on henkilökohtaisesta taloudellisesta etuudesta, johon valtion sisäisen oikeuden mukaan on tietyin edellytyksin oikeus, sopimuksen 6 artikla soveltuu asiaa koskevaan riittäisyyteen.

Vaatimus oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä on monisältöinen. Yleisenä periaatteena on tasapuolisuuden vaatimus, joka tarkoittaa, että asianosaisilla on oltava tasapuoliset mahdollisuudet esittää asiansa prosessissa. Osapuolilla tulee olla tasa-arvoinen ja riittävä mahdollisuus osallistua prosessiin muun muassa perehtymällä tuomioistuimen ratkaisuun vaikuttaviin asiakirjoihin. Lisäksi ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on kiinnitetty huomiota ainakin menettelyn suullisuuteen, päätöksen perusteluihin, asianosaisjulkisuuteen, avustajan käyttämiseen, maksuttomaan oikeudenkäyntiin ja todistelua koskeviin kysymyksiin. Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvia vaatimuksia ei välttämättä tarkastella erillisinä, vaan niitä voidaan arvioida myös kokonaisuutena.

Artiklassa ei nimenomaisesti mainita vaatimusta käsittelyn suullisuudesta. Tämä on kuitenkin johdettu ennen kaikkea sopimusmääräyksen julkista oikeudenkäyntiä koskevasta vaatimuksesta. Jotta oikeudenkäynti voisi olla avoin yleisölle, menettelyn tulee olla suullinen. Suullisuusvaatimusta voidaan perustella myös sillä, että oikeudenkäynnin on oltava oikeudenmukainen. Ratkaisun

Schuler-Zraggen perusteluista ilmenee, että hyvin teknisissä prosesseissa puhtaasti kirjallinen menettely ei ainakaan kaikissa tapauksissa loukkaa käsittelyn oikeudenmukaisuutta, koska ratkaisu voidaan perustaa kirjalliseen materiaaliin. Tapauksessa oli kyse julkisoikeudellisesti järjestetystä invalidivakuutuksesta. Valittaja ei ollut nimenomaan pyytänyt suullista käsittelyä, eikä asiaa pidetty luonteeltaan sellaisena, että suullinen käsittely olisi tullut järjestää yleisen edun vuoksi viran puolesta. Päätöksen perustelujen mukaan kyseessä olevan tapauksen ratkaiseminen oli voitu perustaa kirjalliseen aineistoon paremmin kuin suulliseen selvitykseen. Perusteluissa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että asian yksityinen ja lääketieteellinen luonne on epäilemättä estänyt valittajaa pyytämästä asian käsittelyä suullisesti yleisön läsnäollessa. Lisäksi päätöksen perusteluissa mainitaan tuomioistuimen toiminnan tehokkuuteen ja taloudellisuuteen liittyvät näkökohdat.

Artiklassa asetetaan vaatimuksia sille, millaisen toimielimen käsiteltäväksi asia tulee voida saattaa. Sopimuksen englanninkielisessä tekstissä käytetään tuomioistuimesta tai siihen rinnastettavasta toimielimestä ilmaisua "tribunal". Sopimuksessa määrätään, että toimielimen on oltava riippumaton ja puolueeton sekä laillisesti perustettu.

Toimielin voi olla myös muu kuin sopimusvaltion varsinaiseen tuomioistuinorganisaatioon kuuluva tuomioistuin, mutta edellytetään, että sen perusteista on säädetty laissa ja että se on riippumaton ja puolueeton. Riippumattomuudella tarkoitetaan riippumattomuutta lainsäätäjistä, täytäntöönpanovaltaista ja osapuolista. Riittävä ei pidetä, että lainkäyttöelimen voidaan osoittaa toimineen tosiasiallisesti riippumattomasti, vaan esimerkiksi läheinen organisatorinen yhteys tämän lainkäyttöelimen ja täytäntöönpanovallan välillä saattaa asettaa lainkäyttöelimen riippumattomuuden osapuolten ja yleisön silmissä kyseenalaiseksi. Puolueettomuuden arvioinnissa kiinnitetään huomiota sekä tuomarin subjektiiviseen puolueettomuuteen asiassa että siihen, onko osapuolilla ollut ulkonaisten seikkojen johdosta perusteltua aihetta epäillä tuomarin tai tuomioistuimen puolueettomuutta.

Tuomioistuimen riippumattomuutta ei estä tuomarinimityksen määräaikaisuus, mikäli tuomari tänä aikana nauttii erottamattomuutta. Tosin hyvin lyhytaikainen nimitys voisi

asettaa riippumattomuuden kyseenalaiseksi. Käytännössä on nimenomaisesti todettu, että viiden vuoden toimikausi oli sopusoinnussa artiklan kanssa (Ettl, 23.4.1987, 117). Yhdessä ratkaisussa ei kolmen vuoden toimikauteen kiinnitetty tuomioistuimen päätöksessä huomiota (Langborger, 22.6.1989, 155).

Artikla ei edellytä jatkovalitusoikeutta ylempään tuomioistuimeen. Jos jatkomuutoksenhaku on järjestetty, on lähtökohtana, että 6 artiklan menettelyvaatimusten on täyttyvä myös ylempässä tuomioistuimessa. Tämä ei ole kuitenkaan ehdoton vaatimus, sillä arvioon vaikuttaa muun muassa se, missä laajuudessa ylempi tuomioistuin käsittelee asian. Jos asiaa ei ylempässä asteessa käsitellä yhtä laajasti kuin ensimmäisessä, ei menettelyn välttämättä tarvitse täyttää kaikkia artiklan asettamia vaatimuksia. Ratkaisut Helmers (29.10.1991, 212-A), Andersson (29.10.1991, 212-B) ja Fejde (29.10.1991, 212-C) ovat täsmentäneet ja väljentäneet suullista käsittelyä koskevaa vaatimusta. Niiden mukaan suullinen käsittely voidaan toisessa asteessa jättää toimittamatta tosiasiakysymystenkin osalta, jos ne voidaan asianmukaisesti ratkaista asiakirjojen pohjalta. Myös sellaisilla seikoilla kuin asian vähäisyydellä tai reformatio in peius -kiellolla saattaa olla sellainen merkitys, ettei suullista käsittelyä tarvitse toisessa asteessa toimittaa.

2.3.5. Euroopan unioni

Yksi Euroopan yhteisön perustamissopimukseen sisältyvistä johtavista periaatteista on työntekijöiden vapaa liikkuvuus kansallisen kohtelun pohjalta. Perustamissopimuksen 51 artiklan nojalla toteutetaan sellaisia sosiaaliturvan alan toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen työntekijöiden vapaan liikkuvuuden toteuttamiseksi, erityisesti ottamalla käyttöön järjestelmä, joka turvaa siirtotyöläisten ja heidän huollettaviensa edut artiklassa mainitulla tavalla. Artiklan nojalla on annettu neuvoston asetus sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä (ETY) n:o 1408/71 eli niin sanottu sosiaaliturva-asetus. Asetusta sovelletaan muun muassa lainsäädäntöön, joka koskee sairaus-, työkyvyttömyys-, vanhuus-, työttömyys-, työtaturma- ja ammattitautietuuksia sekä perhe- ja äitiysetuuksia. Näissä asiaryhmissä EY:n oikeus tulee siten sovellettavaksi

kansallisissa tuomioistuimissa.

Euroopan yhteisön oikeuden alalla oikeusturvan antaminen jäsenvaltiossa kuuluu kansallisille viranomaisille. EY:n oikeus ei lähemmin säätele kansallista tuomioistuinlaitosta eikä muuta oikeusturvajärjestelmää. EY:n tuomioistuin on kuitenkin oikeuskäytännöllään asettanut kansallisille oikeuskeinoille eräitä yksityiskohtaisia vaatimuksia. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa ilmaistu periaate oikeudesta tuomioistuin-käsittelyyn saattaa ulottua asioihin, joihin sovelletaan EY-oikeutta (asia 222/84, Johnston). Kansallinen oikeusturvakeinon käyttämiseen ei saa liittyä EY-oikeuden alalla huonompia edellytyksiä tai suurempia vaatimuksia kuin vastaavissa kansallisissa asioissa (asia 33/76, Rewe, ja asia 199/82, San Giorgio).

EY:n tuomioistuimen toimivalta täydentää oikeusturvajärjestelmää EY:n oikeuden alalla. Erityisesti EY:n perustamissopimuksen 177 artiklassa tarkoitettu ennakkoratkaisumenettely muodostaa kansallisten tuomioistuinten ja EY-tuomioistuimen välille yhteistyömuodon, joka yhtäältä pysyttää ratkaisuvallan kansallisella tuomioistuimella, mutta toisaalta mahdollistaa EY:n tuomioistuimelle oikeuden antaa sitova tulkinta EY-normista. Jäsenvaltion tuomioistuin voi artiklan mukaan pyytää ennakkoratkaisun yhteisön tuomioistuimelta EY:n perustamissopimuksen tulkinnasta, yhteisön toimielimen tai Euroopan keskuspankin säädöksen pätevyydestä ja tulkinnasta sekä neuvoston säädöksellä perustettua toimielintä koskevien sääntöjen tulkinnasta, jos näissä säännöissä niin määrätään.

Tuomioistuimella tarkoitetaan 177 artiklassa varsinaisten tuomioistuinten lisäksi myös muita itsenäisiä lainkäyttöelimiä. EY:n tuomioistuimen käytännössä on tuomioistuinkäsittelyn tulkinna kiinnitetty huomiota muun muassa seuraaviin seikkoihin: toimielimen toiminnan perustuminen lakiin, toimielimen pysyvä luonne, toimielimessä noudatettavan menettelyn samankaltaisuus varsinaisten tuomioistuinten menettelyjen kanssa, jäsenten asema, toimielimen ratkaisutoiminnan perustuminen oikeussäännösten soveltamiseen, toimielinten ratkaisujen sitova luonne vastakohtana pelkille suosituksille sekä toimielimen asema pakollisena lainkäyttöelimenä asianomaisella alalla. Käsitettä on Suomen osalta tulkittu EFTA-tuomioistuimessa. Euroopan talousalueesta tehdyn

sopimuksen (ETA-sopimus) tulkintaa koskevassa ratkaisussaan (Restamark, E-1/94) EFTA-tuomioistuin on pitänyt tullilautakuntaa ETA:n valvonta- ja tuomioistuinsopimuksen 34 artiklassa tarkoitettuna tuomioistuimena, jolla on oikeus pyytää ennakkoratkaisua, mikä viittaa siihen, että myös sosiaalivakuutusasioita käsittelevät muutoksenhakulautakunnat kuuluisivat käsitteen piiriin.

2.4. Nykytilan arviointi

Sosiaaliturva-asioita koskevien valitusten käsittelystä on nykyisin vain joitakin nimenomaisia menettelysäännöksiä eivätkä ne ole eri asiaryhmissä yhtenäisiä. Eräiden yksityiskohtia koskevien säännösten ohella vakuutus-oikeudesta annetussa laissa viitataan yleisesti noudatettavana periaatteena siihen, mitä on säädetty oikeudenkäyntimenettelystä yleisissä oikeuksissa. Tarkastuslautakunnassa on viittaussäännöksen nojalla noudatettava laillista oikeudenkäyntijärjestystä. Tapaturmalautakuntaa koskevissa säännöksissä viitataan riita-asiaien oikeudenkäyntijärjestykseen. Sosiaalivakuutuslautakunnan, työttömyysturvalautakunnan, opintotuen muutoksenhakulautakunnan ja eläkelautakunnan osalta ei ole vastaavaa viittaussäännöstä.

Oikeudenkäymiskaaren yksityiskohtaiset säännökset menettelystä yleisissä tuomioistuimissa riita-asioita käsiteltäessä eivät sellaisenaan sovellu muutoksenhakuun mainituissa lautakunnissa. Asiat, joissa haetaan muutosta vakuutuslaitoksen päätökseen, ovat aineelliselta sisällöltään ja prosessuaalisesti hallintoasioihin rinnastettavissa. Asioiden laadun vuoksi menettely on yleensä kirjallista ja siinä noudatetaan nykyisinkin hallintolainkäytön periaatteita. Viittauksella oikeudenkäymiskaareen on tarkoitettu lähinnä oikeudenkäymiskaaresta ilmenevien yleisten oikeudenkäyntiperiaatteiden noudattamista siltä osin kuin ne soveltuvat esillä oleviin asioihin. Nämä periaatteet sisältyvät nyt hallintolainkäyttölakiin.

Valtion ja kuntien palveluksessa olevien eläketurvaa koskevissa asioissa liittymä hallintolainkäyttömenettelyyn on edellä mainittuja asiaryhmiä vahvempi. Lakeihin sisältyvien säännösten mukaan haettaessa muutosta näissä asioissa muutoksenhausta on muuten voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallintolainkäyttölain esitöissä on toisaalta lähdetty siitä, että menettelystä vakuutus-oikeudessa ja sen alaiseen muutoksen-

hakujärjestelmään kuuluviissa lautakunnissa säädetään erikseen. Tilanteesta aiheutuu tulkintaongelmia muun ohessa oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien säännösten osalta, minkä vuoksi säännöksiä on syytä selkeyttää.

Muutoksenhakuelimissä noudatettavaa menettelyä koskevat yksityiskohtaiset laintasaiset säännökset sisältävät yleensä vain sen, että asian käsittely lautakunnissa ja vakuutus-oikeudessa on kirjallista. Lisäksi on saatettu joidenkin toimielinten osalta säätää asianosaisten kuulemisesta ja mahdollisuudesta hankkia kirjallisia asiantuntijalausuntoja. Mahdollisuudesta kuulla valallisesti todistajia tai asiantuntijoita on säädetty vain vakuutus-oikeutta koskevissa säännöksissä. Asianosaisten suullinen kuuleminen on mainittu vakuutus-oikeutta koskevien säännösten ohella myös esimerkiksi kunnallisen eläkelautakunnan työjärjestyksessä. Käytännössä suullisia käsittelyjä ei ole vakuutus-oikeudessa ja lautakunnissa järjestetty.

Yksityisen oikeutta suulliseen käsittelyyn koskevien säännösten puutteellisuus aiheuttaa sen, etteivät oikeussuojakeinot sosiaalivakuutusasioissa täytä Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimuksia mahdollisuudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Suomi onkin sopimukseen vuonna 1990 liittyessään tehnyt varauman, jonka mukaan Suomi ei voi toistaiseksi taata oikeutta suulliseen käsittelyyn muun muassa vakuutus-oikeudessa ja tarkastuslautakunnassa. Suomi on 20 päivänä joulukuuta 1996 poistanut varauman korkeimman hallinto-oikeuden, läänioikeuksien ja osittain myös vesituomioistuinten osalta hallintolainkäyttölain voimaantulon vuoksi. Koska Suomen tulee pyrkiä varauman poistamiseen kokonaan, lain-säädäntöä on tarpeen muuttaa niin, että vauraa voidaan poistaa myös vakuutus-oikeuden ja tarkastuslautakunnan osalta.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Yleistä

Esityksen keskeisenä tavoitteena on yhtenäistää valituksen käsittelystä noudatettavaa menettelyä erilaisissa sosiaalivakuutusasioissa. Tavoitteena on myös, että sosiaalivakuutusasioiden ja muiden hallintolainkäyttöasioiden käsittelystä noudatettavan menettelyn välillä ei olisi perusteettomia

eroavuuksia. Lisäksi tarkoituksena on parantaa asianosaisen oikeusturvaa muun muassa laajentamalla mahdollisuuksia suulliseen käsittelyyn. Tavoitteena on, että Suomen tekemä suullista käsittelyä koskeva varauksen Euroopan ihmisoikeussopimukseen voitaisiin poistaa myös vakuutus oikeuden ja tarkastuslautakunnan osalta.

Esityksessä ehdotetaan, että asian käsittelyssä vakuutus oikeudessa ja sen alaisissa lautakunnissa sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia, ellei erikseen toisin säädetä. Hallintolainkäyttölain soveltaminen koskisi vakuutus oikeuden ohella tapaturmalautakuntaa, tarkastuslautakuntaa, sosiaalivakuutuslautakuntaa, työttömyysturvalautakuntaa, opintotuen muutoksenhakulautakuntaa ja eri eläkejärjestelmien eläkelautakuntaa, eli kaikkia sosiaalivakuutuksen muutoksenhakuelimiä. Hallintolainkäyttölain soveltamisesta säädetäisiin vakuutus oikeuden osalta vakuutus oikeudesta annetun lain 9 §:ssä ja kunkin lautakunnan osalta laissa, jossa lautakunnasta on säädetty.

Hallintolainkäyttölain säännösten asemesta sovellettaisiin kuitenkin edelleen siitä poikkeavia erityissäännöksiä, joita on esimerkiksi valitus oikeudesta, valitusviranomaisesta, valituksen vaikutuksesta päätöksen täytäntöönpanoon ja siitä, mihin valitus kirjelmä toimitetaan. Sosiaalilainsäädäntöön jäisi myös joihinkin sellaisia keskeisiä muutoksenhakusäännöksiä, jotka sisällöltään vastaisivat hallintolainkäyttölain säännöksiä. Tällaisia säännöksiä olisivat esimerkiksi säännökset 30 päivän valitusajasta ja siitä, että valitus tehdään kirjallisena.

3.2. Hallintolainkäyttölain säännösten soveltuminen sosiaalivakuutus-asioihin

Tapaturma-asioiden muutoksenhaku

Esitystä valmisteltaessa saaduissa lausunnoissa ei ole esitetty epäilyksiä hallintolainkäyttölain soveltavuudesta menettelyyn vakuutus oikeudessa ja lautakunnissa muutoin kuin eräiden tapaturma-asioiden osalta. Tapaturmavakuutuslain mukaisia asioita käsittelevässä tapaturmalautakunnassa on asetuksella nykyisin säädetty noudatettavaksi riita-asiain oikeudenkäyntijärjestystä ja vakuutus oikeudessa on soveltuvin osin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä yleisissä oikeuksissa on säädetty. Vakuutus oikeuden päätökseen

saa eräissä tapauksissa tapaturmavakuutuslain 53 b §:n nojalla hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n nojalla myöntää valitusluvan. Lain 53 d §:n 2 momentin mukaan ylimääräisestä muutoksenhausta korkeimpaan oikeuteen on lisäksi voimassa mitä oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa säädetään. Tällainen säännös ylimääräisestä muutoksenhausta on myös rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 27 §:n 3 momentissa ja sotilasmalain 25 §:n 3 momentissa. Korkeimmassa oikeudessa sovelletaan asian käsittelyssä oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Hallintolainkäyttölain soveltaminen näissä asioissa vakuutus oikeudessa ja tapaturmalautakunnassa johtaa siihen, että samassa asiassa sovellettaisiin eri menettelylakeja eri muutoksenhakuasteissa.

Oikeudenkäymiskaaren sisältyvät yksityiskohtaiset säännökset oikeudenkäynnistä käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa eivät sellaisenaan voi tulla sovellettaviksi tapaturmalautakunnassa ja vakuutus oikeudessa. Mikäli tapaturmavakuutusasioissa sovellettaisiin oikeudenkäymiskaarta, noudatettaviksi tulisivat lähinnä oikeudenkäymiskaaresta ilmenevät oikeudenkäyntijärjestyksen yleiset periaatteet. Hallintolainkäyttölain säännökset sen sijaan soveltuvat muiden vakuutus oikeudessa käsiteltävien asioiden tavoin myös tapaturmavakuutusasioihin. Suullista käsittelyä ja kulujen korvaamista koskevia hallintolainkäyttölain säännöksiä olisi joka tapauksessa sovellettava näissäkään asioissa.

Hallintolainkäyttölain ja oikeudenkäymiskaaren säännökset koskevat saman laillisen oikeudenkäyntijärjestyksen osa-alueita eivätkä lakien periaatteet ole keskenään ristiriidassa. Hallintolainkäyttölaki ei merkitse poikkeusta niistä menettelyä ohjaavista periaatteista, joita tapaturmavakuutusasioiden lainkäytössä on tähänkin asti tullut noudattaa muun muassa asianosaisten kuulemisessa. Hallintolainkäyttölaki on joustava yleislaki, jonka tulkintaan vaikuttavat asiaryhmän erityispiirteet. Vaikka asian käsittelyssä korkeimmassa oikeudessa sovelletaankin oikeudenkäymiskaarta, ei ole estettä sille, että korkein oikeus tapaturmavakuutusasioiden ylimpänä tuomioistuimena voisi ratkaista, onko menettelyssä vakuutus oikeudessa tai tapaturmalautakunnassa noudatettu hallintolainkäyttölakia. Vakuutus oikeudesta annetun lain 9 §:ään, jossa säädetäisiin, että asian

käsittelyssä vakuutusoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, ei tämän vuoksi ehdoteta poikkeusta tapaturma-asioiden osalta. Hallintolainkäyttölain soveltamisesta tapaturmalautakunnassa ehdotetaan säädettäväksi tapaturmavakuutuslain 53 §:ssä.

Suullinen käsittely

Hallintolainkäyttölain 2 §:n mukaan lain 37-50 §:ää sovelletaan ainoastaan tuomioistuimessa. Sen sijaan muissa viranomaisissa kuin tuomioistuimissa sovelletaan hallintomenettelylain 18-20 §:ää myös valitukseen ja ylimääräiseen muutoksenhakuun.

Hallintolainkäyttölain 37 §:n mukainen peruslähtökohta on, että suullinen käsittely toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi. Lain 38 §:ssä säädetään kuitenkin lisäksi, että lääninoikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Sama koskee korkeinta hallinto-oikeutta sen toimiessa ensimmäisenä valitusasteena. Säädettyä hallintolainkäyttölain soveltamisesta sosiaalivakuutusasioiden muutoksenhakuun on lakiin sisällytettävä säännökset siitä, millä tavoin suullista käsittelyä koskevia hallintolainkäyttölain säännöksiä sovelletaan vakuutusoikeudessa ja missä määrin suullinen käsittely on mahdollinen lautakunnissa.

Suomen Euroopan ihmisoikeussopimukseen tekemän suullista käsittelyä vakuutusoikeudessa ja tarkastuslautakunnassa koskevan varauksen poistaminen edellyttää, että näissä valitusviranomaisissa toimitetaan suullinen käsittely yksityisen asianosaisen pyynnöstä samoin edellytyksin kuin lääninoikeudessa eli hallintolainkäyttölain 38 §:n mukaisesti, minkä lisäksi suullinen käsittely voitaisiin järjestää myös lain 37 §:n perusteella. Vakuutusoikeudesta annettuun lakiin ja tarkastuslautakunnan osalta sairausvakuutuslakiin ehdotetaan sisällytettäväksi tästä säännös. Tarkastuslautakunnan osalta säännös koskisi vain asiaryhmiä, joissa se on viimeinen muutoksenhakuaste.

Vakuutusoikeudessa sekä tarkastuslautakunnassa sen toimiessa ylimpänä asteena olisi suullinen käsittely 38 §:n mukaan järjestettävä, jos yksityinen sitä pyytää. Suullinen käsittely voitaisiin kuitenkin jättää toimittamatta muun muassa, jos se on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. Asianosaisen on 38 §:n 3 momentin mukaan ilmoitettava, minkä vuoksi suullinen käsittely on tarpeen ja mitä selvitystä

hän esittäisi suullisessa käsittelyssä. Suullisen käsittelyn tarpeettomuutta arvioidaan asianosaisen esittämien perusteiden pohjalta ja se voidaan jättää toimittamatta, jos on hyvin todennäköistä, ettei siitä ole hyötyä. Subjektiiivisten lääketieteellisten vaivojen selvittämisestä suullisessa käsittelyssä ei yleensä liene hyötyä, jos niistä on käytettävissä asianmukainen ja riittävä kirjallinen selvitys. Myös asian vähäpätöisyydellä on arvioinnissa merkitystä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen lähtökohtana on toisaalta yksityisen oikeus suulliseen käsittelyyn niin halutessaan, joten pyynnön hylkääminen 38 §:n nojalla voi tulla kysymykseen vain sellaisista päätöksestä ilmenevistä perustelluista syistä, joita voidaan pitää myös ihmisoikeussopimusta tulkittaessa hyväksyttävänä.

Hallintolainkäyttölaisissa on lähdetty siitä, että suullinen käsittely laissa tarkoitetulla tavalla tapahtuu lähinnä tuomioistuimissa. Arvioitaessa, onko aihetta säätää mahdollisuudesta järjestää suullinen käsittely muissa valitusviranomaisissa, on otettava huomioon valitusviranomaisen itsenäinen asema, kokoonpano ja työskentelytavat. Valitusviranomaisen voi joka tapauksessa hallintomenettelylain 18 §:n nojalla kuulla asianosaista suullisesti. Mikäli todistajia halutaan kuulla valan nojalla, voidaan menettellä hallintomenettelylain 19 §:n mukaisesti eli järjestää todistajien kuuleminen lääninoikeudessa.

Kansaneläkelaitoksen yhteydessä toimivissa sosiaalivakuutuslautakunnissa käsiteltävissä asioissa asianosaisella olisi mahdollisuus pyytää suullista käsittelyä tarkastuslautakunnassa, jossa sovellettaisiin tältä osin hallintolainkäyttölain 38 §:n säännöstä. Kun otetaan huomioon sosiaalivakuutuslautakunnissa käsiteltävien asioiden laatu sekä lautakuntien läheinen yhteys kansaneläkelaitokseen, voidaan hallintomenettelylain säännöksiä asianosaisen suullisesta kuulemisesta pitää sosiaalivakuutuslautakuntien osalta riittävinä. Näin ollen niissä ei ole tarpeen soveltaa hallintolainkäyttölain säännöksiä suullisesta käsitte-lystä.

Muiden muutoksenhakulautakuntien aseman ja kokoonpanon voidaan katsoa täyttävän edellytykset, joita hallintolainkäyttölaisissa tarkoitettujen suullisten käsittelyiden järjestäminen asettaa. Lautakuntien puheenjohtajien tulee olla tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita. Mikäli lautakunta on jakautunut jaostoihin, ovat muutkin

jaostojen puheenjohtajat oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita. Lautakuntien jäsenet määrää valtioneuvosto tai asianomainen ministeriö määrääjäksi. Vaikka osa lautakuntien jäsenistä nimitetäänkin etujärjestöjen esityksestä, lautakuntien jäsenenä ei ole varsinaisesti osapuolten edustajia. Lautakuntien jäsenten on ennen tehtävään ryhtymistä vannottava tuomarinvala.

Vain eläke-, tarkastus- ja tapaturmalautakunnassa on nykyisin yksi päätoiminen jäsen, lautakunnan puheenjohtaja. Suullisten käsittelyiden järjestäminen lautakunnissa tai jaostoissa, joiden kaikki jäsenet ovat sivutoimisia, on ongelmallisempaa kuin päätoimisista jäsenistä koostuvassa tuomioistuimessa. Lautakunnissa ratkaistaan nykyisin istuntoa kohden keskimäärin useita kymmeniä asioita. On siten selvä, että lautakunnissa ei voida järjestää toimintatapoja olennaisesti muuttamatta suullisia käsittelyitä kuin vähäisessä osassa asioita. Tämä ei ole kuitenkaan riittävä peruste sille, että asian selvittämiskeinoja koskevista hallintolainkäyttölain periaatteista poikettaisiin sosiaalivakuutuksen keskeisissä asiaryhmissä ensimmäisessä muutoksenhakuasteessa. Esityksessä lähdetäänkin siitä, että lautakuntien toimintatapoja on kehitettävä suullisten käsittelyiden järjestämisen edellyttämällä tavalla.

Arvioitaessa suullista käsittelyä koskevien säännösten soveltamista eläkelautakunnissa on otettava myös huomioon, että ehdotuksen mukaan tarkastuslautakunta voi järjestää suullisen käsittelyn 37 §:n mukaisesti myös niissä asioissa, joissa se ei ole ylin muutoksenhakuaste. Ei ole syytä asettaa eläkelautakuntia kansaneläkeasioiden valituksia käsittelevään tarkastuslautakuntaan nähden erilaiseen asemaan. Myös eläkelautakunnissa on siten perusteltua soveltaa 37 §:n säännöstä.

Työttömyysturvalautakunnassakäsittävissä asioissa ei lääketieteellisten seikkojen arvioinnilla ole yhtä keskeistä merkitystä kuin eläkelautakunnissa. Kyse voi olla työttömyysturvaedun eväämiseen johtaneiden syiden selvittämisestä, joten suullinen käsittely voi olla tarpeen asian selvittämiseksi. Lisäksi on otettava huomioon, että työttömyysturvalautakunta on ylin muutoksenhakuaste koulutus- ja erorahastosta annetun lain mukaisissa asioissa.

Tapaturmalautakunnassa käsiteltävissä asioissa on lääketieteellisten seikkojen lisäksi arvioitava juridis-lääketieteellinen syy-seuraus-suhde. Tapaturma-asioissa voi olla ky-

symys vamman tai sairauden syntymisolosuhteiden selvittämisestä, joten suullinen käsittely asian selvittämiseksi voi olla tarpeen. Tapaturmalautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille annetun lain mukaisissa asioissa eikä tapaturmavakuutuslain 43 §:ssä tarkoitetuissa alistusasioissa. Lautakunnan on tällöin tarvittaessa otettava huomioon asemansa ylimpänä muutoksenhakuasteena soveltaessaan hallintolainkäyttölain 37 §:ää.

Opintotuen muutoksenhakulautakuntaa ei ole aihetta asettaa muista vakuutusosikeuden alaisista lautakunnista poikkeavaan asemaan. Mahdollisuus järjestää tässä lautakunnassa suullinen käsittely hallintolainkäyttölain 37 §:n mukaisesti on perusteltu senkin vuoksi, että lautakunta on viimeinen muutoksenhakuaste lukioiden ja ammatillisten opiskelijoiden koulumatkasta annetun lain mukaisissa asioissa.

Esityksessä ehdotetaan, että sosiaalivakuutuslautakuntia lukuun ottamatta muissa muutoksenhakulautakunnissa sovellettaisiin hallintolainkäyttölain 37 §:n säännöstä suullisen käsittelyn järjestämisestä. Lainkohdan mukaan suullisen käsittelyn edellytyksenä on sen tarpeellisuus asian selvittämisen kannalta. Sosiaalivakuutusprosessissa asian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys on useimmiten mahdollista toimittaa kirjallisessa muodossa. Suullisella käsittelyllä ei yleensä voida saada asiaan vaikuttavaa lisäselvitystä asioissa, joissa ratkaisu perustuu lääketieteellisten seikkojen arviointiin. Lisäselvitysten hankkimisen tarve ja keinot määräytyvät näissä kysymyksissä lääketieteellisistä lähtökohdistta. Selvitys on käytännössä yleensä saatavissa potilasasiakirjoista. Niihin sisältyvien tietojen ollessa puutteellisia lisäselvitystä voidaan saada lääketieteellisillä lisätutkimuksilla. Voidaan arvioida, että asiaryhmissä, joissa on kysymys lääketieteellisten kysymysten arvioinnista, suullisia käsittelyitä ei järjestetä 37 §:n nojalla kovin monissa tapauksissa.

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen

Hallintolainkäyttölain 74 §:n mukaan asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Myös päätöksen tehnyt

hallintoviranomainen voidaan velvoittaa korvaamaan asianosaisen oikeudenkäyntikulut. Harkittaessa viranomaisen korvausvelvollisuutta on otettava erityisesti huomioon, onko oikeudenkäynti aiheutunut viranomaisen virheestä. Yksityistä asianosaista ei saa velvoittaa korvaamaan julkisen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja, ellei yksityinen asianosainen ole esittänyt ilmeisen perusteetonta vaatimusta.

Sosiaalivakuutusprosessia koskevissa laeissa ei ole säännöksiä oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Vakuutusosoikeus on joissakin tapauksissa velvoittanut vakuutuslaitoksen tai julkisyhteisön korvaamaan yksityisen muutoksenhakijan kulut, mutta yleensä korvauksia ei ole tuomittu. Vaikka sosiaalivakuutusprosessiin liittyykin erityispiirteitä, joiden huomioon ottaminen korvausvelvollisuudesta määrättäessä on aiheellista, ei ole riittäviä perusteita sille, että oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevat säännökset olisivat sosiaalivakuutusprosessissa erilaiset kuin muussa hallintolainkäytössä. Hallintolainkäyttölain 74 ja 75 §:n säännöksistä ilmenevien yleisten periaatteiden voidaan katsoa soveltuvan myös sosiaalivakuutusprosessiin.

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen tulisi kysymykseen erityisesti tilanteissa, joissa vakuutuslaitoksen tai julkisyhteisön katsotaan päätyneen sen käytettävissä olleilla tiedoilla virheelliseen ratkaisuun. Säännöksen soveltamiseen sisältyy kohtuusarviointia. Tässä kohtuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon muun muassa, millaiset toimet ovat objektiivisesti arvioituina olleet tarpeen muutoksen saamiseksi. Valittajan toimien tarpeellisuutta tulisi arvioida valittajan näkökulmasta ja niiden olosuhteiden pohjalta, jotka ovat vallinneet valitusta tehtäessä. Esimerkiksi oikeudellisen asiantuntijan apu ei yleensä ole tarpeen, jos valituksessa on pääosin kysymys valittajan terveydentilan lääketieteellisestä arvioinnista. Sosiaalivakuutuksessa yleensäkin noudatettava palveluperiaate on omiaan alentamaan tarpeellisten kustannusten määrää.

Hallintolainkäyttölain säännösten nojalla oikeudenkäyntikuluja tulitisiin ilmeisesti tuomitsemaan sosiaalivakuutusasioissa nykyistä laajemmin, mutta toisaalta korvausvelvollisuus olisi suppeampi kuin mitä se olisi oikeudenkäymiskaaren sanamuodon mukaan kuluja tuomittaessa. Yksityiselle asianosaiselle kulut olisi yleensä velvollinen

korvaamaan asianomainen vakuutuslaitos tai julkisyhteisö.

Sosiaalivakuutusasioiden luonteen ja osapuolten erilaisen taloudellisen aseman vuoksi yksityisen velvoittaminen korvaamaan vastapuolena olevan vakuutuslaitoksen tai julkisyhteisön oikeudenkäyntikulut olisi lähes kaikissa tapauksissa kohtuutonta. Tämän vuoksi valmistelussa on ollut esillä mahdollisuus säätää hallintolainkäyttölaista poiketen, ettei yksityistä voida missään tapauksessa velvoittaa korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikuluja. Myös sosiaalivakuutusprosessissa tulisi kuitenkin säilyttää periaatteellinen mahdollisuus tällaisen korvausvelvollisuuden määräämiselle sen varalta, että kysymys on tietoisesta oikeudenkäynnin väärinkäytöstä. Hallintolainkäyttölain 74 §:n mukaan yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus tulee kysymykseen vain poikkeuksellisesti ja säännöstä tulkittaessa asiaryhmän erityispiirteet voidaan ottaa huomioon. Näin ollen sosiaalivakuutusasioihin ei esitetä hallintolainkäyttölaista poikkeavaa säännöstä.

Ylimääräinen muutoksenhaku

Ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annettu laki kumottiin hallintolainkäyttölain voimaantulosäännöksellä ja vastaavat säännökset sisällytettiin hallintolainkäyttölain 11 lukuun. Korkeimman hallinto-oikeuden oikeudesta purkaa lainvoimainen hallintopäätös säädetään hallintolainkäyttölain 64 §:ssä. Korkeimman oikeuden toimivallasta purkaa lainvoimainen tuomio säädetään oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa. Vakuutusosoikeuden osalta erityislakeihin sisältyy yleensä säännös, jonka mukaan se voi poistaa lainvoimaisen päätöksen, jos se perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai on ilmeisesti lainvastainen. Vastaava oikeus on myös tarkastuslautakunnalla, kun se toimii ylimpänä muutoksenhakuasteena.

Toimivallanjako ylimääräisessä muutoksenhaussa korkeimman oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden ja vakuutusosoikeuden välillä on määräytynyt ylimpien tuomioistuinten ratkaisukäytännön perusteella. Korkein hallinto-oikeus on katsonut, että vakuutusosoikeuden tai sen alaisen lautakuntien päätösten purkaminen ei kuulu korkeimman hallinto-oikeuden toimivaltaan (KHO 1971 II 117 ja 1976 II 128). Toisaalta korkein oikeus on katsonut, että vakuutusosoikeudelle säädetty oikeus päätöksen poistamiseen syr-

jäyttää korkeimman oikeuden purkuvallan, joten vakuutusosoikeuden päätöksen purkamisen on katsottu kuuluvan korkeimman oikeuden toimivaltaan vain niissä asioissa, joissa tästä on erikseen säädetty. Ylimmät tuomioistuimet eivät siten ole vakuutusosoikeuden ja tarkastuslautakunnan ylimpänä valitusasteena ratkaisemissa asioissa soveltaneet edellä mainittuja purkusäännöksiä lukuun ottamatta niitä asioita, joiden osalta korkeimman oikeuden toimivallasta purkaa päätös on erityislaeissa nimenomainen säännös.

Ylimääräistä muutoksenhakua koskevaan järjestelmään ei ehdoteta tässä yhteydessä muutosta. Säännöksiä selkeytetään vastaamaan nykyistä käytäntöä. Vakuutusosoikeudesta annettuun lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi nimenomainen säännös, jonka mukaan hallintolainkäyttölain 11 luvun säännökset ylimääräisestä muutoksenhausta eivät tule sovellettaviksi vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Koska tarkastuslautakunta toimii eräissä asioissa ylimpänä valitusviranomaisena, vastaava säännös sisällytetään myös sairausvakuutuslakiin. Korkeimman oikeuden ylimääräistä muutoksenhakua koskevaan toimivaltaan ei ehdoteta muutosta.

Muiden hallintolainkäyttölain säännösten soveltuvuus

Hallintolainkäyttölain 3 luvun säännökset valitusosoituksen liittämistä päätökseen (14 §), velvollisuudesta ilmoittaa, milloin valittaminen on kielletty (15 §) ja valitusosoituksen korjaamisesta (16 §) sopivat sellaisinaan sosiaalivakuutusasioiden käsitteilyyn. Sama koskee 4 luvun säännöksiä vajaanvaltaisen puhevallan käytöstä (17-19 §), asiamiehen ja avustajan käytöstä (20 §) sekä asiamiehen velvollisuudesta esittää valtuutus (21 §). Viime mainittua säännöstä tulee kuitenkin yksityisen asianosaisen osalta tulkita näissä asioissa joustavasti.

Valituksen tekemisestä sisältyy joitakin erityissäännöksiä sosiaalietuuksia koskeviin lakeihin. Valitusajasta ja sen laskemisesta on erityislaeissa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta asiallisesti hallintolainkäyttölain 22 §:n säännöstä vastaavat säännökset. Valituskirjelmän toimittamista viranomaiselle koskevan 26 §:n 1 ja 2 momentti eivät useimpien etuisuuksien osalta tule sovellettaviksi, koska sosiaalivakuutuslainsäädännössä on

varsin kattavasti siirrytty itseoikaisumenettelyyn ja valituskirjelmä ohjataan päätöksen ensimmäisenä asteena ratkaiselle toimielimelle. Valituksen tekemistä koskevan 5 luvun säännökset soveltuvat muutoin sellaisenaan myös sosiaalivakuutusprosessiin. Säännökset täydennysmenettelystä (28 §), asian siirrosta (29 §) ja virheellisen valitusosoituksen vaikutuksesta (30 §) vastaavat sosiaalivakuutusasioissa noudatettavaa palveluperiaatetta.

Valituksen muotoa ja sisältöä koskeva säännös (23 §) on sanamuodoltaan ehdottoman sisältöinen verrattuna sosiaalivakuutusasioiden muutoksenhaussa vakiintuneeseen joustavaan käytäntöön. Säännös on kuitenkin tarkoitettu lähinnä ohjaamaan asianosaista esittämään asiansa selkeästi, joten nykyisen joustavan käytännön jatkaminen ei edellytä erityissäännöstä. Samasta syystä soveltuvat myös 24 ja 25 §:n säännökset sosiaalivakuutusasioiden muutoksenhakuun.

Hallintolainkäyttölain 6 luvun säännökset valituksen vaikutuksesta päätöksen täytäntöönpanoon eivät sisällöltään poikkea siitä, mitä on ollut voimassa muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain 14 §:n nojalla. Muusta hallintolainkäytöstä poiketen sosiaalivakuutusasioiden osalta on yleensä erikseen säädetty, että päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Lukuun sisältyvillä säännöksillä ei siten tulisi olemaan näissä asioissa mainittavaa merkitystä.

Hallintolainkäyttölain 7 luvussa säädetään asian käsittelystä ja selvittämisestä. Lainkäyttöä ohjaavat keskeisesti tutkintaperiaatetta ja siihen liittyvää virallisperiaatetta ilmentävä 33 §:n säännös, jonka mukaan valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi, ja myös hankittava viranpuolesta selvitystä, 34 §:n säännös asianosaisen kuulemisesta sekä 37 ja 38 §:n säännökset suullisen käsittelyn järjestämisen edellytyksistä. Tutkintaperiaatteella on nykyisinkin asioiden laadun vuoksi erityisen suuri merkitys sosiaalivakuutusprosessissa. Myös asianosaisen kuulemisen periaate on ollut sosiaalivakuutusprosessissa noudatettava osana laillista oikeudenkäyntijärjestystä.

Hallintolainkäyttölain 9 luvussa säädetään päätöksentekomenettelystä. Luvussa säännellyistä seikoista ei nykyisin ole sosiaalivakuutusprosessin osalta poikkeavia säännöksiä. Lain 51 §:n säännös asian ratkaisemisesta ja

lain 55 §:n säännös päätöksen tiedoksiannosta ovat sosiaalivakuutusasioiden kannalta ongelmattomia ja vastaavat nykyistä käytäntöä. Äänestämistä on muutoksenhakulautakuntien osalta nykyään erityissäännöksiä asetuksentasoisissa virastosäädöksissä tai työjärjestyksessä. Vakuutus oikeuden osalta viitataan laissa nykyisin yleisissä oikeuksissa noudatettavaan menettelyyn. Vakuutus oikeuden täysistunnossa noudatettavasta äänestysmenettelystä on lisäksi erityissäännös. Lain 52 §:n perussäännökset monijäsenisessä lainkäyttöelimessä toimitettavasta äänestyksestä soveltuvat myös sosiaalivakuutusasioiden käsittelyyn.

Päätöksen perusteleminen velvollisuus on sosiaalivakuutusprosessissa pohjautunut lähinnä oikeudenkäymiskaaren säännöksiin. Hallintolainkäyttölain 53 §:n mukaan päätös on perusteltava. Perusteluista on ilmentävä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisilla perusteilla siihen on päädytty. Eläke- ja vakuutuslaitosten perustelut ovat viime vuosina parantuneet. Tämä asettaa uusia vaatimuksia myös muutoksenhakuasteiden päätösten perusteluiden tasolle. Lain 53 §:n säännöksen nojalla päätöksen perusteluissa olisi selostettava, onko muutoksenhakuasteella ollut käytävissä uutta selvitystä ja mihin selvitykseen päätös on perustunut. Tämä koskee sosiaalivakuutusasioissa erityisesti terveydentilasta esitettyä selvitystä. Päätöksen perusteleminen 53 §:n mukaisesti myös sosiaalivakuutusasioissa on tärkeää asianosaisten oikeusturvan kannalta.

Lain 54 § sisältää yksityiskohtaiset säännökset siitä, mitä päätöksessä on mainittava. Muutoksenhakulautakuntien ja vakuutus oikeuden osalta on näistä seikoista nykyisin jonkin verran asetuksentasoisia tai työjärjestyksessä olevia määräyksiä. Menettelytavoissa on varsin paljon eroja. Päätöksen rakenne, muotoilu ja sisältö ovat jääneet lähinnä käytännön varaan. Säännös selkeyttää ja yhdenmukaistaa nykyistä käytäntöä. Lain 54 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan päätökseen merkitään päätöksentekoon osallistuneiden henkilöiden nimet. Päätöksessä on myös mainittava mahdollisista eriävistä mielipiteistä ja ne on liitettävä päätökseen. Tältä osin säännös merkitsee yleensä muutosta nykyiseen käytäntöön. Hallintolainkäyttölakiin sisällytettynä se ilmaisee kuitenkin hallintolainkäytössä noudatettavan yleisperiaatteen. Siitä poikkeamiseen sosiaalivakuutusproses-

siissa ei ole riittävää aihetta.

Lain 10 luvun säännökset kirjoitusvirheen korjaamisesta soveltuvat sosiaalivakuutusasioiden muutoksenhakuviranomaisiin. Nykyisin kirjoitus- tai laskuvirhe korjataan oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 10 §:n nojalla. Kuntien eläkelautakunnassa ja valtion eläkelautakunnassa kirjoitus- tai laskuvirhe korjataan nykyisin hallintolainkäyttölain 56 §:n nojalla.

3.3. Säännökset vakuutus oikeuden maallikkojäsenistä

Vakuutus oikeuden maallikkojäseniä koskevat säännökset ehdotetaan koottaviksi vakuutus oikeudesta annettuun lakiin. Sosiaalivakuutuksen erityislainsäädännöstä siirrettäisiin vakuutus oikeudesta annettuun lakiin säännökset maallikkojäsenien kelpoisuudesta ja siitä, milloin he osallistuvat asioiden käsitteilyyn. Vakuutus oikeudesta annettuun lakiin siirrettäisiin myös säännökset maallikkojäsenien määräämisestä. Koska vakuutus oikeus kuuluu osana tuomioistuineläkelaitosta hallinnollisesti oikeusministeriön alaisuuteen, maallikkojäsenet määrättäisiin oikeusministeriön esityksestä, kun nykyisin esityksen kokoonpanosta tekee useimmissa tapauksissa sosiaali- ja terveysministeriö. Kokoonpanoa koskeviin säännöksiin ei tehtäisi asiallisia muutoksia.

3.4. Menettelyn yksinkertaistaminen vakuutus oikeudessa

Toiminnan tehostamiseksi on tarpeen etsiä keinoja yksinkertaistaa menettelyä vakuutus oikeudessa sikäli kuin se on mahdollista oikeusturvaa vaarantamatta. Tämän vuoksi ehdotetaan työkyvyttömyyseläkkeitä koskevien valitusten käsittelyjärjestystä eräissä tapauksissa muutettavaksi.

Työkyvyttömyyseläkehakemukseen kielteisen päätöksen saanut valittaja on usein työkennellyt usean eri eläkejärjestelmän piirissä. Samalla henkilöllä voi siten olla samanaikaisesti vireillä valitus usean eri eläkelain mukaisen eläkkeen saamiseksi. Asiat on nykyisin käsiteltävä erikseen kunkin eläkejärjestelmän mukaisessa maallikkokokoonpanossa, mikä pitkittää asian käsittelyä. Työkyvyttömyys on määritelty eri eläkelaeissa jossain määrin eri tavalla, joten yhtä eläkelajia koskeva ratkaisu ei kaikissa tapauksissa johda samaan lopputulokseen muiden eläkelajien

osalta. Ratkaisut ovat kuitenkin toisistaan riippuvia. Eri eläkejärjestelmiä käsittelevät vakuutusosoikeuden kokoonpanot voivat poikkeustilanteissa päätyä erilaisiin ratkaisuihin eri eläkelajeissa. Vakuutusosoikeuden ratkaisukäytännössä tällaisia eriäviä ratkaisuja ei kuitenkaan ole tehty, vaan ensimmäisenä ratkaistavan eläkelajin päätöstä on seurattu muissakin eläkelajeissa. Vakuutusosoikeudesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että jos on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma eläkkeeseen, maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn vain sen eläkelaitoksen antaman ratkaisun osalta, jonka järjestämän eläketurvan piiriin henkilö on viimeksi kuulunut tai jonka järjestämään eläketurvaan tuleva aika liitetään. Vakuutusosoikeus voisi siten yleensä ratkaista niin sanottujen vapaakirja-eläkkeiden osalta asiat kolmijäsenisessä kokoonpanossa. Tämä nopeuttaisi asioiden käsittelyä.

4. Esityksen vaikutukset

Hallintolainkäyttölain säännösten soveltaminen sosiaalivakuutuksen muutoksenhakuelimissä ja vakuutusosoikeuden maallikkojäseniä koskevien säännösten siirtäminen vakuutusosoikeudesta annettuun lakiin ei eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta aiheuta taloudellisia vaikutuksia. Ehdotetut muutokset eivät myöskään vaikuta hallintolainkäytön organisaatioon. Taloudellisia vaikutuksia olisi lähinnä suullista käsittelyä ja oikeudenkäyntikulua koskevilla ehdotuksilla.

Uudistuksen vaikutusta suullisten käsittelyjen määrään vakuutusosoikeudessa ja muutoksenhakulautakunnissa on vaikea tarkkaan arvioida. Suulliset käsittelyt yleistyisivät ilmeisesti vähitellen sen jälkeen kun uusien säännösten sisältö tulee tunnetuksi. Käsiteltävien asioiden laadun vuoksi ja koska sosiaalivakuutusprosessissa selvitys on yleensä esitettävissä kirjallisesti, suullisia käsittelyjä ei tultane pyytämään niin usein kuin lääninoikeuksissa. Lisäksi suulliseen käsittelyyn keskimäärin tarvittava aika olisi ilmeisesti lyhyempi kuin lääninoikeuksissa.

Hallintolainkäyttölain suullista käsittelyä koskevien säännösten soveltamisesta lääninoikeuksissa ei ole vielä muodostunut vakiintunutta käytäntöä. Hallituksen esityksessä laiksi hallintolainkäytöstä ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi (HE 217/1995 vp) arvioitiin, että suullisia käsittelyitä järjestettäisiin lää-

nainoikeuksissa vuosittain 1 600 - 2 800, jos lääninoikeuksiin oletetaan saapuvan 25 000 asiaa. Vakuutusosoikeudessa tulee nykyisin vuosittain vireille noin 12 000 asiaa. Suullisia käsittelyitä tulnaisiin pyytämään vuosittain arviolta enimmillään 500 asiassa. Näistä pyynnöistä suurimman osan voidaan tähänastisten kokemusten perusteella arvioida koskevan asianosaisen mahdollisuutta esittää terveydentilaansa henkilökohtaisesti oikeudelle. Muunlaisten asioiden määräksi voidaan arvioida 100 - 200 vuodessa.

Tarkastuslautakunnassa tulisi hallintolainkäyttölain 38 §:n nojalla suullisia käsittelyitä järjestettäväksi ilmeisesti enintään muutamassa asiassa kuukaudessa. Hallintolainkäyttölain 37 §:n nojalla kussakin lautakunnassa tulnaisiin järjestämään ilmeisesti muutamia suullisia käsittelyjä vuodessa, joten suulliset käsittelyt tulisivat aiheuttamaan vakuutusosoikeutta lukuun ottamatta vain vähäisiä lisäyksiä sivutoimisten jäsenten palkkioista johtuviin kustannuksiin.

Vakuutusosoikeudessa suulliset käsittelyt voidaan hoitaa ilman päätoimisen henkilöstön lisäyksiä, mikäli käsittelyjen lukumäärä jää noin 100 - 200 suulliseen käsittelyyn vuodessa. Sivutoimisilta jäseniltä tulee vakuutusosoikeuden istuntoihin kuitenkin kulumaan aikaa selvästi enemmän kuin aikaisemmin.

Suulliset käsittelyt tulevat ilmeisesti lisäämään jonkin verran sekä yksityisille asianosaisille että yksityisen vastapuolena oleville viranomaisille ja vakuutus- ja eläkelaitoksille aiheutuvia oikeudenkäyntikulua.

Vakuutusosoikeudessa ja muutoksenhakulautakunnissa käsiteltävissä asioissa ei voida myöntää maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/1973) mukaista maksutonta oikeudenkäyntiä, joten suullisista käsittelyistä aiheutuvat lisäkustannukset jäävät asianosaisen itsensä maksettavaksi, ellei vastapuolta velvoiteta korvaamaan oikeudenkäyntikulua. Sosiaalivakuutusasioissa on kuitenkin mahdollista saada yleisestä oikeusavusta annetun lain (104/1998) mukaista yleistä oikeusapua.

Oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien ehdotusten taloudelliset vaikutukset eivät ilmeisesti olisi kovin merkittäviä. Sosiaalivakuutusasioissa ei peritä oikeudenkäyntimaksua ja useimmissa tapauksissa valittaja voi hoitaa valitusasiansa ilman asiamiestä, jolloin muutoksenhausta ei aiheudu valittajalle suuria kustannuksia. Vakuutusosoikeus on

määrännyt uusimmassa käytännössään oikeudenkäyntikuluja korvattavaksi oikeudenkäymiskaaren nojalla. Hallintolainkäyttölain mukaiset edellytykset oikeudenkäyntikulujen korvaamiselle ovat periaatteessa oikeudenkäymiskaaren säännöksiä rajoitetummat. Kun edellä mainitussa hallintolainkäyttöä koskevassa hallituksen esityksessä on arvoitu hallintolainkäyttölain voimaantulon aiheuttavan oikeudenkäyntikulujen korvauksina kustannuksia eri viranomaisille yhteensä 2,4 - 5 miljoonaa markkaa, voidaan samoilla laskuperusteilla arvioida, että sosiaalivakuutusprosessissa tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrä tulee olemaan enimmillään joitakin satoja tuhansia markkoja. Kustannukset jakautuisivat pääosin yksityisten vakuutuslaitosten, kansaneläkelaitoksen ja valtion kesken.

5. Asian valmistelu

Hallintolainkäyttölain valmistelun ensimmäisenä vaiheena oli oikeusministeriössä valmistunut ehdotus hallintolainkäyttölainsäädännön (Hallintolainkäyttölaki. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston ehdotus. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 2/1994). Siitä saatiin lausunto 70 lausunnonantajalta. Lausunnoissa suhtauduttiin ehdotukseen yleensä myönteisesti. Vakuutus oikeus ja sen alaiset lautakunnat kiinnittivät huomiota sosiaalivakuutusalan erityispiirteisiin. Ne katsoivat hallintolainkäyttölain yleensä pääosin soveltuvan niissä noudatettavaksi, mutta pitivät tärkeänä jatkovalmistelua, jossa sosiaalivakuutusalan erityispiirteet otetaan huomioon.

Oikeusministeriö asetti 23 päivänä marraskuuta 1994 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää hallintolainkäyttölain menettelysäännösten soveltamista vakuutus oikeudessa ja sen alaisissa lautakunnissa sekä mahdollisuutta siirtää vakuutus oikeuden kokoonpanoa ja sen jäsenten määräämistä koskevat eri laeissa olevat säännökset vakuutus oikeudesta annettuun lakiin. Työryhmä, johon kuului jäseniä sosiaali- ja terveystieteiden

ministeriöstä, korkeimmasta hallinto-oikeudesta, vakuutus oikeudesta ja muutoksenhakulautakunnista, jätti mietintönsä 30 päivänä huhtikuuta 1995.

Mietinnöstä annettiin 42 lausuntoa, joista on laadittu yhteenvedo oikeusministeriössä. Lausunnoissa suhtauduttiin ehdotuksen päälinjoihin yleensä myönteisesti. Yksittäisistä kysymyksistä arvioitiin laajimmin säännöksiä suullisen käsittelyn järjestämisestä ja oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Monissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota sosiaalivakuutusasioiden erityispiirteisiin ja eräissä katsottiin, ettei suullisilla käsittelyillä olisi käytännön sosiaalivakuutusprosessissa kovin suurta merkitystä. Useissa lausunnoissa esitettiin myös, että hallintolainkäyttölain säännöksiä oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta ei tulisi soveltaa sellaisenaan tässä asiaryhmässä. Korkein oikeus piti lausunnossaan muutosehdotusta tarpeellisena, mutta katsoi, että tapaturmavakuutusasioiden käsittelyssä tapaturmalautakunnassa ja vakuutus oikeudessa sekä sotilasvamma-asioiden ja rikosvahinkoasioiden käsittelyssä vakuutus oikeudessa tulisi kuitenkin soveltaa yleislakina oikeudenkäymiskaarta. Lausunnossa ehdotettiin kuitenkin, että näissä asiaryhmissä sovellettaisiin suullista käsittelyä ja kulujen korvaamista koskevia hallintolainkäyttölain säännöksiä.

Esitys on valmisteltu työryhmän mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta virkistyönä oikeusministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Ehdotus siitä, että vakuutus oikeudessa ja tarkastuslautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölain 37 ja 38 §:n säännöksiä suullisesta käsittelystä, merkitsee, että Suomen Euroopan ihmisoikeussopimukseen tekemä suullista käsittelyä koskeva varaus voidaan poistaa myös vakuutus oikeuden ja tarkastuslautakunnan osalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki vakuutus oikeudesta

2 §. Pykälän 1 momentissa säädetään nykyisin muun muassa, että vakuutus oikeudessa on maallikkojäseniä sen mukaan kuin erikseen säädetään. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä viitattaisiin maallikkojäsenten osalta 5 a §:ään. Ehdotuksen mukaan lain 5 a §:stä ilmenisi, millaisissa tapauksissa maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn.

3 §. Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin muun muassa, että muiden maallikkojäsenten kuin lääkärijäsenten kelpoisuudesta säädetään erikseen. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä viitattaisiin tältä osin 5 b §:ään. Ehdotuksen mukaan muiden maallikkojäsenten kuin lääkärijäsenten kelpoisuusvaatimukset ilmenisivät lain 5 b §:stä.

4 §. Pykälän 5 momentissa säädetään nykyisin muun muassa, että vakuutus oikeuden lääkärijäsenet määrätään sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä ja muut maallikkojäsenet määrätään siinä järjestyksessä kuin erikseen säädetään. Koska vakuutus oikeus on tuomioistuin ja kuuluu siten hallinnollisesti oikeusministeriön alaisuuteen, momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että lääkärijäsenet ja muut maallikkojäsenet määrättäisiin oikeusministeriön esityksestä.

Momenttiin ehdotetaan myös lisättäväksi maininta siitä, että maallikkojäsenen paikan vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Momenttiin otettaisiin lisäksi maininta maallikkojäsenen erottamattomuudesta.

5 §. Pykälän 1 momentissa säädetään nykyisin muun muassa, että asian käsittelyyn osallistuu kaksi maallikkojäsentä, jos laissa on erikseen niin säädetty tai jos jaosto niin päättää. Momenttia muutettaisiin niin, että siinä viitattaisiin 5 a §:ään. Ehdotuksen mukaan 5 a §:stä ilmenisi, millaisissa tapauksissa asian käsittelyyn osallistuu maallikkojäseniä. Lisäksi jaosto voisi edelleen päättää, että maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn. Lainkohtaa selvennettäisiin lisäksi sen osalta, että myös vakuutusylituomari voi toimia jaoston puheenjohtajana.

5 a §. Pykälä olisi uusi. Sen 1 momentissa

säädettäisiin, millaisissa tapauksissa maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn. Momentti vastaisi sisällöllisesti nykyisiä sosiaalivakuutuksen erityislainsäädännössä olevia säännöksiä, jotka ehdotetaan kumottaviksi. Muutos merkitsisi sitä, että vakuutus oikeuden kokoonpano ilmenisi vakuutus oikeudesta annetusta laista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asian käsittelystä siinä tapauksessa, että henkilöllä on samanaikaisesti vakuutus oikeudessa viireillä valitus eläketurvasta työkyvyttömyyden perusteella useiden eläkelakien osalta. Kunkin lain mukaisen asian käsitteleminen eri kokoonpanossa ei ole tarkoituksenmukaista, koska niin sanottujen vapaakirjaeläkeiden osalta ratkaisun on yleensä vastattava sen järjestelmän ratkaisua, johon tuleva aika liitetään.

Useimmissa tapauksissa tuleva aika liittyy viimeisestä ansiotoiminnasta karttuneeseen eläkkeeseen. Esityksen mukaan maallikkojäsenet osallistuisivat viimeksi mainitun järjestelmän mukaisen asian käsittelyyn ja kolmijäseninen kokoonpano voisi ratkaista tämän jälkeen muita järjestelmiä koskevat asiat. Tämä nopeuttaisi asian käsittelyä ja yksinkertaistaisi menettelyä vakuutus oikeudessa. Tarvittaessa kolmijäseninen kokoonpano voisi 5 §:n 1 momentin mukaisesti päättää maallikkojäsenten osallistumisesta asian käsittelyyn.

Jos joku on kuulunut kahteen tai useampaan eläkejärjestelmään työkyvyttömäksi tulon saakka, asiassa olisi useita rinnakkaisia eläkelaitoksia, joiden järjestämisen eläketurvan piiriin henkilö olisi viimeksi kuulunut tai joiden järjestämään eläketurvaan tuleva aika liitettäisiin. Maallikkojäsenet osallistuisivat tällöin näiden rinnakkaisten eläkejärjestelmien mukaisten asioiden käsittelyyn.

Pykälän 3 momentin mukaan vakuutus oikeus voisi 1 momentissa mainituissa asioissa päättää muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasiaratkaisusta ilman maallikkojäseniä. Tämä nopeuttaisi asian käsittelyä.

5 b §. Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin maallikkojäsenten kelpoisuudesta ja siitä, minkä tahojen ehdotuksesta maallikkojäsenet määrätään.

Pykälän 1 momentin mukaan lääkärijäseniä koskevan ehdotuksen oikeusministeriölle tekisi sosiaali- ja terveysministeriö.

Pykälän 2 momentti vastaisi sisällöltään nykyisiä sosiaalivakuutuksen erityislainsäädännössä olevia säännöksiä, jotka ehdotetaan kumottaviksi. Momentin 1 kohtaan sisältyy kuitenkin myös asiallinen muutos. Siinä mainituissa asioissa maallikkojäseniksi määrätään voimassa olevan kansaneläkelain 74 a §:n mukaan kaksi kansaneläkettä nauttivaa jäsentä. Kansaneläkelakia on muutettu siten, että kansaneläkettä saavien henkilöiden piiri on olennaisesti supistunut. Maallikkojäsenet tulisi tämän vuoksi valita eläkettä saavista tai eläkkeensaajien olosuhteita tuntevista henkilöistä. Säännösten yhtenäistämiseksi niihin on tehty eräitä muita vähäisiä tarkistuksia. Ehdotettu säännös merkitsisi sitä, että vakuutusosoikeuden kaikkien jäsenten kelpoisuusvaatimukset ilmenisivät vakuutusosoikeudesta annetusta laista.

Pykälän 3 momentin mukaan 2 momentissa tarkoitettujen ehdotusten tulisi sisältää kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseneksi tarvitaan, jotta tuomioistuimen jäsenet nimittävällä viranomaisella olisi harkintavaltaa jäsenistä päättäessään. Vastaavaa menettelyä noudatetaan työtuomioistuimesta annetun lain (646/1974) 3 §:n nojalla nimittäessä työtuomioistuimen sivutoimisia jäseniä.

8 §. Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin siitä, että vakuutusosoikeus voi hankkia viranomaisen tai muun asiantuntijan lausunnon ja että tällainen lausunto on hankittava, jos jäsen vaatii sitä. Pykälän 2 momentti ehdotetaan poistettavaksi, koska viranomaisen lausunnon hankkimisesta säädetään hallintolainkäyttölain 36 §:ssä ja muusta asiantuntijalausunnosta hallintolainkäyttölain 40 §:ssä. Jäsenen oikeudesta vaatia lausunnon hankkimista ei ole tarpeen säätää laintasosteisesti.

Pykälän 3 momentissa säädetään nykyisin siitä, että esittelijä voi vakuutusosoikeuden puolesta hankkia 7 ja 8 §:ssä tarkoitettua selvitystä. Momentin sanamuotoa muutettaisiin, koska siinä viitataan myös kumottavassa 2 momentissa tarkoitettuun selvitykseen.

9 §. Pykälässä säädetään nykyisin menettelystä asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa. Pykälän 1 momentin mukaan menettely on kirjallista, mutta oikeus voi erityisistä syistä päättää suullisen kuulustelun järjestämisestä. Tarkempia säännöksiä suullisesta kuulustelusta on pykälän 2 ja 3 momentissa. Pykälän 4 momentin mukaan vakuutusosoikeudessa noudatetaan muutoin soveltuvien osin, mitä

oikeudenkäynnistä yleisissä oikeuksissa on säädetty.

Pykälää muutettaisiin niin, että sen 1 momentissa viitattaisiin menettelysäännökseenä hallintolainkäyttölakiin, jota sovellettaisiin asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa, jollei erikseen toisin säädetä. Suullista käsittelyä koskevia hallintolainkäyttölain säännöksiä sovellettaisiin vakuutusosoikeudessa vastaavalla tavalla kuin yleisissä ensimmäisen asteen hallintotuomioistuimissa. Suullisen käsittelyn järjestämisen edellytykset määräytyisivät siten hallintolainkäyttölain 37 §:n ja 38 §:n mukaisesti. Vakuutusosoikeuden suullisessa käsittelyssä noudatettaisiin myös muita suulliseen käsittelyyn liittyviä hallintolainkäyttölain säännöksiä.

Useimpiin vakuutusosoikeudessa käsiteltäviin etuuksiin lakeihin sisältyy säännös vakuutusosoikeuden oikeudesta poistaa lainvoimainen päätös. Lisäksi valitusviranomaisille on yleensä säädetty mahdollisuus tutkia valitusajan jälkeen saapunut valitus, jos myöhästymiselle on ollut painavia syitä. Päätöksen poistamista koskeva erityissäännös on yleensä muotoiltu niin, että vakuutusosoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen, jos se perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai on ilmeisesti lainvastainen. Päätös voidaan poistaa asianomaisen hakemuksesta tai eläkelaitoksen tai vastaavan toimielimen esityksestä. Vakuutusosoikeus voi päätöksen poistamisen yhteydessä yleensä määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi.

Erityissäännösten edellytykset päätöksen poistamiselle ovat yleensä joustavammat, joten mahdollisuus päätöksen poistamiseen ja myöhään saapuneen valituksen tutkimiseen takaa käytännössä samat oikeudet kuin hallintolainkäyttölaissa säädetty ylimääräiset muutoksenhakukeinot. Tarvetta ylimääräiseen muutoksenhakuun vähentää sosiaalivakuutusasioissa myös useissa tapauksissa käytössä oleva mahdollisuus päätöksen tehneen toimielimen itseoikaisuun, mikäli kysymys on evätyen etuuden myöntämisestä tai myönnetyn etuuden määrän lisäämisestä. Yleensä myös muutoksenhakulautakunnat ja vakuutusosoikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiaa käsitellessään.

Viittaus hallintolainkäyttölakiin merkitsisi, että sovellettaviksi tulisivat myös lain 11 lukuun sisältyvät säännökset ylimääräisestä muutoksenhausta. Koska tähän ei ole niiden käytettävissä olevien oikeuskeinojen vuoksi tarvetta, asiasta ehdotetaan otettavak-

si säännös 2 momenttiin. Selkeyden vuoksi lainkohdassa viitattaisiin sosiaalivakuutuksen erityislainsäädännössä oleviin säännöksiin vakuutusosoikeuden oikeudesta päätöksen poistamiseen. Ehdotus ei muuttaisi nykyistä käytäntöä.

Oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 10 §:n 2 momenttiin ja hallintolainkäyttölain 64 §:n 2 momenttiin sisältyy periaate, jonka mukaan päätöksen purkamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös on saanut lainvoiman. Sen jälkeen päätös voidaan purkaa vain erityisen painavista syistä. Vakuutusosoikeus on käytännössään soveltanut päätöksen poistamiseen oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 10 §:n 2 momentin määräaika. Tässä esityksessä ehdotettujen lainmuutosten jälkeen viiden vuoden määräajan noudattaminen ei voi enää perustua oikeudenkäymiskaaren säännöksiin. Viiden vuoden määräaika ei ole mainittu säännöksissä, jotka koskevat vakuutusosoikeuden ja tarkastuslautakunnan oikeutta päätöksen poistamiseen. Poistamisäännökset on kuitenkin kirjoitettu siinä määrin joustavaan muotoon, että vakuutusosoikeudelle ja tarkastuslautakunnalle jää poistamisen suhteen oikeudellista harkintavaltaa. Vaikka viiden vuoden määräajan soveltaminen ilmeisesti olisi edelleen mahdollista pelkästään joustavien poistamisäännösten ja hallintolainkäyttölaista ilmenevän periaatteen nojalla, selvytyden vuoksi 2 momenttiin otettaisiin nimenomainen viittaussäännös, jonka mukaan päätöksen poistamisessa sovelletaan hallintolainkäyttölain 64 §:n 2 momentin mukaista määräaika.

10 §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden jäsenen velvollisuudesta tehdä tuomarivala. Pykälään lisättäisiin maininta tuomarinvakuutuksen antamisesta. Lisäksi pykälässä viitattaisiin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ään, joissa säädetään tuomarivalan ja tuomarinvakuutuksen tekemisestä.

1.2. Sairausvakuutuslaki

52 §. Pykälän 1 momentissa säädetään sosiaalivakuutuslautakunnan jäsenistä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että jäsenen paikan vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Momenttiin otettaisiin lisäksi maininta jäsenen erottamattomuudesta.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että asian käsittelyssä sosiaalivakuutuslautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Sosiaalivakuutuslautakunnassa ei kuitenkaan sovellettaisi suullista käsittelyä koskevia hallintolainkäyttölain säännöksiä. Hallintolainkäyttölain 2 §:n ilmaisevan periaatteen mukaisesti asiaa voitaisiin kuitenkin käsitellä suullisesti hallintomenettelylain 18-20 §:n mukaisesti.

54 §. Pykälän 3 momentissa säädetään tarkastuslautakunnan jäsenistä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että jäsenen paikan vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Momenttiin otettaisiin lisäksi maininta jäsenen erottamattomuudesta.

Pykälän uudessa 4 momentissa säädettäisiin, että asian käsittelyssä tarkastuslautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Kun tarkastuslautakunta käsittelee asiaa, jossa sen päätökseen ei saa hakea muutosta, suullisen käsittelyn toimittamisen edellytykset olisivat samat kuin vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:ssä. Muissa asioissa, kun päätökseen voidaan vielä hakea muutosta vakuutusosoikeudelta, suullisen käsittelyn edellytykset määräytyisivät hallintolainkäyttölain 37 §:n mukaan, mutta lain 38 §:ää ei sovellettaisi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi ylimääräistä muutoksenhakua koskeva 5 momentti, joka olisi saman sisältöinen kuin edellä esitetty vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:n 2 momentti. Säännös olisi tarpeen sen vuoksi, että tarkastuslautakunta voi useiden erityislakien nojalla asioissa, joissa se toimii ylimpänä muutoksenhakuasteena, poistaa päätöksen samoilla edellytyksillä kuin vakuutusosoikeus.

71 §. Pykälässä säädetään nykyisin sosiaalivakuutuslautakunnan ja tarkastuslautakunnan jäsenen esteellisyydestä. Esteellisyydestä säädetään hallintolainkäyttölain 76 §:ssä. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.3. Kansaneläkelaki

58 a §. Pykälän 2 momentissa säädetään muutoksenhausta vakuutusosoikeuteen. Momentissa viitataan nykyisin muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin. Koska muutoksenhausta hallintoasioissa annettu laki on kumottu hallintolainkäyttölailla, mo-

menttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että viittaus muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin poistettaisiin. Hallintolainkäyttölain soveltamisesta vakuutusosoikeudessa säädettäisiin vakuutusosoikeudesta annetussa laissa.

Pykälän 3 momentissa viitataan nykyisin valtion eläkelain 24 ja 24 a §:ään. Koska valtion eläkelain 24 a § ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi, momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus valtion eläkelain 24 a §:ään.

74 a §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.4. Rintamasotilaseläkelaki

Lain 17 §:n 1 momentissa viitataan kansaneläkelain säännöksiin. Momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta kansaneläkelain 74 a §:stä, joka ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi.

1.5. Laki ulkomaille maksettavasta rintamalisästä

Lain 10 §:ssä viitataan kansaneläkelain säännöksiin. Momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta kansaneläkelain 74 a §:stä, joka ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi.

1.6. Työntekijäin eläkelaki

20 §. Pykälän nykyisessä 1 momentissa säädetään eläkelautakunnan jäsenistä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että jäsenen paikan vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Momenttiin otettaisiin lisäksi maininta jäsenen erottamattomuudesta.

Pykälää muutettaisiin myös siten, että siihen sisällytettäisiin uusi 2 momentti. Siinä säädettäisiin, että asian käsittelyssä eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Eläkelautakunnassa sovellettaisiin myös suullista käsittelyä koskevaa hallintolainkäyttölain 37 §:n säännöstä, mutta lain 38 § ei tulisi sovellettavaksi. Momentti vastaisi muita eläkelautakuntia, työttömyysturvalautakuntaa ja

tapaturmalautakuntaa koskevia säännösehdotuksia.

21 b §. Pykälän 3 momentissa säädetään nykyisin asianosaisen kuulemisesta eläkelautakunnassa ja vakuutusosoikeudessa. Asianosaisen kuulemisesta säädetään hallintolainkäyttölain 34 §:ssä. Tämän esityksen mukaan hallintolainkäyttölakia sovellettaisiin vakuutusosoikeudessa vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:n 1 momentin perusteella ja eläkelautakunnassa tämän lain 20 §:n 2 momentin perusteella. Tästä syystä 21 b §:n 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

21 f §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.7. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki

13 a §. Pykälässä viitataan työntekijäin eläkelain säännöksiin. Viittaussäännöksestä poistettaisiin maininta työntekijäin eläkelain 21 f §:stä, joka ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi.

1.8. Merimieseläkelaki

60 a §. Pykälän 3 momentissa säädetään nykyisin asianosaisen kuulemisesta eläkelautakunnassa ja vakuutusosoikeudessa. Asianosaisen kuulemisesta säädetään hallintolainkäyttölain 34 §:ssä. Tämän esityksen mukaan hallintolainkäyttölakia sovellettaisiin vakuutusosoikeudessa vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:n 1 momentin perusteella ja eläkelautakunnassa työntekijäin eläkelain 20 §:n 2 momentin perusteella. Tästä syystä 60 a §:n 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

61 b §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.9. Yrittäjien eläkelaki

Laila kumottaisiin yrittäjien eläkelain 15 §:n 2 momentti tarpeettomana. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maal-

likkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.10. Maatalousyrittäjien eläkelaki

Laila kumottaisiin maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentti tarpeettomana. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.11. Laki maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä

40 §. Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin muutoksenhausta vakuutusosoikeuden, päätöksen poistamisesta ja vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi, koska säännökset maallikkojäsenistä siirrettäisiin vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.12. Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta

32 §. Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Maallikkojäseniä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.13. Laki maatalousyrittäjien luopumistuesta

37 §. Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Maallikkojäseniä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.14. Laki kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta

12 §. Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Maallikkojäseniä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.15. Laki maataloustuotannon lopettamistuesta

19 §. Pykälän 2 momentissa säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenis-

tä. Maallikkojäseniä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.16. Valtion eläkelaki

23 §. Pykälän 3 momentissa viitataan nykyisin muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin. Momentti ehdotetaan kumottavaksi, koska muutoksenhausta hallintoasioissa annettu laki on kumottu hallintolainkäyttölaila ja koska hallintolainkäyttölain soveltamisesta valtion eläkelautakunnassa säädettäisiin 23 a §:n 4 momentissa.

23 a §. Pykälässä säädetään valtion eläkelautakunnasta. Pykälän 4 momentissa säädetään nykyisin asianosaisen kuulemisesta valtion eläkelautakunnassa. Momenttia muutettaisiin niin, että sen mukaan asian käsittelyssä valtion eläkelautakunnassa sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Valtion eläkelautakunnassa sovellettaisiin myös suullista käsittelyä koskevaa hallintolainkäyttölain 37 §:n säännöstä, mutta lain 38 § ei tulisi sovellettavaksi. Momentti vastaisi muita eläkelautakuntia, työtömyysturvavaltakuntaa ja tapaturmalautakuntaa koskevia säännöseläkkeitä. Asianosaisen kuulemisesta säädetään hallintolainkäyttölain 34 §:ssä. Erillinen säännös kuulemisesta ei tässä laissa ole siten tarpeen.

24 a §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.17. Valtion perhe-eläkelaki

20 §. Pykälän 3 momentissa viitataan nykyisin muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin. Momentti ehdotetaan kumottavaksi, koska muutoksenhausta hallintoasioissa annettu laki on kumottu hallintolainkäyttölaila ja koska hallintolainkäyttölain soveltamisesta valtion eläkelautakunnassa säädettäisiin valtion eläkelain 23 a §:n 4 momentissa.

21 a §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

peettomana.

1.18. Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki

7 §. Pykälän 3 momentissa säädetään kuntien eläkelautakunnan jäsenistä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että jäsenen paikan vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Momenttiin otettaisiin lisäksi maininta jäsenen erottamattomuudesta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, jossa säädettäisiin, että asian käsittelyssä kuntien eläkelautakunnassa sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Kuntien eläkelautakunnassa sovellettaisiin myös suullista käsittelyä koskevaa hallintolainkäyttölain 37 §:n säännöstä, mutta lain 38 § ei tulisi sovellettavaksi. Momentti vastaisi muita eläkelautakuntia, työttömyysturvautakuntaa ja tapaturmalautakuntaa koskevia säännösehdotuksia.

8 §. Pykälän 5 momentissa säädetään, että pykälässä säädetyistä muutoksenhausta on muuten voimassa mitä hallintolainkäyttölaisa säädetään. Säännös koskee sekä pykälän 1 momentissa tarkoitettua muutoksenhakua eläkelautakuntaan että 2 momentissa tarkoitettua muissa kuin eläkeasioissa tapahtuvaa muutoksenhakua lääninoikeuteen. Lain 7 §:n 6 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että asian käsittelyssä eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, joten momentti on tältä kannalta tarpeeton. Koska hallintolainkäyttölain säännöksistä johtuu, että pykälän 2 momentissa tarkoitettua muutoksenhausta on muuten voimassa, mitä sanotussa laissa on säädetty, pykälän 5 momentti ehdotetaan kumottavaksi.

10 a §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.19. Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki

7 e §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.20. Tapaturmavakuutuslaki

53 §. Pykälän 3 momentissa säädetään tapaturmalautakunnan jäsenistä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että jäsenen paikan vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Momenttiin otettaisiin lisäksi maininta jäsenen erottamattomuudesta.

Pykälän 6 momentissa säädetään nykyisin, että tarkemmat säännökset tapaturmalautakunnasta ja siitä aiheutuvista kustannuksista säädetään asetuksella. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että asian käsittelyssä tapaturmalautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Tapaturmalautakunnassa sovellettaisiin myös suullista käsittelyä koskevia hallintolainkäyttölain säännöksiä. Suullisen käsittelyn edellytysten osalta sovellettavaksi tulisi kuitenkin vain lain 37 §:n säännös. Tapaturmalautakunnassa ei siten sovellettaisi lain 38 §:n säännöstä.

Lainkäyttö tapaturmalautakunnassa on luonteeltaan lähinnä hallintolainkäyttöä, johon oikeudenkäymiskaaren säännökset eivät hyvin sovellu, vaikka tapaturmalautakunnassa käsiteltävissä asioissa on yleensä kysymys myös vahingonkorvausoikeudellisista seikoista. Käytännössä tapaturmalautakunnassa noudatetaan nykyisinkin laajasti hallintolainkäytön menettelytapoja.

53 c §. Pykälän 5 momentissa säädetään nykyisin asianosaisen kuulemisesta tapaturmalautakunnassa ja vakuutusosoikeudessa. Asianosaisen kuulemisesta säädetään hallintolainkäyttölain 34 §:ssä. Tämän esityksen mukaan hallintolainkäyttölakia sovellettaisiin vakuutusosoikeudessa vakuutusosoikeudesta annetun lain 9 §:n 1 momentin perusteella ja tapaturmalautakunnassa tapaturmavakuutuslain 53 §:n 6 momentin perusteella. Tästä syystä 53 c §:n 5 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

54 a §. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.21. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki

Lailla kumottaisiin maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 10 §:n 2 momentti tar-

peettomana. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.22. Sotilasvammalaki

Lain 29 a §:ssä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.23. Laki asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta

Lailla kumottaisiin asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 7 §:n 3 momentti tarpeettomana. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään.

1.24. Työttömyysturvalaki

39 §. *Työttömyysturvalautakunta*. Pykälän 4 momentissa säädetään nykyisin asianosaisen kuulemisesta työttömyysturvalautakunnassa. Momenttia muutettaisiin niin, että sen mukaan asian käsittelyssä työttömyysturvalautakunnassa sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Työttömyysturvalautakunnassa sovellettaisiin myös suullista käsittelyä koskevaa hallintolainkäyttölain 37 §:n säännöstä, mutta lain 38 § ei tulisi sovellettavaksi. Momentti vastaisi eläkelautakuntia ja tapaturmalautakuntia koskevia säännösehdotuksia.

Asianosaisen kuulemisesta säädetään hallintolainkäyttölain 34 §:ssä. Asianosaisen kuulemisesta ei tässä laissa enää tarvittaisi erillistä säännöstä.

42 §. *Vakuutusosoikeus*. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään. Pykälä ehdotetaan sen vuoksi kumottavaksi tarpeettomana.

1.25. Laki työmarkkinatuesta

Lain 39 §:ssä viitataan nykyisin työttömyysturvalain säännöksiin. Ehdotuksen mukaan pykälästä poistetaan viittaus työttö-

myysturvalain 42 §:n 2-4 momenttiin, koska lain 42 § ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi.

1.26. Laki työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta

Lain 32 §:ssä viitataan nykyisin työttömyysturvalain säännöksiin. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan viittaus työttömyysturvalain 42 §:n 2-4 momenttiin, koska lain 42 § ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi.

1.27. Laki vuorotteluvapaakokeilusta

Lain 13 §:ssä viitataan nykyisin työttömyysturvalain säännöksiin. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan viittaus työttömyysturvalain 42 §:n 2-5 momenttiin, koska lain 42 § ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi.

1.28. Opintotukilaki

32 §. *Opintotuen muutoksenhakulautakunta*. Pykälässä säädetään opintotuen muutoksenhakulautakunnasta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti. Siinä säädettäisiin, että asian käsittelyssä opintotuen muutoksenhakulautakunnassa sovellettaisiin hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Lautakunnassa sovellettaisiin myös suullista käsittelyä koskevaa hallintolainkäyttölain 37 §:n säännöstä, mutta lain 38 § ei tulisi sovellettavaksi. Momentti vastaisi eläkelautakuntia, työttömyysturvalautakuntia ja tapaturmalautakuntia koskevia säännösehdotuksia.

33 §. *Vakuutusosoikeuden kokoonpano opintotukiasioissa*. Pykälässä säädetään nykyisin vakuutusosoikeuden maallikkojäsenistä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäviksi vakuutusosoikeudesta annetun lain 5 a ja 5 b §:ään, joten pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

1.29. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista

Lain 26 §:n 1 momentissa viitataan nykyisin muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin. Koska muutoksenhausta hallintoasioissa annettu laki on kumottu hallintolainkäyttölailta, momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että viittaus muutoksenhausta

hallintoasioissa annettuun lakiin poistettaisiin. Hallintolainkäyttölain soveltamisesta vakuutusosoikeudessa säädettäisiin vakuutusosoikeudesta annetussa laissa.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lain voimaantulon jälkeen olisi tapaturmalautakunnasta annettua asetusta, sairausvakuutusasetusta, tarkastuslautakunnasta annettua asetusta, työntekijäin eläkeasetusta, valtion eläkeasetusta, työttömyysturvalain täytäntöönpanosta annettua asetusta ja opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annettua asetusta tarkistettava niin, että ne vastaisivat tähän esitykseen sisältyviä lakeja ja hallintolainkäyttölakia. Vastaavalla tavalla olisi tarkistettava myös sosiaalivakuutuksen muutoksenhakuelinten työjärjestykset.

3. Voimaantulo

Hallintolainkäyttölaki on tullut voimaan 1 päivänä joulukuuta 1996. Käytännön syistä hallintolainkäyttölakia olisi ryhdyttävä soveltamaan mahdollisimman pian nimenomaisten säännösten perusteella myös sosiaalivakuu-

tusasioiden muutoksenhaussa. Lait ehdotetaan sen vuoksi tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Lakeja sovellettaisiin niiden muutoksenhakuasioiden käsittelyyn, jotka tulevat muutoksenhakuviranomaisessa vireille lain voimaantulon jälkeen. Valitus, joka käsitellään ensin itseoikaisuasiana eläke- tai vakuutuslaitoksessa, tulee vireille silloin, kun valitus saapuu eläke- tai vakuutuslaitokseen. Ehdotettua 5 a §:n 2 momenttia, joka mahdollistaisi kolmijäsenisen kokoonpanon niin sanottuja vapaakirjaeläkkeitä koskevien asioiden käsittelyssä, sovellettaisiin kuitenkin myös ennen lain voimaantuloa vireille tulleiden asioiden käsittelyssä.

Vakuutusosoikeuden eri asiaryhmiä käsittelevien maallikkojäsenien toimikaudet vaihtuvat nykyisin eri aikaan. Esityksessä ehdotetaan lakiin vakuutusosoikeudesta annetun lain muuttamisesta siirtymäsäännöstä, joka mahdollistaisi maallikkojäsenien toimikausien vaihtumisajankohdan yhdenmukaistamisen.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

vakuutusoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan vakuutusoikeudesta 17 päivänä tammikuuta 1958 annetun lain (14/1958) 8 §:n 2 momentti,

muutetaan 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 2 momentti, 4 §:n 5 momentti, 5 §:n 1 momentti, 8 §:n 3 momentti sekä 9 ja 10 §, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 1 momentti laissa 951/1988, ja *lisätään* lakiin uusi 5 a ja 5 b § seuraavasti:

2 §

Vakuutusoikeudessa on vakuutusylituomari sekä vanhempia ja nuorempia vakuutus-uomareita. Vakuutusoikeudessa on lisäksi lääkärijäseniä ja 5 a §:ssä mainittujen asioiden käsittelyssä muita maallikkojäseniä sekä tarpeellinen määrä näiden varajäseniä.

3 §

Lääkärijäsenen tulee olla laillistettu lääkäri. Muiden maallikkojäsenten kelpoisuudesta säädetään 5 b §:ssä.

4 §

Lääkäri- ja muut maallikkojäsenet sekä varajäsenet määrää valtioneuvosto oikeusministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään.

5 §

Oikeudenkäyntiasiat käsitellään vakuutus-oikeuden jaostossa, jossa on puheenjohtajana vakuutusylituomari tai vakuutustuomari ja muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä, taikka asian koskiessa lääkeopillista seikkaa, lakimiesjäsen ja lääkärijäsen. Lakimiesjäsenenä voi olla myös vakuutussihteeri sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Lisäksi asian käsittelyyn osallistuu kaksi maallikkojäsentä sen mukaan kuin 5 a §:ssä säädetään tai jos jaosto edellä sanotussa kokoonpanossaan niin päättää.

5 a §

Maallikkojäsenet osallistuvat vakuutusoikeudessa asian käsittelyyn:

1) kansaneläkelaisissa (347/1956), rintamasotilaseläkelaisissa (119/1977) ja ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetussa laissa (988/1988) tarkoitetuissa asioissa;

2) työntekijäin eläkelaisissa (395/1961), lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaisissa (134/1962) sekä taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaisissa (662/1985) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma näiden lakien mukaiseen eläkkeeseen;

3) maatalousyrittäjien eläkelaisissa (467/1969) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeeseen, sekä maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetussa laissa (1317/1990), luopumiseläkelaisissa (16/1974), maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetussa laissa (1330/1992), maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa (1293/1994), kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetussa laissa (1297/1994) ja maataloustuotannon lopettamistuesta annetussa laissa (1340/1996) tarkoitetuissa asioissa;

4) yrittäjien eläkelaisissa (468/1969) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeeseen;

5) merimieseläkelaisissa (72/1956) tarkoitetuissa asioissa;

6) kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaisissa (202/1964) tarkoitetuissa asioissa;

7) valtion eläkelaisissa (280/1966), valtion perhe-eläkelaisissa (774/1968), kuukautta lyhyempien valtion palvelussuhteiden eläke-

turvan järjestämisestä annetussa laissa (1152/1997), Suomen Pankista annetussa laissa (719/1997), kansaneläkelain 58 a §:ssä, evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaisissa (298/1966), evankelis-luterilaisen kirkon perhe-eläkelaisissa (258/1970), kansanedustajain eläkelaisissa (329/1967), kansanedustajain perhe-eläkelaisissa (107/1990) sekä valtioneuvoston jäsenen oikeudesta eläkkeeseen ja hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä annetussa laissa (870/1977) tarkoitetuissa asioissa;

8) tapaturmavakuutuslaissa (608/1948) ja sotilastapaturmalaisissa (1211/1990) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema näiden lakien mukaiseen korvaukseen;

9) maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa (1026/1981) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema tämän lain mukaiseen korvaukseen;

10) työttömyysturvalaisissa (602/1984), työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (763/1990), työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993), vuorottelupaakokeilusta annetussa laissa (1663/1995), pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (709/1997) ja työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (1402/1997) tarkoitetuissa asioissa sekä asiassa, jossa on työttömyyskassalain (603/1984) nojalla hylätty kassan jäseneksi pääsy tai erotettu jäsen;

11) opintotukilaissa (65/1994) tarkoitetuissa asioissa; ja

12) sotilasvammalaisissa (404/1948) ja asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetussa laissa (1309/1994) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus, kuolema tai katoaminen näiden lakien mukaiseen korvaukseen.

Jos 1 momentin 2-7 kohdassa mainituissa asioissa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma mainittujen lakien mukaiseen eläkkeeseen, maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn vain sen eläkelaitoksen antaman ratkaisun osalta, jonka järjestämän eläketurvan piiriin henkilö on viimeksi kuulunut tai jonka järjestämään eläketurvaan tuleva aika liitetään.

Muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasiaratkaisusta vakuutusosoikeus voi 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa päättää ilman maallikkojäseniä.

5 b §

Lääkärijäsenten ja lääkärivarajäsenten määräämistä varten sosiaali- ja terveysministeriö tekee ehdotuksen oikeusministeriölle.

Vakuutusosoikeuden muiksi maallikkojäseniksi määrätään:

1) 5 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi eläkettä saavaa tai eläkkeensaajien olosuhteita tuntevaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näillä tulee olla tärkeimmissä ammateissa ja elinkeinoissa tarjoutuvien toimeentulomahdollisuuksien tuntemusta. Heidät määrätään edustavimpien eläkeläisjärjestöjen ehdotuksesta.

2) 5 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työoloihin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

3) 5 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi maatalousyrittäjien eläkelain mukaan vakuutettuja henkilöitä edustavaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään maatalousyrittäjien taloudellisia etuja valvovien edustavimpien järjestöjen ehdotuksesta.

4) 5 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi yrittäjäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään edustavimpien yrittäjäjärjestöjen ehdotuksesta.

5) 5 a §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetuissa asioissa laivanvarustajajäsen ja merenkulkijajäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla merenkulkijoiden oloihin perehtyneitä. Laivanvarustajajäsen ja hänen varajäsenensä määrätään laivanvarustajien sekä merenkulkijajäsen ja hänen varajäsenensä merenkulkijoiden tunnustettujen järjestöjen ehdotuksesta.

6) 5 a §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi palkansaajajäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuhteisiin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään Kunnallisen työmarkkinalaitoksen sekä palkansaajajäsenet ja heidän vara-

jäsenensä kunnallisen pääsopimuksen 3 §:ssä tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdotuksesta.

7) 5 a §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi palkansaajajäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuhteisiin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään valtiovarainministeriön sekä palkansaajajäsenet ja heidän varajäsenensä valtion virkamiesten ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

8) 5 a §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työoloihin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

9) 5 a §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaan vakuutettuja henkilöitä edustavaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään maatalousyrittäjien taloudellisia etuja valvovien edustavimpien järjestöjen ehdotuksesta.

10) 5 a §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työttömyysturva-asioihin hyvin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

11) 5 a §:n 1 momentin 11 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi korkeakouluopintoihin ja kaksi muihin opintotukilain nojalla tuettavaan opintoihin hyvin perehtynyttä jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi korkeakouluopintoihin ja yksi muihin opintoihin perehtynyt jäsen. Opintotuen asiantuntijajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään opetusministeriön ehdotuksesta.

12) 5 a §:n 1 momentin 12 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi sotilasjäsentä, joiden tulee olla upseerin tai toimiupseerin viran haltijoita, ja kolme korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti kaksi korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä tai yksi sotilasjäsen ja yksi korvauksensaajien oloja tunteva jäsen sen mukaan kuin asian laatu edellyttää. Sotilasjäsen osallistuu käsittelyyn pääsääntöisesti vain, kun on kyse rauhanajan palveluksessa tapahtuneesta vahingoittumisesta, sairastumisesta, kuolemasta tai katoamisesta. Sotilasjäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään puolustusministeriön sekä korvauksensaajien oloja tuntevat jäsenet ja heidän varajäsenensä korvauksensaajien edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Muita maallikkojäseniä kuin lääkärjäseniä koskevan ehdotuksen tulee sisältää kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseniksi tai varajäseniksi tarvitaan.

8 §

Esittelijä voi asiaa esittelemättä vaatia vakuutusosoikeuden puolesta vastineita ja selityksiä, 7 §:ssä tarkoitettuja tietoja sekä muuta vastaavaa asian ratkaisemista varten tarpeellista selvitystä.

9 §

Asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Vakuutusosoikeudessa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. Vakuutusosoikeuden on toimitettava suullinen käsittely yksityisen asianosaisen pyynnöstä siten kuin hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään.

Vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta. Vakuutusosoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä voidaan päätös poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta.

10 §

Vakuutusosoikeuden jäsenen on ryhtyessään toimeensa vannottava tuomarinvala tai annettava tuomarinvakuutus siten kuin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan. Lain 5 a

§:n 2 momenttia sovelletaan kuitenkin myös valitusasiaan, joka on vireillä lain tullessa voimaan.

Vakuutusosoikeuteen ennen tämän lain voimaantuloa määrätty maallikkojäsenet toimivat vakuutusosoikeuden jäseninä, kunnes heidän toimikautensa päättyy. Ensimmäinen tämän lain voimaantulon jälkeen alkava maallikkojäsenen toimikausi voi olla kolme vuotta pidempi, ei kuitenkaan pidempi kuin viisi vuotta.

2.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 71 §, sellaisena kuin se on laissa 1659/1992,

muutetaan 52 §:n 1 momentti ja 54 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 52 §:n 1 momentti laissa 329/1997 ja 54 §:n 3 momentti laissa 566/1988, sekä

lisätään 52 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 329/1997, uusi 3 momentti sekä 54 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 566/1988 ja 329/1997, uusi 4 ja 5 momentti seuraavasti:

52 §

Sosiaalivakuutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto neljäksi vuodeksi kerrallaan. Siihen kuuluu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä yksi lääkärijäsen ja kaksi vakuutettujen olosuhteiden tuntemusta edustavaa jäsentä. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan osalta on kansaneläkelaitokselle varattava tilaisuus lausunnon antamiseen. Vastaavasti on lääkärijäsenen osalta varattava terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle tilaisuus lausunnon antamiseen. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnan puheenjohtajalla tulee olla tuomarin virkaan oikeutava kelpoisuus.

kunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Sosiaalivakuutuslautakunnassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain säännöksiä suullisesta käsittelystä.

54 §

Lautakunnassa on lisäksi esittelijöitä ja tarpeellinen toimistohenkilökunta. Lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtajat ja muut jäsenet määrätään enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Tarkemmat säännökset tarkastuslautakunnasta annetaan asetuksella. Lautakunnan kustannukset suoritetaan valtion varoista.

Asian käsittelyssä sosiaalivakuutuslautakunnassa

Asian käsittelyssä tarkastuslautakunnassa

sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Tarkastuslautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. Asiassa, jossa tarkastuslautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta, tarkastuslautakunnan on toimitettava suullinen käsittely yksityisen asianosaisen pyynnöstä siten kuin hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään.

Tarkastuslautakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttö-

lain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta. Tarkastuslautakunta voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä voidaan päätös poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

3.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 74 a §, sellaisena kuin se on laeissa 17/1958 ja 103/1982, sekä
muutetaan 58 a §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1193/1994, seuraavasti:

58 a §

Edellä 1 momentissa säädetyt etuudet myöntää eläkelaitos. Eläkelaitoksessa on eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata näiden asioiden käsittelyä eläkelaitoksessa. Eläkelaitoksen päätökseen eläkettä ja perhe-eläkettä koskevassa asiassa haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusoikeus on eläkkeen ja perhe-eläkkeen hakijalla tai

saajalla ja eläkeasiamiehellä. Vakuutusoiden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tässä pykälässä tarkoitettujen asioiden käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä valtion eläkelain 24 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

4.

Laki**rintamasotilaseläkelain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun rintamasotilaseläkelain (119/1977) 17 § 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 983/1996, seuraavasti:

17 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudatetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä säädetään kansaneläkelain 35, 37-39, 39 a, 39 b, 40-42, 43, 44-46, 67, 69, 73, 73 a, 73 b, 74, 74 b, 74 c, 75, 79-83, 84-86, 88 ja 88 a §:ssä sekä kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuk-

siin annetussa laissa (348/1956). Ylimääräistä rintamalisää määrättäessä noudatetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä kansaneläkelain 26 §:n 7 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

5.

Laki**ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ulkomaille maksettavasta rintamalisästä 25 päivänä marraskuuta 1988 annetun lain (988/1988) 10 §, sellaisena kuin se on laissa 892/1994, seuraavasti:

10 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudatetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä säädetään kansaneläkelain 35 §:n 1 ja 2 momentissa, 37, 40, 73, 73 a, 73 b, 74, 74 b, 75, 79, 81-83, 84-88 ja 88 a §:ssä sekä kansaneläkelais-

sa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/1956).

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

6.

Laki**työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 21 b §:n 3 momentti ja 21 f §, sellaisina kuin ne ovat laissa 878/1994, ja *muutetaan* 20 §, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 878/1994, seuraavasti:

20 §

Valitusmenettelyä varten eläketurvakeskuksen yhteydessä toimii eläkelautakunta. Lautakunnassa on puheenjohtaja, jolta vaaditaan tuomarinviran hoitamiseen oikeuttava tutkinto sekä perehtyneisyyttä eläkevakuutukseen, ja vähintään kahdeksan jäsentä, jotka sosiaali- ja terveysministeriö määrää enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja jotka toimivat tuomarinvastuulla. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Jäsenistä on ainakin kaksi määrättävä työnantajajhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kaksi työntekijäin ja toimihenkilöiden

ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Muista jäsenistä tulee ainakin yhden olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittanut henkilö, joka on eläkevakuutukseen perehtynyt, yhden vakuutusmatemaatikko ja kahden vakuutuslääkäri. Lautakunta voi toimia jaostoihin jakaantuneena.

Asian käsittelyssä eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Eläkelautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

7.

Laki**lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 13 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 9 päivänä helmikuuta 1962 annetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) 13 a §, sellaisena kuin se on laissa 222/1998, seuraavasti:

13 a §

Jollei tästä laista muuta johdu, on soveltuvin osin lisäksi vastaavasti voimassa, mitä säädetään työntekijäin eläkelain 1 §:n 6 momentissa, 3 §:n 2 momentissa, 3 a §:ssä, 4 §:n 1 ja 5 momentissa, 4 a §:n 2 - 6 momentissa, 4 b - 4 d, 4 f - 4 h ja 4 j - 4 n §:ssä, 5 §:n 4 ja 6 momentissa, 5 c, 7 f - 7 h, 8, 8 a - 8 g, 9, 9 a, 10, 10 a, 10 c ja 12 §:ssä,

12 a §:n 4 ja 5 momentissa sekä 13 a, 13 b ja 14 §:ssä, 15 §:n 2 momentissa, 15 a, 15 b, 16, 17, 17 a, 17 b, 18, 19 a - 19 d, 20, 21, 21 a - 21 e, 22 ja 23 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199.

8.

Laki**merimieseläkelain 60 a §:n 3 momentin ja 61 b §:n kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §	
Tällä lailla kumotaan 26 päivänä tammi- kuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/1956) 60 a §:n 3 momentti ja 61 b §, sellaisina kuin ne ovat laissa 880/1994.	Tämä laki tulee voimaan kuuta 199 .	päivänä

9.

Laki**yrittäjien eläkelain 15 §:n 2 momentin kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §	
Tällä lailla kumotaan 14 päivänä heinä- kuuta 1969 annetun yrittäjien eläkelain (468/1969) 15 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 881/1994.	Tämä laki tulee voimaan kuuta 199 .	päivänä

10.

Laki**maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentin kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §	
Tällä lailla kumotaan 14 päivänä heinä- kuuta 1969 annetun maatalousyrittäjien elä- kelain (467/1969) 18 §:n 2 momentti, sel- laisena kuin se on laissa 882/1994.	Tämä laki tulee voimaan kuuta 199 .	päivänä

11.

Laki**maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä 28 päivänä joulukuuta 1990
 annetun lain (1317/1990) 40 §:n 2 momentti seuraavasti:

40 §

kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään.

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

12.

Laki**maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta 18 päivänä joulukuuta 1992 annetun
 lain (1330/1992) 32 §:n 2 momentti seuraavasti:

32 §

mista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten
 kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään.

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poista-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

13.

Laki**maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumistuesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1293/1994) 37 §:n 2 momentti seuraavasti:

37 §

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poista-

mista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaiissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

14.

Laki**kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1297/1994) 12 §:n 2 momentti seuraavasti:

12 §

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poista-

mista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaiissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

15.

Laki**maataloustuotannon lopettamistuesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maataloustuotannon lopettamistuesta 30 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1340/1996) 19 §:n 2 momentti seuraavasti:

19 §
Muutoksenhaku

mista saa hakea vakuutusoikeudelta siten
 kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään.

 Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poista-

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

16.

Laki**valtion eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun valtion eläkelain (280/1966) 23 §:n 3 momentti ja 24 a §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1189/1994, ja
muutetaan 23 a §:n 4 momentti,
 sellaisena kuin se on laissa 229/1991, seuraavasti:

23 a §

 Asian käsittelyssä valtion eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Valtion eläkelautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen kä-

sittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

17.

Laki**valtion perhe-eläkelain 20 §:n 3 momentin ja 21 a §:n kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §
Tällä lailla kumotaan 31 päivänä joulukuuta 1968 annetun valtion perhe-eläkelain (774/1968) 20 §:n 3 momentti ja 21 a §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1190/1994.	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 199 _____ .

18.

Laki**kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä huhtikuuta 1964 annetun kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/1964) 8 §:n 5 momentti ja 10 a §, sellaisina kuin ne ovat, 8 §:n 5 momentti laissa 404/1997 ja 10 a § viimeksi mainitussa laissa ja laissa 1191/1994,
muutetaan 7 §:n 3 momentti ja
lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 404/1997, uusi 6 momentti seuraavasti:

7 §

Eläkelautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä muut jäsenet määrää sisäasiainministeriö neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudesta pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Ministeriö vahvistaa myös eläkelaitoksen valtuuskunnan esityksestä heidän palkionsa.

Asian käsittelyssä kuntien eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Kuntien eläkelautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

19.

Laki

evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 7 e §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §
Tällä lailla kumotaan 20 päivänä touko- kuuta 1966 annetun evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain (298/1966) 7 e §, sellaisena kuin se on laissa 938/1996.	Tämä laki tulee voimaan _____ kuuta 199 ____ päivänä

20.

Laki

tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 20 päivänä elokuuta 1948 annetun tapaturmavakuutuslain (608/1948) 53 c §:n 5
momentti ja 54 a §,
sellaisina kuin ne ovat, 53 c §:n 5 momentti laissa 893/1994 ja 54 a § laeissa 15/1958 ja
526/1981, ja
muutetaan 53 §:n 3 ja 6 momentti,
sellaisina kuin ne ovat mainituissa laissa 526/1981, seuraavasti:

53 §

Valtioneuvosto määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajat, muut jäsenet ja heidän varajäsenensä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Työmarkkinajäsenistä on ainakin kolme määrättävä työnantajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kolme työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenenten tulee olla tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja tapatur-

mavakuutukseen hyvin perehtyneitä. Lääkärinä jäsenenten tulee olla vakuutuslääketieteeseen perehtyneitä laillistettuja lääkäreitä. Lautakunta voi toimia jaostoihin jakaantuneena.

Asian käsittelyssä tapaturmalautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Tapaturmalautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. Tarkemmat säännökset tapaturmalautakunnasta ja siitä aiheutuvista kustannuksista säädetään asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 199__. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

21.

Laki**maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 10 §:n 2 momentin kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §	
Tällä lailla kumotaan 23 päivänä joulukuuta 1981 annetun maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 10 §:n 2 momentti.	Tämä laki tulee voimaan	päivänä
	kuuta 199 .	

22.

Laki**sotilasvammalain 29 a §:n kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §	
Tällä lailla kumotaan 28 päivänä toukokuuta 1948 annetun sotilasvammalain (404/1948) 29 a §, sellaisena kuin se on laeissa 16/1958 ja 1225/1993.	Tämä laki tulee voimaan	päivänä
	kuuta 199 .	

23.

Laki**asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetun lain 7 §:n 3 momentin kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §	2 §	
Tällä lailla kumotaan asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1309/1994) 7 §:n 3 momentti.	Tämä laki tulee voimaan	päivänä
	kuuta 199 .	

24.

Laki**työttömyysturvalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/84) 42 §, sellaisena
 kuin se on osaksi laissa 330/1997, ja
muutetaan 39 §:n 4 momentti seuraavasti:

39 §
Työttömyysturvalautakunta

tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen
 käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37
 §:ssä säädetään.

Asian käsittelyssä työttömyysturvalauta-
 kunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia
 (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä.
 Työttömyysturvalautakunnassa toimitetaan

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on
 tullut vireille lain tultua voimaan.

25.

Laki**työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työmarkkinatuesta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1542/1993) 39 §,
 sellaisena kuin se on laissa 681/1997, seuraavasti:

39 §
Työttömyysturvalain soveltaminen

36 a, 39 ja 43 c §:ssä sekä 44 §:n 3 momen-
 tissa säädetään työttömyyspäivärahasta ja
 työttömyysturva-asiasta.

Jollei tästä laista muuta seuraa, sovelletaan
 työmarkkinatukeen, mitä työttömyysturvalain
 6 §:ssä, 28 §:n 4 ja 6 momentissa, 32, 36,

Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 199 .

26.

Laki**työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta 3 päivänä elokuuta 1990 annetun lain (763/1990) 32 §, sellaisena kuin se on laissa 332 /1997, seuraavasti:

32 §

Työttömyysturvalain soveltaminen

Jollei tässä laissa toisin säädetä, koulutus-
 tukeen, ylläpitokorvaukseen ja majoituskor-
 vaukseen sovelletaan lisäksi, mitä työttö-

myysturvalain 28 §:n 6 momentissa, 29 §:n
 1 momentissa sekä 32, 36, 36 a, 39, 40 a,
 40 b, 43, 43 a ja 46 §:ssä säädetään työttö-
 myyspäivärahasta ja työttömyysturva-asiasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

27.

Laki**vuorotteluvapaakokeilusta annetun lain 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vuorotteluvapaakokeilusta 22 päivänä joulukuuta 1995 annetun lain (1663/1995)
 13 § seuraavasti:

13 §

Työttömyysturvalain soveltaminen

Jollei tästä laista muuta johdu, sovelletaan
 vuorottelukorvaukseen, mitä työttömyystur-
 valain 28, 29, 36, 36 a, 39, 43, 43 a ja

43 b §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta
 ja työttömyysturva-asiasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

28.

Laki**opintotukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 33 § sekä

lisätään 32 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

32 §

Opintotuen muutoksenhakulautakunta

säädetä. Opintotuen muutoksenhakulautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

Asian käsittelyssä opintotuen muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

29.

Laki**rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 26 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/1973) 26 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 133/1987, seuraavasti:

26 §

Valtiokonttorin tämän lain nojalla antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valtiokonttorin 17 §:n 3 momentin ja 24 §:n nojalla teke-

mään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Naantalissa 18 päivänä kesäkuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Jussi Järventaus*

1.

Laki

vakuutusoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vakuutusoikeudesta 17 päivänä tammikuuta 1958 annetun lain (14/1958) 8 §:n 2 momentti,

muutetaan 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 2 momentti, 4 §:n 5 momentti, 5 §:n 1 momentti, 8 §:n 3 momentti sekä 9 ja 10 §, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 1 momentti laissa 951/1988, ja *lisätään* lakiin uusi 5 a ja 5 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Vakuutusoikeudessa on vakuutusylituomari sekä vanhempia ja nuorempia vakuutus-uomareita. Vakuutusoikeudessa on lisäksi lääkärijäseniä ja, sen mukaan kuin erikseen säädetään, muita maallikkojäseniä sekä tarpeellinen määrä maallikkojäsenten varajäseniä.

2 §

Vakuutusoikeudessa on vakuutusylituomari sekä vanhempia ja nuorempia vakuutus-uomareita. Vakuutusoikeudessa on lisäksi lääkärijäseniä ja 5 a §:ssä mainittujen asioiden käsittelyssä muita maallikkojäseniä sekä tarpeellinen määrä näiden varajäseniä.

3 §

Lääkärijäsenen tulee olla laillistettu lääkäri. Muiden maallikkojäsenten kelpoisuudesta säädetään erikseen.

Lääkärijäsenen tulee olla laillistettu lääkäri. Muiden maallikkojäsenten kelpoisuudesta säädetään 5 b §:ssä.

4 §

Lääkäri- ja muut maallikkojäsenet sekä varajäsenet määrää valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan, lääkärijäsenet sosiaaliministeriön esityksestä ja muut maallikkojäsenet siinä järjestyksessä, kuin erikseen säädetään.

Lääkäri- ja muut maallikkojäsenet sekä varajäsenet määrää valtioneuvosto oikeusministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään.

5 §

Oikeudenkäyntiasiat käsitellään vakuutusoikeuden jaostossa, jossa on puheenjohtajana vakuutustuomari ja muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä taikka, asian koskiessa lääkeopillista seikkaa, lakimiesjäsen ja lääkärijäsen. Lakimiesjäsenenä voi, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, olla myös vakuutussihteeri. Lisäksi osallistuu asian käsittelyyn, sen mukaan kuin laissa on erikseen säädetty

5 §

Oikeudenkäyntiasiat käsitellään vakuutusoikeuden jaostossa, jossa on puheenjohtajana vakuutusylituomari tai vakuutustuomari ja muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä, taikka asian koskiessa lääkeopillista seikkaa, lakimiesjäsen ja lääkärijäsen. Lakimiesjäsenenä voi olla myös vakuutussihteeri sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Lisäksi asian käsittelyyn osallistuu kaksi maallikkojä-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tai jos jaosto edellä sanotussa kokoonpanos-
saan niin päättää, kaksi maallikkojäsentä.

sentä sen mukaan kuin 5 a §:ssä säädetään
tai jos jaosto edellä sanotussa kokoonpanos-
saan niin päättää.

5 a §

Maallikkojäsenet osallistuvat vakuutusoi-
keudessa asian käsittelyyn:

1) kansaneläkelaiissa (347/1956), rinta-
masotilaseläkelaiissa (119/1977) ja ulkomail-
le maksettavasta rintamalisästä annetussa
laissa (988/1988) tarkoitetuissa asioissa;

2) työntekijäin eläkelaiissa (395/1961), ly-
hytaikaisissa työsuhteissa olevien työnteki-
jään eläkelaiissa (134/1962) sekä taiteilijoiden
ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työnteki-
jään eläkelaiissa (662/1985) tarkoitetuissa asi-
oissa, jos asiassa on kysymys siitä, oi-
keuttaako sairaus, vika tai vamma näiden
lakien mukaiseen eläkkeeseen;

3) maatalousyrittäjien eläkelaiissa
(467/1969) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa
on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika
tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeee-
seen, sekä maatalousyrittäjien sukupolven-
vaihdoseläkkeestä annetussa laissa
(1317/1990), luopumiseläkelaiissa (16/1974),
maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta
annetussa laissa (1330/1992), maatalousyrit-
täjien luopumistuesta annetussa laissa
(1293/1994), kasvihuonetuotannon ja
omenanviljelyn lopettamistuesta annetussa
laissa (1297/1994) ja maataloustuotannon
lopettamistuesta annetussa laissa
(1340/1996) tarkoitetuissa asioissa;

4) yrittäjien eläkelaiissa (468/1969) tarkoi-
tetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys sii-
tä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tä-
män lain mukaiseen eläkkeeseen;

5) merimieseläkelaiissa (72/1956) tarikoite-
tuissa asioissa;

6) kunnallisten viranhaltijain ja työnteki-
jään eläkelaiissa (202/1964) tarkoitetuissa
asioissa;

7) valtion eläkelaiissa (280/1966), valtion
perhe-eläkelaiissa (774/1968), kuukautta ly-
hyempien valtion palvelussuhteiden eläketur-
van järjestämisestä annetussa laissa
(1152/1997), Suomen Pankista annetussa
laissa (719/1997), kansaneläkelain 58 a
§:ssä, evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaiis-
sa (298/1966), evankelis-luterilaisen kirkon

perhe-eläkelaiissa (258/1970), kansanedustajain eläkelaiissa (329/1967), kansanedustajain perhe-eläkelaiissa (107/1990) sekä valtioneuvoston jäsenen oikeudesta eläkkeeseen ja hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä annetussa laissa (870/1977) tarkoitetuissa asioissa;

8) tapaturmavakuutuslaissa (608/1948) ja sotilastapaturmalaiissa (1211/1990) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema näiden lakien mukaiseen korvaukseen;

9) maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa (1026/1981) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema tämän lain mukaiseen korvaukseen;

10) työttömyysturvalaissa (602/1984), työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (763/1990), työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993), vuorotteluvapaakokeilusta annetussa laissa (1663/1995), pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (709/1997) ja työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetussa laissa (1402/1997) tarkoitetuissa asioissa sekä asiassa, jossa on työttömyyskassalain (603/1984) nojalla hylätty kassan jäseneksi pääsy tai erotettu jäsen;

11) opintotukilaiissa (65/1994) tarkoitetuissa asioissa; ja

12) sotilasvammalaiissa (404/1948) ja asevelvollisen kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta annetussa laissa (1309/1994) tarkoitetuissa asioissa, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus, kuolema tai katoaminen näiden lakien mukaiseen korvaukseen.

Jos 1 momentin 2-7 kohdassa mainituissa asioissa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma mainittujen lakien mukaiseen eläkkeeseen, maallikkojäsenet osallistuvat asian käsittelyyn vain sen eläkeläitöksen antaman ratkaisun osalta, jonka järjestämän eläketurvan piiriin henkilö on viimeksi kuulunut tai jonka järjestämään eläketurvaan tuleva aika liitetään.

Muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasiaratkaisusta vakuutusoiikeus voi 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa päättää ilman maallikkojäseniä.

5 b §

Lääkärijäsenten ja lääkärivarajäsenten määräämistä varten sosiaali- ja terveysministeriö tekee ehdotuksen oikeusministeriölle.

Vakuutusosoikeuden muiksi maallikkojäseniksi määrätään:

1) 5 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi eläkettä saavaa tai eläkkeensaajien olosuhteita tuntevaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näillä tulee olla tärkeimmissä ammateissa ja elinkeinoissa tarjoutuvien toimeentulomahdollisuuksien tuntemusta. Heidät määrätään edustavimpien eläkeläisjärjestöjen ehdotuksesta.

2) 5 a §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työoloihin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäs. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

3) 5 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi maatalousyrittäjien eläkeläin mukaan vakuutettuja henkilöitä edustavaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään maatalousyrittäjien taloudellisia etuja valvovien edustavimpien järjestöjen ehdotuksesta.

4) 5 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi yrittäjäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään edustavimpien yrittäjäjärjestöjen ehdotuksesta.

5) 5 a §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetuissa asioissa laivanvarustajajäsen ja merenkulkijajäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla merenkulkijoiden oloihin perehtyneitä. Laivanvarustajajäsen ja hänen varajäsenensä määrätään laivanvarustajien sekä merenkulkijajäsen ja hänen varajäsenensä merenkulkijoiden tunnustettujen järjestöjen ehdotuksesta.

6) 5 a §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi palkansaajajäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuhteisiin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen.

Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään Kunnallisen työmarkkinalaitoksen sekä palkansaajajäsenet ja heidän varajäsenensä kunnallisen pääsopimuksen 3 §:ssä tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdotuksesta.

7) 5 a §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi palkansaajajäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuhteisiin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään valtiovarainministeriön sekä palkansaajajäsenet ja heidän varajäsenensä valtion virkamiesten ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

8) 5 a §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työoloihin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

9) 5 a §:n 1 momentin 9 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaan vakuutettuja henkilöitä edustavaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidät määrätään maatalousyrittäjien taloudellisia etuja valvovien edustavimpien järjestöjen ehdotuksesta.

10) 5 a §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työttömyysturva-asioihin hyvin perehtyneitä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään edustavimpien työnantajajärjestöjen sekä työntekijäjäsenet ja heidän varajäsenensä edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta.

11) 5 a §:n 1 momentin 11 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi korkeakouluopintoihin ja kaksi muihin opintotukilain nojalla tuettaviin opintoihin hyvin perehtynyttä jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi korkeakouluopintoihin ja yksi muihin opintoihin perehtynyt jäsen. Opintotuen asiantuntijajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään opetusministeriön ehdotuksesta.

12) 5 a §:n 1 momentin 12 kohdassa tarkoitetuissa asioissa kaksi sotilasjäsentä, joiden tulee olla upseerin tai toimiupseerin virran haltijoita, ja kolme korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Vakuutusosoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti kaksi korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä tai yksi sotilasjäsen ja yksi korvauksensaajien oloja tunteva jäsen sen mukaan kuin asian laatu edellyttää. Sotilasjäsen osallistuu käsittelyyn pääsääntöisesti vain, kun on kyse rauhanajan palveluksessa tapahtuneesta vahingoittumisesta, sairastumisesta, kuolemasta tai katoamisesta. Sotilasjäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään puolustusministeriön sekä korvauksensaajien oloja tuntevat jäsenet ja heidän varajäsenensä korvauksensaajien edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Muita maallikkojäseniä kuin lääkärijäseniä koskevan ehdotuksen tulee sisältää kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseniksi tai varajäseniksi tarvitaan.

8 §

(2 mom. kumotaan)

Vakuutusosoikeus voi myös asian selvittämiseksi hankkia ammattiviranomaisen lausunnon ja muunkin kuin 1 momentissa tarkoitetun asiantuntija-avun. Jos jäsen sitä vaatii, on edellä tarkoitettu lausunto hankittava.

Vakuutusosoikeuden puolesta esittelijä voi, asiaa esittelemättä, jaoston puheenjohtajan ohjeiden mukaan ryhtyä tässä pykälässä samoin kuin 7 §:ssä tarkoitettujen selvitysten hankkimiseen.

Esittelijä voi asiaa esittelemättä vaatia vakuutusosoikeuden puolesta vastineita ja selityksiä, 7 §:ssä tarkoitettuja tietoja sekä muuta vastaavaa asian ratkaisemista varten tarpeellista selvitystä.

9 §

Oikeudenkäyntimenettely vakuutusosoikeudessa on kirjallinen. Oikeus voi kuitenkin erityisistä syistä päättää suullisen kuulustelun toimeen panemisesta oikeudessa.

Suullisessa kuulustelussa voidaan myös kuulla asianosaista totuusvakuutuksen nojalla sekä kuulustella valallisesti todistajia ja asiantuntijoita. Oikeus voi niin ikään pyytää todistajien ja asiantuntijain kuulustelun toi-

9 §

Asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Vakuutusosoikeudessa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. Vakuutusosoikeuden on toimitettava suullinen käsittely yksityisen asianosaisen pyynnöstä siten kuin hallintolainkäyttölain 38 §:ssä

Voimassa oleva laki

mittamista siinä yleisessä alioikeudessa, jossa se soveliaimmin käy päinsä.

Vakuutusosoikeuden toimesta todistajana tai asiantuntijana kuullulle henkilölle maksetaan palkkio valtion varoista, jollei muualla ole toisin säädetty. Asian päättäessään vakuutusosoikeus antaa lausunnon siitä, kenen vahingoksi palkkio lopullisesti jää.

Muutoin on oikeudenkäyntimenettelyssä vakuutusosoikeudessa soveltuvin kohdin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä yleisissä oikeuksissa on säädetty.

10 §

Vakuutusosoikeuden jäsenen on ryhtyessään toimeensa tehtävä oikeudessa tuomarivala, jollei hän ennen ole sitä vannonut.

Ehdotus

säädetään.

Vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta. Vakuutusosoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä voidaan päätös poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta.

10 §

Vakuutusosoikeuden jäsenen on ryhtyessään toimeensa vannottava tuomarivala tai annettava tuomarinvakuutus siten kuin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1999. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan. Lain 5 §:n 2 momenttia sovelletaan kuitenkin myös valitusasiaan, joka on vireillä lain tullessa voimaan.

Vakuutusosoikeuteen ennen tämän lain voimaantuloa määrätyt maallikkojäsenet toimivat vakuutusosoikeuden jäseninä, kunnes heidän toimikautensa päättyy. Ensimmäinen tämän lain voimaantulon jälkeen alkava maallikkojäsenten toimikausi voi olla kolme vuotta pidempi, ei kuitenkaan pidempi kuin viisi vuotta.

2.

Laki**sairausvakuutuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 71 §, sellaisena kuin se on laissa 1659/1992,
muutetaan 52 §:n 1 momentti ja 54 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 52 §:n 1 momentti laissa 329/1997 ja 54 §:n 3 momentti laissa 566/1988, sekä
lisätään 52 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 329/1997, uusi 3 momentti ja 54 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 566/1988 ja 329/1997, uusi 4 ja 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

52 §

Sosiaalivakuutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto neljäksi vuodeksi kerrallaan. Siihen kuuluu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä yksi lääkärijäsen ja kaksi vakuutettujen olosuhteiden tuntemusta edustavaa jäsentä. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan osalta on kansaneläkelaitokselle varattava tilaisuus lausunnon antamiseen. Vastaavasti on lääkärijäsenen osalta varattava terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle tilaisuus lausunnon antamiseen. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnan puheenjohtajalla tulee olla tuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus.

Ehdotus

52 §

Sosiaalivakuutuslautakunnan asettaa valtioneuvosto neljäksi vuodeksi kerrallaan. Siihen kuuluu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä yksi lääkärijäsen ja kaksi vakuutettujen olosuhteiden tuntemusta edustavaa jäsentä. *Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään.* Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan osalta on kansaneläkelaitokselle varattava tilaisuus lausunnon antamiseen. Vastaavasti on lääkärijäsenen osalta varattava terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle tilaisuus lausunnon antamiseen. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnan puheenjohtajalla tulee olla tuomarin virkaan oikeuttava kelpoisuus.

Asian käsittelyssä sosiaalivakuutuslautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Sosiaalivakuutuslautakunnassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain säännöksiä suullisesta käsittelystä.

54 §

Lautakunnassa on lisäksi esittelijöitä ja tarpeellinen toimistohenkilökunta. Lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtajat ja muut jäsenet määrätään enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Tarkemmat säännökset tarkastuslautakunnasta annetaan asetuksella.

Lautakunnassa on lisäksi esittelijöitä ja tarpeellinen toimistohenkilökunta. Lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtajat ja muut jäsenet määrätään enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan. *Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään*

Voimassa oleva laki

Lautakunnan kustannukset suoritetaan valtion varoista.

Ehdotus

seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Tarkemmat säännökset tarkastuslautakunnasta annetaan asetuksella. Lautakunnan kustannukset suoritetaan valtion varoista.

Asian käsittelyssä tarkastuslautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Tarkastuslautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. Asiassa, jossa tarkastuslautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta, tarkastuslautakunnan on toimitettava suullinen käsittely yksityisen asianosaisen pyynnöstä siten kuin hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään.

Tarkastuslautakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta. Tarkastuslautakunta voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä voidaan päätös poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta.

71 §

Sosiaalivakuutuslautakunnan ja tarkastuslautakunnan jäsenen esteellisyydestä on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaassa tuomarin esteellisyydestä säädetään.

71 §

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1999. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

3.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 74 a §, sellaisena
 kuin se on laeissa 17/1958 ja 103/1982, sekä
muutetaan 58 a §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1193/1994, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

58 a §

Edellä 1 momentissa säädetyt etuudet myöntää eläkelaitos. Eläkelaitoksessa on eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata näiden asioiden käsittelyä eläkelaitoksessa. Eläkelaitoksen päätökseen eläkettä ja perhe-eläkettä koskevassa asiassa haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään. Valitusoikeus on eläkkeen hakijalla tai saajalla ja eläkeasiamiehellä. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tässä pykälässä tarkoitettujen asioiden käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä valtion eläkelain 24 ja 24 a §:ssä säädetään.

74 a §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, on vakuutusoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäsenenä kaksi kansaneläkettä nauttivaa jäsentä ja heille tarpeellinen määrä varajäseniä. Näillä tulee olla tärkeimmissä ammateissa ja elinkeinoissa tarjoutuvien toimentulomahdollisuuksien tuntemusta.

Edellisessä momentissa tarkoitettut maallikkojäsenet sekä heidän varajäsenensä määrää valtioneuvosto sosiaaliministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Maallikkojäsenet osallistuvat, sen lisäksi mitä vakuutusoikeudesta annetussa laissa on erikseen säädetty, asian käsittelyyn, jollei kysymys ole yksinomaan eläkkeen lisäosasta.

Edellä 1 momentissa säädetyt etuudet myöntää eläkelaitos. Eläkelaitoksessa on eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata näiden asioiden käsittelyä eläkelaitoksessa. Eläkelaitoksen päätökseen eläkettä ja perhe-eläkettä koskevassa asiassa haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusoikeus on eläkkeen ja perhe-eläkkeen hakijalla tai saajalla ja eläkeasiamiehellä. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tässä pykälässä tarkoitettujen asioiden käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä valtion eläkelain 24 §:ssä säädetään.

74 a §

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

4.

Laki**rintamasotilaseläkelain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun rintamasotilaseläkelain (119/1977) 17 § 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 983/1996, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

17 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä kansaneläkelain 35, 37-39, 39 a, 39 b, 40-42, 43, 44-46, 67, 69, 73, 73 a, 73 b, 74, 74 a - 74 c, 75, 79-83, 84-86, 88 ja 88 a §:ssä sekä kansaneläkelaiissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/56) säädetään. Ylimääräistä rintamalisää määrättäessä noudatetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä kansaneläkelain 26 §:n 7 momentissa säädetään.

17 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä säädetään kansaneläkelain 35, 37-39, 39 a, 39 b, 40-42, 43, 44-46, 67, 69, 73, 73 a, 73 b, 74, 74 b, 74 c, 75, 79-83, 84-86, 88 ja 88 a §:ssä sekä kansaneläkelaiissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/1956). Ylimääräistä rintamalisää määrättäessä noudatetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä kansaneläkelain 26 §:n 7 momentissa säädetään.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

5.

Laki**ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaille maksettavasta rintamalisästä 25 päivänä marraskuuta 1988 annetun lain (988/1988) 10 §, sellaisena kuin se on laissa 892/1994, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

10 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä kansaneläkelain 35 §:n 1 ja 2 momentissa, 37, 40, 73, 73 a, 73 b, 74, 74 a, 74 b, 75, 79, 81-83, 84-88 ja 88 a §:ssä sekä kansaneläkelaiissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/56) säädetään.

10 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä säädetään kansaneläkelain 35 §:n 1 ja 2 momentissa, 37, 40, 73, 73 a, 73 b, 74, 74 b, 75, 79, 81-83, 84-88 ja 88 a §:ssä sekä kansaneläkelaiissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/1956).

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

6.

Laki

työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 21 b §:n 3 momentti ja 21 f §, sellaisina kuin ne ovat laissa 878/1994, ja
muutetaan 20 §, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 878/1994, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

20 §

Valitusmenettelyä varten eläketurvakeskuksen yhteydessä toimii eläkelautakunta. Lautakunnassa on puheenjohtaja, jolta vaaditaan tuomarinviran hoitamiseen oikeuttava tutkinto sekä perehtyneisyyttä eläkevakuutukseen, ja vähintään kahdeksan jäsentä, jotka sosiaaliministeriö määrää kauintaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja jotka toimivat tuomarinvastuulla. Jäsenistä on ainakin kaksi määrättävä työnantajayhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kaksi työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Muista jäsenistä tulee ainakin yhden olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittanut henkilö, joka on eläkevakuutukseen perehtynyt, yhden vakuutusmatemaatikko ja kahden vakuutuslääkäri. Lautakunta voi toimia jaostoihin jakaantuneena.

20 §

Valitusmenettelyä varten eläketurvakeskuksen yhteydessä toimii eläkelautakunta. Lautakunnassa on puheenjohtaja, jolta vaaditaan tuomarinviran hoitamiseen oikeuttava tutkinto sekä perehtyneisyyttä eläkevakuutukseen, ja vähintään kahdeksan jäsentä, jotka sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö määrää enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja jotka toimivat tuomarinvastuulla. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyvä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Jäsenistä on ainakin kaksi määrättävä työnantajayhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kaksi työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Muista jäsenistä tulee ainakin yhden olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittanut henkilö, joka on eläkevakuutukseen perehtynyt, yhden vakuutusmatemaatikko ja kahden vakuutuslääkäri. Lautakunta voi toimia jaostoihin jakaantuneena.

Asian käsittelyssä eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Eläkelautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

21 b §

Valituksen johdosta eläkelautakunnan ja vakuutusosoikeuden on varattava sille, jonka etua päätös koskee, tilaisuus tulla kuulluksi.

(3 mom. kumotaan)

21 f §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, vakuutusosoikeudes-

(kumotaan) 21 f §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sa on siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäsenenä kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Heidän tulee olla työoloihin perehtyneitä ja heistä osallistuu vakuutusoiden istuntoon samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen.

Valtioneuvosto määrää sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan työnantaja- ja työntekijäjäsenet sekä varajäsenet. Heidän määräämistään varten on asianomaisille työnantajain ja työntekijäin edustavimmille järjestöille annettava tilaisuus tehdä omalta kohdaltaan ehdotuksensa, jonka tulee käsittää yhtä monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan.

Maallikkojäsenten tulee osallistua käsitte-lyyn, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma tämän lain mukaiseen eläkkeeseen tai, jos vakuutusoidesta annetussa laissa niin erikseen säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

7.

Laki

lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 13 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 9 päivänä helmikuuta 1962 annetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) 13 a §, sellaisena kuin se on laissa 222/1998, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 a §

Jollei tästä laista muuta johdu, on soveltuvin osin lisäksi vastaavasti voimassa, mitä työntekijäin eläkelain 1 §:n 6 momentissa, 3 §:n 2 momentissa, 3 a §:ssä, 4 §:n 1 ja 5 momentissa, 4 a §:n 2 - 6 momentissa, 4b - 4 d, 4 f - 4 h ja 4 j - 4 n §:ssä, 5 §:n 4 ja

13 a §

Jollei tästä laista muuta johdu, on soveltuvin osin lisäksi vastaavasti voimassa, mitä *säädetään* työntekijäin eläkelain 1 §:n 6 momentissa, 3 §:n 2 momentissa, 3 a §:ssä, 4 §:n 1 ja 5 momentissa, 4 a §:n 2 - 6 momentissa, 4 b - 4 d, 4 f - 4 h ja 4 j - 4 n

6 momentissa, 5 c, 7 f - 7 h, 8, 8 a - 8 g, 9, 9 a, 10, 10 a, 10 c, ja 12 §:ssä, 12 a §:n 4 ja 5 momentissa, 13 a, 13 b ja 14 §:ssä, 15 §:n 2 momentissa sekä 15 a, 15 b, 16, 17, 17 a, 17 b, 18, 19 a - 19 d, 20, 21, 21 a - 21 f, 22 ja 23 §:ssä *säädetään*.

§:ssä, 5 §:n 4 ja 6 momentissa, 5 c, 7 f - 7 h, 8, 8 a - 8 g, 9, 9 a, 10, 10 a, 10 c ja 12 §:ssä, 12 a §:n 4 ja 5 momentissa *sekä* 13 a, 13 b ja 14 §:ssä, 15 §:n 2 momentissa, 15 a, 15 b, 16, 17, 17 a, 17 b, 18, 19 a - 19 d, 20, 21, 21 a - 21 e, 22 ja 23 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ *päivänä*
kuuta 199 .

11.

Laki**maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä 28 päivänä joulukuuta 1990 annetun lain (1317/1990) 40 §:n 2 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

40 §

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään. *Niiden asioiden käsittelyssä, joihin tätä lakia on sovellettava, toimivat vakuutusoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikojäseninä valtioneuvoston maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentin nojalla määräämät edustajat.*

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 . _____

12.

Laki**maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta 18 päivänä joulukuuta 1992 annetun lain (1330/1992) 32 §:n 2 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

32 §

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään. *Niiden asioiden käsittelyssä, joihin tätä lakia on*

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

sovellettava, toimivat vakuutusoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikojäseninä valtioneuvoston maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentin nojalla määräämät edustajat.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 . _____

13.**Laki****maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumistuesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1293/1994) 37 §:n 2 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***37 §**

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään. Niiden asioiden käsittelyssä, joihin tätä lakia on sovellettava, toimivat vakuutusoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikojäseninä valtioneuvoston maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentin nojalla määräämät edustajat.

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaisissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 . _____

14.

Laki

kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kasvihuonetuotannon ja omenanviljelyn lopettamistuesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1297/1994) 12 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaiissa säädetään. *Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, toimivat vakuutusosoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäseninä valtioneuvoston maatalousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentin nojalla määräämät edustajat.*

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaiissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

15.

Laki

maataloustuotannon lopettamistuesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maataloustuotannon lopettamistuesta 30 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1340/1996) 19 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

Muutoksenhaku

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaiissa säädetään. *Nii-*

Muutosta tämän lain nojalla annettuun eläkelautakunnan päätökseen sekä eläkelaitoksen ja eläkelautakunnan päätöksen poistamista saa hakea vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijäin eläkelaiissa säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

den asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, toimivat vakuutusoi-
keudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina
maallikkojäseninä valtioneuvoston maata-
lousyrittäjien eläkelain 18 §:n 2 momentin
nojalla määräämät edustajat.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 . _____

16.

Laki

valtion eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun valtion eläkelain (280/1966) 23 §:n 3 mo-
mentti ja 24 a §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1189/1994, ja
muutetaan 23 a §:n 4 momentti,
sellaisena kuin se on laissa 229/1991, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä
muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa
laissa (154/50) säädetään.

(3 mom. kumotaan)

23 a §

Jos muutoksenhaun yhteydessä tulee esille
sellaista uutta selvitystä, joka ei ole muutok-
senhakijan tiedossa, on hänelle varattava
tilaisuus tulla selvityksen johdosta kuulluksi.

Asian käsittelyssä valtion eläkelautakun-
nassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia
(586/1996), jollei erikseen toisin säädetä.
Valtion eläkelautakunnassa toimitetaan tar-
vittaessa asian selvittämiseksi suullinen kä-
sittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37
§:ssä säädetään.

24 a §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin
tätä lakia sovelletaan, on vakuutusoi-
keudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallik-
kojäseninä kaksi työnantaja- ja kaksi palkan-
saajajäsentä sekä tarpeellinen määrä vara-
jäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuh-
teisiin perehtyneitä henkilöitä. Vakuutusoi-

(kumotaan)

24 a §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

keuden istuntoon osallistuu heistä samanlaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen.

Maallikkojäsenet ja heidän varajäsenensä määrää valtioneuvosto oikeusministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään valtiovarainministeriön sekä palkansaajajäsenet ja heidän varajäsenensä valtion virkamiesten ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Ehdotusten tulee sisältää kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

18.

Laki

kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 30 päivänä huhtikuuta 1964 annetun kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/1964) 8 §:n 5 momentti ja 10 a §, sellaisina kuin ne ovat, 8 §:n 5 momentti laissa 404/1997 ja 10 a § viimeksi mainitussa laissa ja laissa 1191/1994,
muutetaan 7 §:n 3 momentti ja
lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 404/1997, uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Eläkelautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä muut jäsenet määrää sisäasiainministeriö neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Ministeriö vahvistaa myös eläkelaitoksen valtuuskunnan esityksestä heidän palkkionsa.

Eläkelautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä muut jäsenet määrää sisäasiainministeriö neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Ministeriö vahvistaa myös eläkelaitoksen valtuuskunnan esityksestä heidän palk-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kionsa.

Asian käsittelyssä kuntien eläkelautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Kuntien eläkelautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

8 §

Muutoksenhausta on muuten voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

(5 mom. kumotaan)

10 a §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia sovelletaan, on vakuutusoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäseninä kaksi työnantaja- ja kaksi palkansaajajäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla virka- tai työsuhteisiin perehtyneitä henkilöitä. Vakuutusoikeuden istuntoon osallistuu heistä samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi palkansaajajäsen.

(kumotaan)

10 a §

Maallikkojäsenet ja heidän varajäsenensä määrää valtioneuvosto oikeusministeriön esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Työnantajajäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään kunnallisen työmarkkinalaitoksen sekä palkansaajajäsenet ja heidän varajäsenensä kunnallisten viranhaltijoiden ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Ehdotusten tulee sisältää kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 . Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

20.

Laki

tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 20 päivänä elokuuta 1948 annetun tapaturmavakuutuslain (608/1948) 53 c §:n 5 momentti ja 54 a §, sellaisina kuin ne ovat, 53 c §:n 5 momentti laissa 893/1994 ja 54 a § laeissa 15/1958 ja 526/1981, ja
muutetaan 53 §:n 3 ja 6 momentti, sellaisina kuin ne ovat mainitussa laissa 526/1981, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

53 §

Valtioneuvosto määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajat, muut jäsenet ja heidän varamiehensä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Työmarkkinajäsenistä on ainakin kolme määrättävä työnantajajhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kolme työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenten tulee olla tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja tapaturmavakuutukseen hyvin perehtyneitä. Lääkärijäsenten tulee olla vakuutuslääketieteeseen perehtyneitä laillistettuja lääkäreitä. Lautakunta voi toimia jaostoihin jakautuneena.

Tarkemmat säännökset tapaturmalautakunnasta ja siitä aiheutuvista kustannuksista säädetään asetuksella.

Valtioneuvosto määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajat, muut jäsenet ja heidän *varajäsenensä* kolmeksi vuodeksi kerrallaan. *Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Heidän oikeudestaan pysyvä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään.* Työmarkkinajäsenistä on ainakin kolme määrättävä työnantajajhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja ainakin kolme työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenten tulee olla tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja tapaturmavakuutukseen hyvin perehtyneitä. Lääkärijäsenten tulee olla vakuutuslääketieteeseen perehtyneitä laillistettuja lääkäreitä. Lautakunta voi toimia jaostoihin jakaantuneena.

Asian käsittelyssä tapaturmalautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Tapaturmalautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään. Tarkemmat säännökset tapaturmalautakunnasta ja siitä aiheutuvista kustannuksista säädetään asetuksella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

53 c §

Valituksen johdosta tapaturmalautakunnan ja vakuutusosoikeuden on varattava sille, jonka etua päätös koskee, tilaisuus tulla kuulluksi.

(5 mom. kumotaan)

54 a §

Niiden asioiden käsittelyä varten, joihin tätä lakia on sovellettava, on vakuutusosoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäsenenä kaksi työnantaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee olla työoloihin perehtyneitä, ja heistä osallistuu vakuutusosoikeuden istuntoon samanaikaisesti yksi työnantaja- ja yksi työntekijäjäsen.

(kumotaan)

54 a §

Työnantaja- ja työntekijäjäsenet sekä varajäsenet valtioneuvosto määrää kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Heidän määräämistään varten on työnantajayhdistysten edustavimmille keskusjärjestöille sekä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimmille keskusjärjestöille annettava tilaisuus tehdä omalta kohdaltaan ehdotuksensa.

Maallikkojäsenten tulee osallistua käsitte-lyyn, jos asiassa on kysymys siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema tämän lain mukaiseen korvaukseen, tai jos vakuutusosoikeudesta annetussa laissa niin on erikseen säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

24.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 24 päivänä elokuuta 1984 annetun työttömyysturvalain (602/1984) 42 §, sel-
 laisena kuin se on osaksi laissa 330/1997, ja
muutetaan 39 §:n 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

39 §

Työttömyysturvalautakunta

 Jos muutoksenhaun yhteydessä tulee esille
 sellaista uutta selvitystä, joka ei ole muutok-
 senhakijan tiedossa, on hänelle varattava
 tilaisuus tulla selvityksen johdosta kuulluksi.

*Asian käsittelyssä työttömyysturvalauta-
 kunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia
 (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä.
 Työttömyysturvalautakunnassa toimitetaan
 tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen
 käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37
 §:ssä säädetään.*

 42 §

 42 §

Vakuutusosoikeus

Vakuutusosoikeus

*Työttömyysturva-asioiden käsittelyä varten
 on vakuutusosoikeudessa siitä annetussa laissa
 tarkoitettuina maallikkojäseninä kaksi työn-
 antaja- ja kaksi työntekijäjäsentä sekä tar-
 peellinen määrä varajäseniä. Näiden tulee
 olla työttömyysturva-asioihin hyvin perehty-
 neitä, ja heistä osallistuu vakuutusosoikeuden
 istuntoon samanaikaisesti yksi työnantaja- ja
 yksi työntekijäjäsen.*

*Työnantaja- ja työntekijäjäsenet sekä vara-
 jäsenet määrää valtioneuvosto kolmeksi vuo-
 deksi kerrallaan työnantajayhdistysten edus-
 tavimpien keskusjärjestöjen ja työntekijäin ja
 toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edusta-
 vimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.*

*Jos muutoksenhaun yhteydessä tulee esille
 sellaista uutta selvitystä, joka ei ole muutok-
 senhakijan tiedossa, on hänelle varattava
 tilaisuus tulla selvityksen johdosta kuulluksi.*

(kumotaan)

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on
 tullut vireille lain tultua voimaan.*

25.

Laki**työmarkkinatuesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työmarkkinatuesta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1542/1993) 39 §, sellaisena kuin se on laissa 681/1997, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

39 §

39 §

*Työttömyysturvalain soveltaminen**Työttömyysturvalain soveltaminen*

Jollei tästä laista muuta seuraa, sovelletaan työmarkkinatukeen, mitä työttömyysturvalain 6 §:ssä, 28 §:n 4 ja 6 momentissa, 32, 36, 36 a ja 39 §:ssä, 42 §:n 2-4 momentissa, 43 c §:ssä ja 44 §:n 3 momentissa säädetään työttömyyspäivärahasta ja työttömyysturva-asiasta.

Jollei tästä laista muuta seuraa, sovelletaan työmarkkinatukeen, mitä työttömyysturvalain 6 §:ssä, 28 §:n 4 ja 6 momentissa, 32, 36, 36 a, 39 ja 43 c §:ssä sekä 44 §:n 3 momentissa säädetään työttömyyspäivärahasta ja työttömyysturva-asiasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

26.

Laki**työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta 3 päivänä elokuuta 1990 annetun lain (763/1990) 32 §, sellaisena kuin se on laissa 332/1997, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

32 §

32 §

*Työttömyysturvalain soveltaminen**Työttömyysturvalain soveltaminen*

Jollei tässä laissa toisin säädetä, koulutustukeen, ylläpitokorvaukseen ja majoituskorvaukseen sovelletaan lisäksi mitä työttömyysturvalain 28 §:n 6 momentissa, 29 §:n 1 momentissa, 32, 36, 36 a, 39, 40 a ja 40 b §:ssä, 42 §:n 2-4 momentissa, 43, 43 a ja 46 §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta ja työttömyysturva-asiasta.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, koulutustukeen, ylläpitokorvaukseen ja majoituskorvaukseen sovelletaan lisäksi, mitä työttömyysturvalain 28 §:n 6 momentissa, 29 §:n 1 momentissa sekä 32, 36, 36 a, 39, 40 a, 40 b, 43, 43 a ja 46 §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta ja työttömyysturva-asiasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

27.

Laki**vuorotteluvapaakokeilusta annetun lain 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vuorotteluvapaakokeilusta 22 päivänä joulukuuta 1995 annetun lain (1663/1995) 13 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

13 §

13 §

*Työttömyysturvalain soveltaminen**Työttömyysturvalain soveltaminen*

Jollei tästä laista muuta johdu, sovelletaan vuorottelukorvaukseen, mitä työttömyysturvalain 28, 29, 36, 36 a, 39 §:ssä, 42 §:n 2-5 momentissa sekä 43, 43 a ja 43 b §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta ja työttömyysturva-asiasta.

Jollei tästä laista muuta johdu, sovelletaan vuorottelukorvaukseen, mitä työttömyysturvalain 28, 29, 36, 36 a, 39, 43, 43 a ja 43 b §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta ja työttömyysturva-asiasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 199 .

28.

Laki**opintotukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 33 § sekä *lisätään* 32 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

32 §

Opintotuen muutoksenhakulautakunta

Asian käsittelyssä opintotuen muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Opintotuen muutoksenhakulautakunnassa toimitetaan tarvittaessa asian selvittämiseksi suullinen käsittely siten kuin hallintolainkäyttölain 37 §:ssä säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

33 §

33 §

Vakuutusoikeuden kokoonpano
opintotukiasioissa

Vakuutusoikeuden kokoonpano
opintotukiasioissa

Opintotukiasioiden käsittelyä varten on vakuutusoikeudessa siitä annetussa laissa tarkoitettuina maallikkojäseninä kaksi korkeakouluopintoihin ja kaksi muihin tämän lain nojalla tuettaviin opintoihin hyvin perehtynyttä jäsentä. Opintotukiasioita käsiteltäessä vakuutusoikeudessa tulee olla läsnä vähintään yksi korkeakouluopintoihin ja yksi muihin opintoihin perehtynyt jäsen.

Opintotuen asiantuntijajäsenet sekä heidän varajäsenensä määrää valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199. Lakia sovelletaan valitusasiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan.

29.

Laki

rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/1973) 26 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 133/1987, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

26 §

26 §

Valtiokonttorin tämän lain nojalla antamasta päätöksestä saadaan valittaa vakuutusoikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksi saamisesta. Valituksesta on muutoin voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Valtiokonttorin 17 §:n 3 momentin ja 24 §:n nojalla tekemästä päätöksestä ei kuitenkaan saa valittaa.

Valtiokonttorin tämän lain nojalla antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisäännistä. Valtiokonttorin 17 §:n 3 momentin ja 24 §:n nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199.